

Kaiwo Mahikai Na Matiusi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Matiusi

Bukuo Matiusi soi nini, deikaririai we tata Kaiwo Mahikai kariri Yesusi we I mani Mananu Mamparirio Allai dereri foi dine. Na Yesusi nini, Allai dohong kariri fianai aino dererai kawuru na Kaiwo Areraio Mamo fo we ne inontaraifosara fo. Yesusi nini saubaunung weinontarai Yahudi tuti minohifo weinontarai Yahudi, wape Kaiwo Mahikaio deiriria fo wiro we inontarai Yahudi fosa tera kaha, mae we nunei sentenang.

Kaiwo Matiusi soi ninai sania mesi tonanai, amani reantenangfo kariri Yesusi ne saubau-nungfo, mayeai kariri webaptisifo tuti kariri todoni Saminseni yurai we sofa wawerahi fo. Kontai soi kariri fianai Yesusi niari na nu Galilea foi fo, amani kiorang Kaiwo Mararebana fo na nanai, deunauai tuti niari inontarai emaninang fosa ebeng aha. Mayeai soi kontai kariri todoni Yesusi da na Galilea to Yerusalemi aha fo, tuti fianai aino Yesusi sodairai na minggu bo we-fuiyai pari na niayai na nunei fo, amani werea na mireha tuti suwi na mararehafoi aha fo.

Fio fubao Matiusi soi kaririai kontai fa mani, soi we Yesusi mani Mantaunau fiabai dine, andino deunau we Allai mani weMananu. Yesusi kontai ne mambiriu we deisaha kariri Kaiwo Musai soi fo weneung toa fo.

Yesusi ne aunafo Matiusi deto kutuai we rabuang ring, amani:

1. Kaiwo kariri Yesusi kiorang na wiwoifoi fo, amani kariri todoni ohong toa fo, fianai aino taweinontarai Kristeni fo tanari fo, fio ambori tasobua fo, tuti kariri taminohi weinontarai Kristeni fo (robongno 5-7).
2. Kaiwo kariri fiainawiaio Yesusi dohonai we ne inontarai ewesuraya mandu fosa we etohong kariria fo (robong 10).
3. Kaiwo kariri fi netaweaiio Yesusi medurai kariri todoni ambori Allai weMananufu (robong 13).
4. Kaiwo kariri Yesusi deunau kariri todoni tarariati fo (robong 18).
5. Kaiwo kariri Yesusi deunau kariri rahida kife nunei fo tuti kariri todoni Kaisung Inontarai foi daraberahi aha ma fo (robong 24-25).

Kaiwone deto kutuai tonina:

- 1:1-4 Kaiwo reantenang.
- 1:5-2:23 Yesusi saubaunungfo.
- 3:1-17 Fianai aino Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi niari fo.
- 4:1-4:13 Yesusi webaptisifo tuti Saminseni yurai we sofa wawerahi fo.
- 4:14-9:37 Yesusi fi niari rahang kaiwasa na nu Galilea foi fo.
- 9:38-19:27 Na Galilea Yesusi da to Yerusalemifo.
- 19:28-23:39 Yesusi fi niari na Yerusalemi tuti katai kefang na nana foi na minggu bo wefuiai pari foi.
- 24:1-51 Yesusi mireha suwi aha, deinawi ne taraifoi, tuti dautai to rorafaisi aha fo.

*Yesusi ne ririafoi
(Lukasi 3:23-38)*

¹ Yesus Kristusi mani weriria na ne werengno Mananu Dauti tuti na ne werengno Abrahami ma. Ne ririafoi mani sonina:

² Abrahami dawingno Isaki,
Isaki dawingno Yakupi,
Yakupi dawingno Yehudai,
tuti kaisung suraya mansiari fosa kontai.

³ Yehudai dawingno Peresi tuti Serahi.
Uinami dino Tamari.

Peresi dawingno Hesroni,
Hesroni dawingno Rami,

⁴ Rami dawingno Aminadapi,
Aminadapi dawingno Nahasoni,
Nahasoni dawingno Salmoni,

⁵ Salmoni dawingno Boasi,
tuti Boasi nini inang dino Rahapi.

Boasi dawingno Obeti,
tuti Obeti inang dino Ruti.

Obeti dawingno Isai,

⁶ Isai dawingno Mananu Dauti.

Dauti dawingno Salomoi,
tuti Salomoi nini inang dino Betsebai, Uriai ne
wiwingfoi.

⁷ Salomoi dawingno Rahabiami,

Rahabiami dawingno Abiai,
Abiai dawingno Asai,

⁸ Asai dawingno Yosafati,
Yosafati dawingno Yorami,

Yorami dawingno Usiai,

⁹ Usiai dawingno Yotami,

Yotami dawingno Ahasi,

Ahasi dawingno Hiskiai,

¹⁰ Hiskiai dawingno Menaseri,

Menaseri dawningno Amoni,
Amoni dawningno Yosiai.

¹¹ Yosiai dawningno Yakoniasi tuti kaisung
maneiru kontai,
na rabuang bo Mananu Babeli kia kaiwasa
Israeli foi to warang rorong fo.

¹² Tuti ne riria na rabuang bo enai na nu Babeli foi
mani, toninai:

Yakoniasi dawningno Sealtieli,
Sealtieli dawningno Zerubabeli,

¹³ Zerubabeli dawningno Abihuti,
Abihuti dawningno Eliakimi,
Eliakimi dawningno Asori,

¹⁴ Asori dawningno Zadoki,
Zadoki dawningno Akimi,
Akimi dawningno Elihuti,

¹⁵ Elihuti dawningno Elieseri,
Elieseri dawningno Matani,
Matani dawningno Yakupi,

¹⁶ Yakupi dawningno Yusupi.

Yusupi nini mani Mariai ne mang dine.

Tuti Mariai nini dino dawningno Yesusi mano
ahui we Kristusifoi* ne.

¹⁷ Ampafe na Abrahami paria sobu Dauti mani,
ne ririafoi suraya boa. Na Dauti paria sobu kai-
wasa Israeli foi sawai to nu Babeli foi mani ne riri-
afoi kontai suraya boa toyari ne. Na rabuang bo
Mananu Babeli kia kaiwasa Israeli foi to warang
rorong fo paria sobu Kristusi Mananu Mampariri
foi saubaunungfo kontaio ne ririafoi da suraya
boa.

* ^{1:16} Wonongno Kristusi, nana mani, Mananu Mampariri dine.

Yesus Kristusi saubaunungfo
(Lukasi 2:1-7)

¹⁸ Yesusi saubaunungfo mani tonina. Rabuang bo inangno Mariai da we Yusupi fo, wiro une munu rorong siai kaharai mae, Mariai wearikang weia. Weo Nuaninu Mirarebana foi dino wedayari wearikang tonana fo. ¹⁹ Yusupi nini mani inontaraio enerorong mesi dine, ampafe deyo deiaya wiwingfoi na mamunggasai, ambori Mariaio wiro mimaya na kaiwasa bitoya foi eumireafo fanai.

²⁰ Wape Yusupi enetituai we deyo niari tonanai mae, dirua mani demiai. Na ne amiai rorong foi deti Sempaishi ne wewai† manei medu wei deyo, “Yusupe, Dauti ne ririane waune, dohonao mutai we ka Mariai we nemu wiwing fanai. Weo arikangno doa wei wani mani, Nuaninu Mirarebana faini andino wedaya tonana fe ne. ²¹ Ampafe i ambori minohi tuti kaisung manei, tuti kaisung nani bohoni wonong fino Yesusi, weo i ambori feriri ne kaiwasanei weru ene sasarinei ki.”

²² Ne nanai kai kawariai tonanai ambori mai kariri fianai aino Sempaishi medurai na ne nabifosara fo, amani,

²³ “Kadawing sowaworua manei, ambori wearikang tuti minohi tuti kaisung manei.

Kaisung nani esahui weo Imanueli.”*

(Imanueli mani kaiwo Iberani fine, dotu tono, “Allai weriria tata.”)

† **1:20** Wewai—Inontarai Allai demisa eha ne kaiwo na rorafaisi meu. Ea mani wiro inontarai batang saine kaha. * **1:23** Yesayai

²⁴ Yusupi denawa doara mani dohong kariri kaiwo Sempaisi ne wewaifo medura fo ampafe kia Mariai we ne wiwing. ²⁵ Wape wiro dena riati kahai paria Mariai minohi tuti kaisungfoi. Tuti Yusupi dohong wonong fino Yesusi.

2

Inontarai esawai etato awahafo (Majusi) era na do wanang murang foi ma

¹ Yesusi saubaunung na bendari Betlehemi na nu Yudea foi, na rabuang bo Herodesi wemananu fo. Na rabuang bonani, inontarai esawai etato we awaha fosa, era na do wanang murang foi to bendari Yeruselemi ma. ² Na nanai etutang mai kaiwasafosa we arikangfoi, eteyo, “Arikangno arahi saubaunung we ambori wemananu we Yahudinesa fi didoni? Weo amewati ne awaha bei na do wanang murang foi, deinawiai we amea, dohona mani amera ma we amesomi wei.”

³ Herodesi tarao kaiwofo nanai soiri we kaiwofo tuti enerorongfoi disani, tuti kaiwasa na Yeruselemi foi sentenang kontai. ⁴ Mayeai demi imami baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, efanduhisa ma ainanaya dutansa deyo, “Na katai bodoni dino Mananu Mampariri Allai dereri foi saubaunung nai ne?” ⁵ Eroa eteyo, “Na bendari Betlehemi, na nu Yudea foi, weo nabi manei soi kaririai deyo,

⁶ “Betleheme wau na nu Yudea wai,
wiro kotui na bendari baba na nu Yudea foi kaha.
Weo na wau ambori inontarai fuba manei dariiai ki,

andino fiebai we yu nehu inontarai Israeli fesa ne.’*”

⁷ Ainanaya Mananu Herodesi sahu inontaraifosa ma, dutang berasa na mamunggasai we na rahida fiani ewati awahafoi ne. [Weo enerorong we miung Mananu weworu nani.]*

⁸ Ampafe demisa era to Betlehemi deyo, “Mera wa metutang sauurai we arikangwai na mai. Masino mesobui mani, mera aha ma, metei kaririai we yau, ambori yau kontai ira wa isomi wei.”

⁹⁻¹⁰ Etarami kaiwofo kaia era wa. Era wa mani, ewati nari awaha raminde ewatioi na do wanang murang foi aha, ampafe emararising paria, tuti era ria awahafoi paria fiotourai tete katai arikangfoi wiatai nai foi. ¹¹ Esuai to munufoi afui, ewati arikangfoi tuti inang Mariai. Ainanaya etisangkapa eawemibukafo tuti esomi wei. Tuti etaio fianggeng eha we etohonai wei fo, amani emasi, tuti fianggeng mirarebanaio niunsai mampori, ahui we kemenyani tuti muri fo. ¹² Mayeai Sempaisi denawiai na amiai rorong wesa, we wirowa era wa we eteisaharai we Herodesi ahang fanai. Ampafe ehidori na rang siai rowei to ene nufoi aha.

Yusupi itowawu itone tarai to nu Mesiri foi

¹³ Ainanaya inontaraifosa era wa, mayeai Sempaisi ne wewai manei medu we Yusupi na amiai rorong fo, deyo, “Herodesi enerorong we sera we arikangwai we miuni. Ampafe boabari wau, ka arikangwai tuti inana, muntowawu to Mesiri. Muntonayai na wanai paria imadu we wau aha.”

* **2:6** Mikha 5:2

* **2:7** [...] deinawiai weo kaiwo ming tuara

fine.

14 Yusupi doabariri, diru nani kontaio kia arikangfoi tuti inanai itowawu to Mesiria.

15 Itonayai na wanai pariao Herodesi mireha. Ampafe fianai aino Sempaisi medurai ria ne nabifi kawariai kaririaia, deyo,

“Isahu nehu Kaisungnei da to boriai weru nu Mesiri foi.”*

Herodesi miungno arikangfosa

16 Rabuang bo Herodesi deitawanai we inontarai esawai etato awaha fosa etofari nanai, kesoua dang wawerahi. Ainanaya demi ne rai mamuna fosa na tapapa deyo, “Arikang mangno ene defuina boru to kofa na Betlehemi tantenang tuti munue wa ruramai na nana fosa mani, memunsa weruai.” Herodesi dohong kaiwo tonanai, weo titua kariri kaiwo mano esawai etato awaha fosa emadurai kariri rahida bo awahafoi kiawaria fo. 17 Finanai kawariai kariri fianai aino nabi Yeremiai meduraia fo, amani dotu tonina:

18 “Na bendari Rama taramio esaia etaidu paria. Raheli sai ne arikangfosa, miaya we waworiri kaha, weo emarareha ampa.”*

Yusupi itorarabera itoru na Mesiri to Israeli aha

19 Mayeai Herodesi mirehara, ainanaya Sempaisi ne wewai manei medu we Yusupi na ne amiai rorong foi, na nu Mesiri foi. 20 Medu deyo, “Inontaraio eteyo emungno arikangwai nanisa emarareha ampa. Ampafe boa ka arikangwai tuti inanai, muntorarabera muntoru to nu Israeli foi

* 2:15 Hosea 11:1 * 2:18 Yeremiai 31:15

aha.” ²¹ Ampafe Yusupifo doabariri, kia arikang-foi tuti inanai itora to nu Israeli foi. ²² Wape mayeai taraoai we Herodesi antungno Arkelausi dautai aha yiwang tamanaifa we wemananu na nu Yudea foi, ampafe mitai we da to wanaia. Manamo Sempaishi dohong kaiwo wei na amiai rorong aha, ampafe da to nu Galilea foia. ²³ Na wanai niayai na bendari wonong fino Nazareti. Ampafe na tonanane kaiwo nabifosa emadu kariri Mananu Mampariri foi kawariai na mai, amani,

“I ambori ahui we inontarai Nazareti dine.”

3

Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi wiuwu kaiwoariri

(Markusi 1:1-8; Lukasi 3:3-9, 15-17; Yohanesi 1:19-28)

¹ Na rabuang bonani na katai wekamamiei minano foi na nu Yudea foi, Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi da wiuwu kaiwofo deyo,

² “Metarabera mea weru mene sasariwa, weo Seng da ma we wemananu fe kikeu ampa.”

³ Yohanesi nini dino nabi Yesayai medu kariri deyo,

“Inontarai manei sahu pampang na katai wekamamiei minano foi deyo,

‘Memainenang rang beng feai we Sempaishi, tuti menaria mimoya wei.’ ”*

⁴ Yohanesi mani ansung sensuna fo mani beng kaha mae na fiahung unta nuwawuru toyari nabi

* **3:3** Yesayai 40:3

na fafongfa fosa ene ansung etatara fo. Ne aikapurufoi na andowa rerawa. Ne fidangfo mani mangogofuni tuti aniwa ne maing terai. ⁵ Kaiwasa bitoya paria era wei ma, manea na bendari Yerusalemi, manea kontai na nu Yudea foi sentenang tuti manea na katai watai kefang na waya Yardeni foi. ⁶ Era ma eteiai ene sasarifo tuti webaptisisa na waya Yardeni.

⁷ Inontarai eweFarisi tuti Saduki bitoya kontai era weia ambori webaptisisa. Wape Yohanesi detisa nanafo, medu wesa deyo, “E, inontarai mewarami aipaya di mea, mene tarai toyari tawai memuna, dohona menemitituai we mera ma iwebaptisi mea terai tonanai ambori mekaharai weru Seng Allai ne aibo i katu ma da ma fo fe? ⁸ Mae toyari aio webong beng, mea kontai meteinawiai na metohong toa wa we metarabera mea weru mene sasariwa ampa. ⁹ Dohonao meteyo mea mani mene wereng di Abrahami ampafe ambori mekaharai weru Allai ne aiboifo fe.* Mearomioai we Seng Allai mani mawa arora wei we niari riria Abrahami na kamamieinei kontai. ¹⁰ Tamangfoi meinenang na ai newafoi we robani. Ampafe ai bodoni dino webong kaha mani, robani tuti kabioi to adia rorong fo.

¹¹ Iwebaptisi mea na mereha we fiainawiai we metarabera mea weru mene sasarifi ampa, wape mano da tua yau ma foi fiebai sewa yau tuti we irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha. Andino ambori webaptisi mea na

* **3:9** Raminde nani mani, Yahudifosa enemitituai esobu mai ki weo eweriria na Abrahami, mano Allai dohong ne arerafo wei fo.

Nuaninu Mirarebanai foi tuti na adia, amani niari mea memararebanai tarai.[†] ¹² Ne sosirufi meine-nang na warangfo ampa tuti kifa pafoi ambori mirarebanai ki. Pa taraifo fianduhi afui wiatai na munu rorongfo, mae nukahaifo ambori kebioia dansoi na adia wirow fefe naea kaha.”

Yohanesi webaptisi Yesusi

(Markusi 1:9-11; Lukasi 3:21-22; Yohanesi 1:32-34)

¹³ Na rabuang bonani Yesusi da na nu Galilea foi to waya Yardeni we Yohanesia, tuti dutani we webaptisi i nai. ¹⁴ Manamo Yohanesi deo deiaya fi deyoa fo ampafe medu wei deyo, “Wau fino webaptisi yau fe. Wape todoni ro ma we iwebaptisi wau nina?” ¹⁵ Manamo Yesusi yoa wei deyo, “Towe kaha, weo na rang toninai turohong kariri fianai aino Allai dawi wea fo na mai.” Ainanaya webaptisi Yesusia.

¹⁶ Webaptisi ia kai nanai, Yesusi dautai weru mereha rorong fo ayai. Na kutu siari nanai kontai rorafaisi tifai, tuti deti Allai Nuaninufi ne tarai we muntung manei sea meu minohi sauwi. ¹⁷ Mayeai tarao Allai raofuifo medu na rorafaisi meu deyo, “Nehu Kaisung enehuwawuti fi dinani, kia enehurorongnei.”

4

Saminseni weanggari Yesusi we sawa

(Markusi 1:12-13; Lukasi 4:1-13)

[†] **3:11** Tarahai, ‘na adia’ ne maksuti siai, amani dohong aiboi we mano etaraberasa weru ene sasarifo kaha fosa.

¹ Mayeai Allai Nuaninufoi wiwiaing Yesusi to katai wekamamiei minano feai, we ambori Saminseni weanggariri. ² Yesusi niayai na nanai rahida piarua, wepuasa, wiro dampi kahai, ampafe wewisi paria. ³ Na nanai mano Weanggari foi da ma weanggariri, medu wei deyo, “Taraie, Allai ne Kaisung di wau mani, bemi kamamieiwa wefiang we bang.” ⁴ Manamo Yesusi yoa wei aha deyo, “Na Sempaishi ne Kaiwofo dotu tonina:

‘Inontarai eminohi etarang fo, na fiangfo titou kaha,
mae na ohong kariri Seng Allai ne Kaiwo kiai ne kontai.’*,”

⁵ Mayeai Saminseni kia Yesusi to bendari mirarebanaio Yerusalemia, na wanai dohoni minohi na Sempaishi ne Munufoi kuruinafo. ⁶ Mayeai medu wei deyo, “Taraie Seng Allai ne Kaisung di wau mani, tawing wau tawai na ninai aweu, ambori wewaifosa esoru wau wori, tau aweu, mureha kaha. Weo Sempaishi ne Kaiwone rabuang bei dotu kariri wau tonina:

‘Allai ambori demi ne wewaifosa etamang we wau,’

tuti,

‘Etamang we wau na ewaramifo,
ampafe tau kofafea kaha.’*,”

⁷ Wape Yesusi yoa wei aha deyo, “Na Sengnei ne Kaiwone medurai kontai tonina:

‘Wiro meweanggari mene Mananu Seng Allai fanai.’*,”

* **4:4** Ulangan 8:3

* **4:6** Masmuri 91:11-12

* **4:7** Ulangan 6:16

⁸ Mayeai Saminseni kia Yesusi to uai dedai bei nuwowongfo aha, tuti na nanai deinawi katai mananufu ewemananu naya fo kiai na nunei sentenang tuti ne mahikai fuba niai nai foi sentenang wei. ⁹ Tuti medu wei deyo, “Tuang aweu womi we yaua mani, katai fuba botioi tuti ne fianggeng finanai kiai, yohoni kiai we wau.” ¹⁰ Yesusi yoa wei aha deyo, “Saminseni, ro weru yau. Weo na Sempaиси ne Kaiwone dotu tonina:

‘Mesomi terai we Allai mene Sengfoi

tuti metohong kariri ne Kaiwofo terai.’*”

¹¹ Ainanaya Saminsenifo pisuhirai weru Yesusi tuti wewai rabuangfoi da ma fiatari na fi dohong wea fo toyari fi we dang fo tonanai.

*Na nu Galilea foi Yesusi yufi reantenang nai
(Markusi 1:14-15; Lukasi 4:14-15)*

¹² Rabuang bo Yesusi taraoai we Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi, etafuria wiatai na munu aitamurorong fo nanai, daraberahi to nu Galilea foia. ¹³ Da weru ne munue Nazareti, awa niayai na bendari Kapernaumi na ruru Galilea foi dereungfo, amani na kataio weriria na Zebuloni tuti Naftali uru ma foi. ¹⁴ Finanai kariri kaiwo nabi Yesayai medura fo, amani ¹⁵ deyo,

“Zebuloni ne kataifoi tuti Naftali ne kataifoi,

na rang bia to rurufufoi arau fo,

na waya Yardeni dereungfo na nu Galilea foi,
amani kataio Yahudi kaha fosa bitoya
enai naya fo.

¹⁶ Kaiwasa enayai na mamantitiorong fo
ewati sambewarai fiebai bei ampa,

* **4:10** Ulangan 6:13

mano mamantitifoi tebungsa fosa,
Sambewarafoi dansaisa ampa.”*

¹⁷ Na rahida nanaifa aino Yesusi fioai borong medu deyo, “Metarabera mea weru mene sasariwa, weo Allai da ma we weMananu fe kikeu ampa.”

*Yesusi sahu manggaerang mana erariati
(Markusi 1:16-20; Markusi 5:1-11)*

¹⁸ Rahida bo Yesusi da na nafareng na ruru Galilea foi nani, detio manggaerang mandu, mambetahatui suruine, amani Simoni mano ahui kontai we Petrusi foi tuti ne tahatuio Andareasi. Umung erang na rurufui. ¹⁹ Medu we suru deyo, “Mura ma, muraria yau, ambori mutafu diang ahang kaha mae yeunau muru we mutafu inontarai we yau.” ²⁰ Na tatofang kutu nanai kontaio uwaramipa erangfo watai mae urariati.

²¹ Yesusi da paria aha mani, deti mambetahatui mandu kontai aha, amani Zebediusi ne arikang suruine, uwonomi fino Yakobusi tuti Yohanesi. Ukontai une wawafoi itoria itone erangfoi na itone wafoi. ²² Yesusi sahu suru, tuti uru kontaio urutang riwanai ahang kaha mae, utubapa utamamifoi tuti wa itomungfi nai foi, uraria Yesusi.

*Yesusi deunau tuti niari kaiwasa emaninang
bitoya ebeng
(Lukasi 6:17-19)*

²³ Yesusi da wari nu Galilea foi tuti deunau na munu agama Yahudi fo. Deiriri Kaiwo Mahikai fo kariri todoni Allai ambori weMananu ki. Kontai

* **4:16** Yesayai 9:1-2

niari kaiwasa emaninang fosa ebeng weru maninang bodoni konta foi. ²⁴ Kaiwo kariri Yesusi fo dafai wariai na nu Siria foi sentenang, ampafe kaiwasa bitoya era ruhiai ma, eha inontarai fuba emaninang fosa tuti mano maninangfo wedaya esodai dadira fosa we Yesusi ma. Kaiwasa nuaninu karira dohonsa fosa, mano euremi marareha arora fosa, mano efaya fosa, kaiwasa fuba nani kiai Yesusi niarisa ebeng. ²⁵ Kaiwasa bitoya paria era ria Yesusi na rabuang bonani. Manea era na Galilea ma, manea na Dekapolisi, manea na Yerusalemi, manea na Yudea tuti manea kontai na waya Yardeni dereung do murang foi.

Yesusi kiorang na wiwoi nuwowongfo (5:1-7:27)

5

*Seng Allai mioangno inontarai enemirorong
mesifosa paria
(Lukasi 6:20-23)*

¹ Rabuang bo Yesusi deti kaiwasa bitoya foi nanai, dautai to wiwoi nuwowongfo ayai minohi nayai, mayeai ne inontarai erariati fosa era wei ma, ² ainanaya fioai borong medu deunasa deyo,

³ “Mano enumiruainso ene fieai ahang kaha tuti enemitawang te Allai fosa mani, esobu ne maifo ampa weo eaino eminohi we Seng Allai ne inontaraifosa na ne Mananu rorong fo ne.

⁴ Mano esaia etaidu fosa mani, esobu ne maifo weo Seng Allai ambori dufi euremikurufu ki.

⁵ Mano enemirorong tewawa fosa mani esobu ne maifo, weo Allai ambori dohong nunei wesa ki, kariri ne kaiwo arera fo.

⁶ Mano etohong weai paria we enemirorong mesi na Allai urengrea fosa mani, esobu ne maifo, we Allai ambori dohong kariri fi etohong weai nanai wesa ki, amani dohonsa enemirorong mesi kaririai.

⁷ Mano earomio inontarai siai fo mani, esobu ne maifo, weo eaino ambori Allai arosa kontai ki.

⁸ Mano enemirorong mirarebanai fosa, esobu ne maifo, weo ambori ewati Allai ki.

⁹ Mano eha manang we kaiwasao emamuna wawerasa fosa fo mani, esobu ne maifo, weo Allai ambori yoa wesa we ne arikang ki.

¹⁰ Mano kaiwasa enari kangganisa weo enemirorong mesi kariri Allai ne Kaiwone fosa, ea kontai esobu ne maifo, weo Allai mioansa weo eaino eminohi we Seng Allai ne inontaraifosa na ne weMananu rorong fo ne.

¹¹ Mano inontarai eteibera mea, etei kanggani mea funomai, tuti mesodai dadirafea weo meraria yau ne mea mani, mesobu ne maifo.

¹² Mefaraise tuti memararising, weo mesobu fiembaita fuba paria na Waidani. Mefaraise tonanai weo wirowo memeiri mea mesodai dadirafea tonana kaha, weo mene tarai kariri nabi fafongfa fosa, weo mano enari kanggani mea ninisa ene werengfosa fafongfa enari kanggani nabifosa kontai tonanai kawuru ampa, ampafe finanai deinawiai we menari ne maifo, mai kariri nabi fafong fosa enari ne maifo.”

Ai tuti sambewarai

¹³ “Mea mani mene tarai toyari aio indawang fi nai we nunei. Masino aifo meuwai ahang kaha mani, ohoni todoni wori meuwai aha ki? Nana mani wefieai ahang kahaia finanai, mae kabioi terai tuti inontarai etatahari. ¹⁴ Mea kontai mene tarai toyario padamarangno we sambewa nunei. Bendario wiatai na wiwoi nuwowongfoi mani todoni kontaio wati pari rai. ¹⁵ Tuti manei wiwoi kiai padamarang beia, mayeai yuai babeu beia tebung weduari nai kaha. Mae yuai padamarangfoi ayai sawai parai, ambori sambewa inontarai enayai na munu rorong fosa kiai. ¹⁶ Tonanai kontai we mea, na metohong toa wau ne tarai toyario padamarang denggararu we sambewa kaiwasa, ambori inontarai siai ewati mene metohong toaio beng nana mani, etaparanding mene Dai na rorafaisi.”

Yesusi dohong kaiwoariri kariri Hukumi Musai soi fo

¹⁷ “Dohonao meteyo ira ma weo yeiaya Hukumio Musai soi fo tuti Kaiwo nabifosa emadura fo fe. Bereri! Mae ira ma nina mani weo yeinawiaia kasau we waitawanai kariri fianai aino kaiwo nanai dotu wea foa. ¹⁸ Tarai, imadurai we mea mau, we nunei tuti rorafaisi wiwoi wioru kaharai mae hurupi kutu ketui todoni bei kontai ki, na Kaiwo Musai soi fo, wiwoi niai kaha, pariao fi dotu wea fo mai kaririai. ¹⁹ Ampafe mandoni dino deiaya hukumi fo bei na Kaiwo Musai soi fo, masino hukumi nani ketui todoni ki, tuti deunau inontarai siai we ea kontai eteiaya hukumifo kontai tonana mani, ambori atori we inontarai tewawa pari dine na Allai ne weMananu rorong

fo. Mae mandoni dino yoa weai, dohong kaririai tuti deunau inontarai siai we etohong kaririai konta mani, ambori atori we inontarai fuba na ne weMananu rorong fo ki. ²⁰ Ampafe yeisaharai we mea, weo wirot menemirorong mesi sewa man-taunau Kaiwo Musai soi fosa tuti Farisifosa kaha mani, todoni kontaio mesuai to Allai ne weMananu rorong fo kaha rai.*”

Yesusi deunau kariri kasisoufo

²¹ “Metaramioai ampa kariri fianai aino Allai medurai we tane werengfosara fo, amani deyo, ‘Memung inontarai funoma fanai,*

mandoni dino miung inontarai mani ambori sodai aiboifo ria Allai ki.’

²² Wape ninaia mani imadu mau yeyo, mandoni dino kesisou ne inontarai doro manei mani, ambori sodai aiboifo ria Allai ki. Tuti mandoni dino deibera ne doro manei mani, ambori kari to Majelisi Agama fosa we ehutu kaiwo kariri ki. Tuti mandoni dino kesou deibera inontarai siai manei deyo, ‘Weinggowui’ mani, wenani waramipari to Sorohao Adia Rorong foi.

²³ Ampafe masino manei na mea boyo bohong nemu korbani we Allai, wape aromuoai we nemu doroifo enerorong pirahai we wau, ²⁴ nana mani tawingno nemu korbani nani wiatai na mesbao ohong korbani nai foi, mae ro wa weboyari ria nemu doroifo akawuru wo, ambori barabera wau ma we bohong nemu korbani fo we Allai ki.

²⁵ Masino nemu aiteta manei deyo dapa wau to mangkutu kaiwo fosa mani, wirot musobu

* **5:20** Enerorong mesi foi tonana mani, manei sobu te na yoaso Kristusi. * **5:21** Keluaran 20:13

mangkutu kaiwo nanisa kaharai mae na rang rabuang kontaio rurai we weboyari riati aha. Bereri mani, tarahai warapa wau to mangkutu kaiwo fosa rai. Tuti tarahai esoa wau to afai mamuna fosa tuti ea mani esoa wau to aitamu rorong fo. ²⁶ Tuti aromuaifa: na aitamu rorong fo watai paria bai nemu fiwaifo paria kiai fino ro to borieife.”†

Kaiwo kariri ohong we wiwing siai fo

²⁷ “Metaramio kaiwo ninai kontai ampa, amani dotu tono:

‘Menayai ria wiwing siai fanai.’*

²⁸ Wape ninaia mani imadu we mea mau yeyo, mandoni dino deti wiwing siai manei tuti enero-rongfoi dohong we niai riati, nana mani dohong sarawai, amani niai riati kawuru na enerorongfoi ampa. ²⁹ Masino uremu domoya wai wedaya nari sasari mani, ketafatini kobioi weru wau. Weo nemu taraiwai ne doni aino wedaya nari sasari nani kobioi mani beng sewa weru borarati wape ambori nemu taraiwai sentenang saukaha Soroa rorong foi ne. ³⁰ Tuti masino waramu rufi nai wai wedaya nari sasari mani, ferang kutui tuti kobioia. Weo nanai aino beng sewa borara nemu taraiwai ne doni aino wedaya sasari wai, wape ambori nemu taraiwai sentenang saukaha Soroa rorong foi fo.”

Aunau kariri mang dira wiwingfoi

³¹ “Aunafo weai kontai dotu toninai:

† **5:26** Ne maksuti mani toninai: Wiro Sempaisi dohong aiboi we wau kaharai mae, barabera wau weru sasariwa ahera. * **5:27** Keluaran 20:14

‘Mandoni dino dira ne wiwingfoi mani
todoni kontaio niari surati bei kariri dirarifo
tuti dohoni we wiwingfoi.’*

³² Wape ninaifa mani imadu mau yeyo, mandoni dino dira ne wiwingfoi, wape wiro wiwingfoi dohong sarawai ria mang siai kaha, mayeai wiwingfoi ambori rirau siai aha mani, ne mang dirari foi wedayari dohong sara Sengnei ne Kaiwone masi kariri sasario manei niai ria wiwing siai fo. Tuti mandoni dino dau wiwing nani aha mani dohong sara Sengnei ne Kaiwo tonana fo kontai.”

Kaiwo kariri fafora funoma fo

³³ “Metaramioai kontai ampa, kariri kaiwo raminde Allai medurai we tane werengfosara fo, deyo,

‘Wiro mefafora funoma fanai.
Mefafora na Sempaaisi arongreafo we menari fiea
mani,

finanai todoni kontai metohong kaririai.’*

³⁴ Wape ninaia mani imadu we mea mau yeyo, wiro mefafora fanai. Wiro mefafora na rorafaisi fanai, weo rorafaisi mani katai Allai minohi naya fine. ³⁵ Tuti dohonao mefafora kontai na nunei fanai, weo nunei mani katai awengfo doa naya fine. Ete mefafora na Yerusalemi fe, weo Yerusalemi mani, Mananu Fuba foi ne bendari dine. ³⁶ Tuti dohonao mefafora na menumiwa fe, weo mano menari tonana ne mea, mene mambiriufea kahai we menari menumirandaungwa kutu boyari kontaio biua ete niumetang. ³⁷ Ampafe fi meteyoai nani antu mani, memadu

* **5:31** Ulangan 24:1 * **5:33** Imamati 19:12; Bilangan 30:2; Ulangan 23:21

terai meteyo, ‘Yo,’ mae antu kaha mani, memadu meteyo, ‘Bireri.’ Mae mefafora fanai weo nana mani, Saminseni dino wedaya metohong sasari na tonana ne.”

Manei memuna we mea mani wiro memamuna wei ahang fanai

³⁸ “Metaramio kaiwo dotu tonina ne ampa: ‘Ureng yiwang ureng, tuti dereng yiwang dereng.’* ”

³⁹ Wape ninaia mani imadu we mea mau yeyo, masino inontarai kerira manei memuna we mane wau mani, dohonao bapai ahang fe. Tuti manei bioipa taramurei domoya wai mani, bohong taramurei dowe wai kontaia bioipari. ⁴⁰ Tuti manei dapa wau to mangkutu kaiwo fosa we kia nemu ansung boriai wai mani, bohong nemu ansung siai wai wei kontai. ⁴¹ Masino manei daw wau we wodua fieai ro riati kiro bei mani, ro paria aha kiro boru. ⁴² Manei dedo wau we nemu fiea mani, bohong kaririaia. Tuti dohonao boiaya mano deyo kia fieai ria wau akawuru wori yiwang ahang foi fanai.”

Menemiwawu mene aitetafosa
(Lukasi 6:27, 32)

⁴³ “Metarami kaiwo ninai kontai ampa, amani: ‘Menemiwawu mene doroifosa mae menemirireu mene aitetafosa.’* ”

⁴⁴ Wape ninaia mani imadu mau yeyo, menemiwawu mene aitetafosa, mewenadi tuti mano enari kanggani mea fosa. ⁴⁵ [Weo na menari tonana ne mani, metohong kariri fio mai we Allai

* 5:38 Keluaran 21:24; Imamati 24:20; Ulangan 19:21
Imamati 19:18

* 5:43

ne arikangne mea metohong kariria fo.] Weo Dai nani dino enewawu mandoni kontai, doni dohong wofoi sambewa inontarai eharira fosa tuti mano ebeng fosa; tuti dohong metangfoi ming we inontarai enemirorong mesi fosa tuti mano enemirorong mesi kaha fosa kontai. ⁴⁶ Weo masino menemiwawu te mano enemiwawu mea fosa kontai tera mani, fiembaitai fianai aino mesobua ne? Weo mano efanduhi pajaki we Kaisari fosa ahusa we inontarai eharira saine, wape ea kontaio enemiwawu kontai tonana. Ampafe todoni kontaio menemiwawufo fuba sewasa. ⁴⁷ Tuti masino metohong mahikai we mene doroifosa tera mani, fibeng fianai aino menariao sewa kaiwasa bitoya foi ene enarifo ne? Weo kaiwasa na nu siaio etaroanso Allai kaha fosa kontaio enari tonana. Ampafe mea mani, todoni kontaio metohong beng we mene aitetafosa. ⁴⁸ Tonana mani, todoni kontai memasi, mai kariri mene Dai na rorafaisi mesi paria fo.”

6

Aunau kariri ohong fi we fata inontarai ene pari fi fosa fo

¹ Yesusi medu aha deyo, “Metanansiau, menari karirio ne bengfo ete ne wetaraifo mani, dohonao menari parai na kaiwasa bitoya foi euremireafo, we ambori ewati fi menari nanai we efiai mea fanai. Weo menari tonana mani wiro mesobu fiembaitafo ria mene Dai na rorafaisi kaha. ² Ampafe metohong fieai we mefata inontarai ene pari fi fosa mani, dohonao menari kariri inontarai enari fayafayarai fosa we enari finani na kaiwasa bitoya euremirea fo fanai, weo ea

mani esahu tuti fibeng enari fo ambori kaiwasafosi ewatisa. Weo inontarai nanisa efaraise enari tonanai na munu agama Yahudi fo tuti na rangfo ete na katai kaiwasa bitoya era naya fo, ambori kaiwasafosa etaparandinsa. Mearomioaifa we inontarai tonana nesa esobu ene fiembaitafo na fi enari tonana fo ampa, amani na kaiwasa efaisa tonana fo. ³ Wape mea mani masino metohong fieai we mefata inontarai ene pari fi fosa mani, metohong worawai, dohonao mewarami dowei wai deitawang fi mewarami domoya wai dohona fo fanai. ⁴ Todoni kontaio fi metohonai we mefata inontarai ene pari fi fosa naya fo, metohong worawai, ambori mene Dai mano deti fio dadiwa fo biai fi menari tonana fo ki.”

*Yesusi deunau kariri tatutang Sempaisi ne
(Lukasi 11:2-4)*

⁵ “Masino metutanai we Sempaisi mani, dohonao metutang kariri inontarai enari fayafayarai fosa fanai. Inontarai nanisa etutang Sempaisi mani, enemirorong piraise we era wa etoari na munu agama Yahudi fo tuti na rang borirufu, ambori kaiwasa ewatisa. Mearomioaifa we inontarai nanisa esobu ene fiembaitafo na fi enari tonana fo ampa, amani na kaiwasa efaisa tonana fo. ⁶ Wape meteo metutang Sempaisi mani, mesuai to mene munu rorong fo afui, mehafe mene rahutufo tuti metutang mene Dai wiroti pari kahai nani. Ambori mene Dai mano deti fi menari worawai nani dohong fiembaitafo we mea. ⁷ Kontai metutang Sempaisi mani dohonao metutawawera kaiwo memadura fo pampang kariri inontarai etaroanso Sempaisi kaha fosa

fanai. Weo ea mani enemitituitai eteyo emadu kaiwo bitoya mani, wedaya Sempaishi taraoai sewa tuti yoa we fi etutang wea fo ki. ⁸ Dohonao mene tarai karirisa fanai, weo fianai aino metutang weai nanai, metutangna kaharai mae Dai deitawanai kawuru ampa. ⁹ Ampafe metutang tonina,

‘Amene Dai Wau na Waidani,

Kadono wonomuwai atori we mirarebanai,

¹⁰ Kadono nemu weMananuwa da ma,

tuti nemu awiaio etohong kaririai na Waidani wa, ametohong kaririai na nunei kontai.

¹¹ Bohong fiang demoyarai we amea na rahida bonini.

¹² Boiai amene sasari ametohoni nei,

kariri amea kontaio ameteiai inontarai ene sarawaio etohonai we amea fo.

¹³ Dohonao tua amea ametohong kariri fi so-fao weanggari amea we amenari sasarifo fanai,

tuti tawing amea ambori amekaharai weru mano Kerira foi.

[Weo Wauno Mananu wemambiriu paria, mano ametato Wau we fitawafa.

Antu.]*,

¹⁴ Weo meteiai mano enari sarawai we mea wasa mani, mene Dai na rorafaisi ambori deiai mene sasariwai kontai ki. ¹⁵ Wape wirowi meteiai inontarai siai ene sarawai kaha mani, mene Dai kontaio wirowi deiai mene sasariwai kaha.”

Aunau kariri wepuasafo

* **6:13** Na kaiwo asli pari fo mani, wirowi obu kaiwo rabuang bonini kaha.

¹⁶ “Meteo mewepuasa mani, dohonao mene tarai kariri inontaraio enari fayafayarai fosa we meuremi to ung fanai. Ea mani etua euremifo tonanai ambori etainawiai we kaiwasafai we inontarai ewepuasa disa. Mearomioaifa we fi enari we inontarai ewatisa tonana fo, finanai wefiembaitai wesa ampa, amani na kaiwasa efaisa tonana fo. ¹⁷ Wape mea mewepuasa mani meruai meuremiwa tuti merari menukiwa, ¹⁸ ambori manei wiro deitawang mea we mewepuasa wa fanai. Mae mene Dai na rorafaisi mano wiro ati pari kahai foi andi deitawanafo. Tuti Daio deitawang fio dadiwa fo nani ambori dohong fiembaitafo we mea ki.”

Ra na Waidani

¹⁹ “Wiro mefanduhi ra na nunei karerai we mea fanai, weo ra nani ambori wohere dani, raima soi, tuti mananapi era ma etotafi ambori ehamananai. ²⁰ Mae mefanduhi te ra na Waidani, weo na Waidani wohere dani kahai, raima soi kahai, tuti mananapi era wa etotafi ambori ehamananai kaha. ²¹ Weo na doni mene rafoi wiatai naya mani, na nanai kontai menemirorongwai niayai nai.”

Padamarang we tane tarai

(Lukasi 11:34-36)

²² “Tauremine mani wepadamarang we tane tarainei.† Ampafe masino meuremiwa mama-rampoti mani, mene taraiwai sentenang dansairai. ²³ Mae meuremiwa fayou mani, mene taraiwai memantiti sentenang kontai. Ampafe

† **6:22** Tauremine mani kaiwo netaweai weo tanumianinune, tuti Kristusi andi dohoni sambewarai.

masino sambewaraio nayai na mea wa mamantitia mani, memamantitia tuti ne mamantitifo sewa aha.

²⁴ Wiro inontarai manei wewoming we mananu mandu kaha. Weo nana mani ambori enewawu manei mae enerireu mano wei foi ki. Ete niari kariri manei ne kaiwofo mae kiobu tarang we mano wei foi nengfo ki. Tonanai kontaifa we mea, wiro mewewoming we Seng Allai tuti mewewomong we doi ruhia kaha.”

Mearomikuayai kariri fio ambori da aha ma fo fanai

(Lukasi 12:22-31)

²⁵ “Ampafe yeikaririai we mea yeyo, dohonao mearomikuayai we meminohi toa wa fe, amani kariri fianai aino metang fo tuti metunung fo fanai. Tuti wiro mearomikuayai we mene taraiwai fanai kariri fiani aino mesansungna wa fe. Weo mene ansengwai mani dedai sewa fiang tuti mene taraiwai dedai sewa ansungno mesansungna fo. ²⁶ Mewati kariri romufosa. Wiro etatang fi kahai, eteting fi kahai, tuti efanduhi fiang na munu etainunung fi naya fea kaha. Tonanai ki wape mene Dai na rorafaisi meinenang ene fiangfo wesa. Mea mani metadai sewa romufosa. ²⁷ Na mea kiai mandoni dino na ne arohuayai we minohi toa fo, wemambiriu we yabi ne ansengfoia deuroi kuteai aha ne?

²⁸ Tuti we fiani mearomikuayai we fi mesansungna fo wei ne? Mewati kariri kununumifoi we ne weinarifo. Ainari nani wiro dohong fi kaha, tuti sungfi kaha, wape Seng Allai niariri mahikai.

²⁹ Wape yeisaharai we mea mau, Mananu Salomoi

kontaio ne ra bitoya tonanai, wape ansung sungna fo kontaio wirowea mehikai kariri ainarifo nani kaha. ³⁰ Ninoio weainaria denteng nani, rahida nini sifu wape aha mani ferami aha we nunumi. Tonanai wape Allai miani mehikai paria. Nana mani, mano meroasoai turura kaha ne mea, ambori Allai sungna mea kontai ki. ³¹ Ampafe dohonao mearomikuayai tuti memadu meteyo, ‘Fianai aino ambori ametang ne?’ ete ‘Fianai aino ambori ametunung ne?’ Tuti, ‘Fianai aino ambori amesansungna ne?’ ³² Weo, fi tonana ne, inontarai mano etaroanso Sempaisi kaha fo ansaino erurai esera wea ne. Wape mea mani, mene Dai na rorafaisi deitawanai ampa we fi tonana ne metohong weai paria. ³³ Wape mesera fafong we Allai ne weMananufo tuti we menemirorong mesi toyari ne dawiafo. Nanaia mani fi metohong weai nanai ambori Allai dohonai kontai ki. ³⁴ Ampafe wirowea mearomikuayai we fianai aino ambori mesobuai na rahida sua ahang foi fanai. Weo dadirao rahida bonini demoyarai we rahida bonini, wirowea mearomikuayai we rahida sua ahang foi fanai.”

7

Metinggai inontarai funoma fanai (Lukas 6:37-42)

¹ “Wiro metinggai funong inontarai fanai ambori Seng Allai kontai wirowea kiutu kaiwo kariri mea kaha. ² Weo fianai aino metinggairai we inontarai siai fo, ambori Allai kiutu kaiwo kariri mea nai kontai ki. Tuti mene metitua inontarai siai na

metinggaisa nana fo, Allai yu we titua mea nayai kontai ki.

³ We fianie ai nukahai niayai na mene doroifo urengfo mewati pari, mae airape niayai na meuremiwai mewatioi kahai nina? ⁴ Todoni fino metei we mene doroifosa meteyo, ‘Doroie, ro ma ikabi ai nukahai niayai na uremuwai wo,’ wape airape niayai pampang na meuremuwa wirow mewatioi we mehabioi kaha. ⁵ Inontarai menari fayafayara ne meai ne, mehabio airape niayai na meuremiwa akawuru wo, ambori mewatipa ai nukahai niayai na mene doroifo urengfo we mehabioai werui fe.”

Metohong Sempaishi ne fi mararebanaio dohonai we meara fo funomai we inontarai eharirao eteika-herawa fosa fanai

⁶ “Wiro metohongno fio mararebana fo we fiawerafosa fanai, weo nana mani etaraberasa eharari mea aha. Tuti wiro mehabi mene mutiarafow fiaifosa fanai, weo nana mani ambori etaraberasa etaha titawanai aha.”

*Tatutang we Allai, tasera wei, tuti taboi ne rahutufow pampang
(Lukasi 11:9-13)*

⁷ “Metutang weai ambori ohonai ki; mesera weai ambori mesobuai ki; meboi rahutufow ambori fai we mea ki. ⁸ Weo mano etutangna fosa ambori ohonai wesa ki; mano esera wea fosa ambori esobuai ki; tuti mano eboi rahutu fosa ambori fai wesa ki.

⁹ Na mea kiai, mandoni dino ne arikangfoi dutang we roti mani dohong kamiei wei ne?

¹⁰ Ete dutang we diang mani dohong tawai wei

ne? ¹¹ Ampafe mea mewarami aipaya tonanai ki, wape mewartawang metohong ne bengfo we mene arikangfosa. Nana mani mene Dai na Waidani ne dohonafo sewa weru mea aha. I am-bori dohongno ne beng sewa fo we mano etutani fosa ki.

¹² Na fifiani kontaio, menari sua inontarai siai fosa, mai kariri metawi weai we ea kontai enari we mea fo. Weo Hukumi Musai soi fo tuti aunau nabifosa etaunauwa fo, weneung naya finanai.”

Rahutu wetarai fo

¹³ “Mesera we mesuai to Allai ne Mananu rong fo mani, merurai we mesuai na rahutu dadira fo. Weo rahutu tuti rang to ne karirafo mani tirera tuti fiabai, tuti kaiwasa bitoya esuai nai. ¹⁴ Mae rahutu tuti rang to numainufo mani ketui tuti dedira, tuti inontarai maneiru teai ansaino esobua ne.”

Anansiau we nabi tarai kaha fosa

¹⁵ “Metanansiau we nabi tarai kahaio era we mea ma fosa. Ea mani, enari we inontarai eroaso yau tuti enemirorong denteng toyari domba, wape tarai we ea mani ene tarai toyari serigalao* memuna. ¹⁶ Ampafe metaroansosa terai na fianai aino enari fo. Ne tarai kariri aibongfo, amani wai sirarami nei wiro webong angguri kahai tuti boburainei wiro webong andori kaha. ¹⁷ Tonanai kontai we ai koi denteng foi mani, ne bongfoi denteng, mae ai koi kerira foi mani ne bongfoi

* **7:15** Serigalanei mani andowa ahumi kaha. Ne tarai toyari fiawera, wape fiabai tuti memuna sewa. Era esera we etang andowa siai, tuti etang inontarai Yahudi fosa ene fiahung domba kontai. Yahudifosa ematai serigala fosa paria.

kerira. ¹⁸ Todoni kontaio, ai koi denteng foi wi-ro ne bongfoi kerira kaha, ete ai koi kerira foi mani wi-ro ne bongfoi denteng kaha. ¹⁹ Mae ai koio ne bongfoi denteng kaha foi, todoni kontaio robani tuti kabioi to adiafoi. ²⁰ Ne tarai kariri aifo-i we aroansoi na ne bongfoi, tonanai kontai we nabi tarai kahai nanisa ambori metaroansosa na fianai aino enari fo.

²¹ Wiro mano sahu we Yau deyo, ‘Sengwa Wau, Sengwa Wau!’ andino ambori suai to Allai ne weMananufo na Waidani ne kaha, manta mano dohong kariri Dai na Waidani ne awiafo tera foi. ²² Na rahida Allai kiutu kaiwo nai foi kai-wasa bitoya ambori emadu we yau eteyo, ‘Sengne Waune! Raminde nanai na wonomune ametairiri Allai ne Kaiwone toyari nabi fafong fosa etairiria fo, na wonomune ametata inggira bitoya nai, tuti na wonomune amenari fitantuma bitoya kontai nai mae?’ ²³ Wape rahida bonani ambori imadu parai wesa aha yeyo, ‘Wiro yeroang mea na ea kaha, inontarai mano menari fi karira ne mea, mera weru arohureane.’ ”

Fiyiwansoi kariri inontarai mandu unari munu

(Lukasi 6:47-49)

²⁴ “Ampafe mano tarao nehu kaiwofe ninai kiai tuti dohong kaririai na mai foi mani, ne tarai toyari inontaraio sewai niari ne munu doa na kamamieia mutu. ²⁵ Ampafe rahida bo metangfoi miung, foafoi dautai tuti dedukafoi bia fo mani, wi-ro munufoi tibari kaha, weo sau tawang diri neungfoi na kamamieia mutu fefe. ²⁶ Mae mano tarao nehu kaiwone, wape dohong kariria kaha foi mani, ne tarai toyari inontaraio webonggoi foi,

i biaung ne munufoi dohoni wiatai sauwai arora na ninuaing nuwowongfo. ²⁷ Ampafe rahida bo metangfoi miung, foafoi dautai tuti dedukafoi bia tete munufoi mani, ambori sobariri. Tuti ne aikahiafoi kerirawa kiai aha.”

²⁸ Yesusi medua kai nana fo, kaiwasa bitoya etoari na nana fosa epapuhung paria we deunau toa fo. ²⁹ Weo Yesusi deunau kariri mano wemambiriu paria we deunau tonana, wiwo deunau toyari kaiwo batangno ene mantaunau Kaiwo Musai soi fosa emadura fo kaha.

8

Yesusi niari inontarai meninang kusta manei denteng

(Markusi 1:40-44; Lukasi 5:12-16)

¹ Yesusi biari na wiwoifoi meufo, kaiwasa bitoya paria era riati. ² Na nanai inontarai meninang kusta manei da wei ma,* tuti disangkapao awebukafo na awerengfo mae medu wei deyo, “Daie, wau wemambiriu ne, maya mani, nari yau yenteng weru nehu maninangnei.”

³ Ainanaya Yesusi suba warangfoa wa sauwi tuti medu wei deyo, “Yo, imaya. Bonteng to!” Tatofang kutu nanai kontaio maninang kusta foi niai werui tuti dentengna. ⁴ Ainanaya Yesusi medu wei aha deyo, “Aromuoalfa! Wiwo boiriri fi inari ninai weo inontarai siai manei fanai, mae ro to imamifoia tuti butani we deti kariri nemu taraiwai we bontengna wa. Mayeai bohong korbanifeai we Allai

* **8:2** Fimaninang kusta nei mani kerira paria tuti mawa soiri we inontarai siai. Nanai wedaya mano meninang foi ketai waroi weru kaiwasafai tuti da funoma kaha.

we nemu bontengna wa kariri fianai aino Musai soia fo. Nana mani deinawiai we kaiwasa bitoya foi we bonteng ampa.”

Inontarai fuba yu rai mamuna fosa manei ne yoasofo fuba

(Lukasi 7:1-10; Yohanesi 4:46-53)

⁵ Rahida bo Yesusi da wa suai to bendari Kapernaumi fo, inontarai Yahudi kaha manei, i mani inontarai fuba yu rai mamuna Roma fosa manei dine, da wei ma, dutani deyo, ⁶ “Daie, fata yau wo, nehu womingfoi meninangnao fiaya, wiatai na nehu munufi fo tuti sodai dadira paria.” ⁷ Yesusi yoa wei deyo, “Yo ambori ira wa inariri denteng ki.” ⁸ Manamo inontaraifoi yoa wei deyo, “Daie roa fanai, weo imai we yemang we wau na nehu munufi kaha. Ampafe modu kaiwofeai na waroi teraia, nana mani nehu womingfoi ambori denteng kaririai ki. ⁹ Weo yau kontai nehu fuba isomi wei manei, tuti iru afai mamuna fea kontai. Ampafe imadu we manei yeyo, ‘Ro,’ nana mani da kaririai, tuti imadu we manei aha yeyo, ‘Ro ma,’ nana mani da kaririai ma. Ete we nehu mangfatafoi yeyo, ‘Nari fininai,’ nana mani niari kaririai. Yeitawanai we Dai Wau tonanai kontai. Fiani aino boyoa mani, kariria rai.”

¹⁰ Yesusi tarao rai mamuna fuba foi medu tonanafo pepuhung paria. Ainanaya medu we mano erariati fosa deyo, “Kei! Inontarai nini andiarana ne. Na inontarai Israeli nesa kiai wiro iwati manei yoaso yau ne fuba kariri tonina kaharai. ¹¹ Yeisaharai we mea yeyo, kaiwasa bitoya ambori era na katai doni kontai na rea diru foi tuti rea aha foi ma, efanduhisa ria Abrahami,

Isaki tuti Yakupi we etohong muniara na Allai ne weMananufo ki. ¹² Wape inontarai mano katai wemananu nani eneni fosa†, ambori Allai sosa to boriei weru ne weMananufo to katai memantiti foi. Na wanai ambori esodai ne karirafo tuti esaia etamirai paria.” ¹³ Ainanaya Yesusi medu we rai mamuna foi deyo, “Barabera waua, we fianai aino roasoai nanai kaririai ampa.” Na tatofang kutu nanai kontai ne womingfoi dentengna.

*Yesusi niari inontarai emaninang bitoya ebeng
(Markusi 1:29-34; Lukasi 4:38-41)*

¹⁴ Yesusi da wa sobu Petrusi ne munufoi fo, detio Petrusi niong wiwini we meninang rirora wiatai na ne fatafoi. ¹⁵ Ampafe Yesusi warawa yu na warangfo, na tatofang kutu nanai kontaio maninangfoi niai weruria. Mayeai wiwingfoi doari ayai wesarawiri we Yesusi.

¹⁶ Wofoi sawaia de weayewia nanai, kaiwasa eha ene inontarai inggira dohonsa bitoya we Yesusi ma. Tuti na kaiwo rabuang boyari kawuru mae Yesusi data inggirafoi kiai tuti niari kaiwasa emaninang wei fosa kiai ebeng. ¹⁷ Fianai aino Yesusi niari nanai, mai kariri fio nabi Yesayai meduraia fo deyo,

“Andino sodua tane tafanahangfe ne,
tuti sodua tane maninangfi ne.”*

*Todoni ra ria Yesusi fo
(Lukasi 9:57-62)*

† **8:12** Nana mani, mano paria nanai Allai sahusa we ne inontarai disa fosa, amani inontarai Yahudi fosa. * **8:17** Yesayai 53:4

¹⁸ Yesusi deti kaiwasa bitoya paria era ma etoawariri, ampafe medu we ne inontarai ewesuraya mandu fosa demisa we etafai to ruru eneung dowe fo. ¹⁹ Mayeai mantaunau Kaiwo Musai soi fo manei da wei ma, medu wei deyo, “Dai Mantaunaune waune, yeo ira ria wau to katai bodoni kontaio dino ro oa fo.” ²⁰ Ampafe Yesusi medu wei deyo, “Wintumang kamirei rorong nei ne kamirei we wiatai nai, tuti romunei kiai kontaio ne aisangging. Wape Kaisung Inontarai nei ne pari katai we wiatai nayai.”

²¹ Ainanaya Yesusi ne inontarai da riati manei kontai deyo, “Daie, boiai yau ira wa kio dai mireha isarai akawuru wo.” ²² Manamo Yesusi deyo, “Ro ria yau, mae tua mano eroaso yau kaha fosa we esarai mano emarareha fosa ki.”

*Yesusi deikutu dedukafoi mering
(Markusi 4:35-41; Lukasi 8:22-25)*

²³ Mayeai Yesusi dautai tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa to wafoi, ainanaya etafai to ruru eneung bo dowe foia. ²⁴ Etafaia mairabuang mayeai dedukafoi bia tantuma na rurufai, andeisafoi dipuo wafoi tuti dutuwia adareti etaisui. Wape Yesusi wiata dena na wa rorongfo. ²⁵ Ampafe ne inontaraifosa era wafui ebauni eteyo, “Daie, boari miai fata tata wo, tanai rai.”

²⁶ Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, “We fianie mematai nina? Todonie meroasoa kahai nina?” Mayeai Yesusi doari ayai deikutu wanangfoi tuti andeisafoi, ainanaya rurufai mering na tantumara.

²⁷ Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa epapuhung paria we fitantuma nanai. Ampafe emadu wawerasa eteyo, “Inontarai nini mani mandoni dine, donio sua wanangnei tuti andeisanei mani mering kaririai nina?”

Yesusi niari inontarai manduo inggira dohong suru fo suru ubeng

(Markusi 5:1-20; Lukasi 8:26-39)

²⁸ Etafaia sobu ruru eneung doweï foi na Gadara nanai, inontarai inggira dohong suru mandu ura na fafofo we Yesusi ma. Inontaraifo suru uma-muna paria, ampafe manei wiro wemambiriu we da kefang suru kaha. ²⁹ Ura mae usahu ureyo, “Allai ne Kaisungne waune boyo nari auru tofino? Wiro rahidane mai kaharai mae, boyo ro ma we ru aiboio auru mung kanggani auru finina e?”

³⁰ Waroi weru katai nani kahai mae, fiaï rabuang bei enaya esung na nanai. ³¹ Ampafe inggirafosa etutang Yesusi paria eteyo, “Boyo bata amea to boriei mani, bemi amea amesuai to fino fiaï rabuangfoia.”

³² Ainanaya Yesusi demisa, deyo, “Mera weruaia!” Ampafe inggirafosa era to boriei tuti esuai na fiaï rabuangfoi. Ainanaya fiaifosa emito be-yaria esea na katai kenataterafoi to rurufoi aweu tuti emarareha naya.

³³ Mano ewaitawang wedua fiaï fosa emito to bendarifoia, eteisaharai kariri fianai aino ewatioai kai nanai we kaiwasafai tuti kariri fianai aino inontarai mandu inggira dohong suru fo suru usodaira fo. ³⁴ Ampafe kaiwasa fuba na bendari fosa emito we Yesusia. Ewatioi mani etanggoari paria we da weru ene kataifoï.

9

*Yesusi niari inontarai fiaya manei denteng
(Markusi 2:1-12; Lukasi 5:17-26)*

¹ Mayeai Yesusi dautai to wa etafai nai foi ayai, ainanaya etaraberasa etafai to ruru eneung dowe foi aha, amani to ne bendarifo ai ahawaru. ² Na wanai inontarai manea eha inontarai fiaya wiatai na andaung wowongfo we Yesusi ma. Yesusi detio enari tonanafo deitawanai we eroasoafu fuba paria, ampafe medu we inontarai fiaya foi deyo, “Kaisungne waune, tawang enemurorong-waia mitu. Yeiai nemu sasarifi ampa.”

³ Ampafe mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teaio enayai na nanai fosa esaimumung wawerasa eteyo, “Inontarai nini deibera Seng Allai.”

⁴ Wape Yesusi deitawang enemirorongfoi, ampafe medu wesa deyo, “We fianie menemitituai fi karira na menemirorongwai nina? ⁵ Doni aino mawa ne: imadu yeyo, ‘Yeiai nemu sasarifi ampa,’ ete yeyo, ‘Boabari wau, ka nemu andaungwai, tuti roa?’ ⁶ Wape yeinawiai we mea, na yohong inontarainei denteng tonina ne, ambori mewartawanai weo na nunei ninai, Kaisung Inontarai nei andino ne mambiriu we deiai sasari fine.” Ainanaya Yesusi medu we inontarai fiaya foi deyo, “Boabari wau, ruai nemu andaungwai, ro to nemu munufoia.” ⁷ Ainanaya inontaraifo doabariri tuti daraberahi to ne munufoia.

⁸ Kaiwasa bitoya foi ewati fi kawariai nana fo ematai paria tuti etaparanding Allai eteyo, “Allai ne mambiriufu fuba paria! Tuti dohong ne mambiriu nanai we inontarainesa kawuru ampa.”

*Yesusi sahu Matiusi we dariati
(Markusi 2:13-17; Lukasi 5:27-32)*

⁹ Mayeai Yesusi da weru katai nani. Da wa mani detio inontarai fianduhi doi pajaki we parenta Kaisari fo manei wonong fino Matiusi, minohi na munu pajaki foi. Yesusi medu weia deyo, “Ro ria yau.” Anseung ahang kahai mae Matiusi doabariri tuti da ria Yesusi.

¹⁰ Yesusi da wa minohi dampi na Matiusi ne munufoi nanai, inontarai efanduhi pajaki we parenta Kaisari fo efau tuti inontarai kaiwasa bitoya foi esahusa we inontarai ewesasari fosa, era wa ewatai etampi ria Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa. ¹¹ Inontarai eweFarisi manehiru ewati finanafo, etutang bera Yesusi ne inontarai dirisa fosa eteyo, “We fianie mene man-taunafoi dampi ruhiai ria inontarai efanduhi pajaki we parenta Kaisari foi tuti inontarai ewesasari fosa ninai?”

¹² Yesusi tarao etutang tonanafo, yoa wesa deyo, “Inontarai etanteng nesa mani etohong we mang-garawangnei kaha, mae mano emaninang fosa.

¹³ Ampafe mera wa menemitituai sauarai kariri kaiwo rabuang dotu na Kaiwofoi tonina ne:

‘Wiro yawi we inontarai etohong korbani fiahung we yau kaha,

mae fi yawi pari wea fo mani, earomio inontarai siai.’*

Weo wiro ira ma we isahu inontarai emararebana fosa kaha, mae ira we isahu inontarai sasari fosa.”

* **9:13** Hosea 6:6

*Yesusi ne aunau waworu foi tuti koangno
Yahudi ene agamafo wirowo adoang ruhia fanai
(Markusi 2:18-22; Lukasi 5:33-39)*

¹⁴ Mayeai Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi ne inontarai erariati fosa, era ma emadu we Yesusi eteyo, “Todonu fino, amea tuti inontarai eweFarisi nesa amewepuasa, wape nemu inontarai eraria wau nesa bireri nina?”

¹⁵ Yesusi yoa wesa deyo, “Tofino! Ne tarai kariri mandirau mang foi tuti ne inontarai wenotisa to ne muniara mandirau foi. Na rahida mandirau mang foi minohi riasa nanai enemirorongfoi fituaya rai e? Wape rahida we mandiraufoi niayai na nanai riasa ahang kaha foi ambori da ma ki, rabuang bonani dino ambori ewepuasa ki. [Tonanai kontai, nina mani inayai riasa ampafe ewepuasa kaha, wape rahidao ambori ira werusa foi da ma ki, rahida nanai aino ewepuasa ki.]

¹⁶ Manei ne ansung mamu feai tai mani wirowo dawa kobuai na ireu aburung waworu fea kaha, weo nana mani ireu aburung waworu fo yabi we ansungfo ambori ansung mamu fo mayabu fo fuba aha. ¹⁷ Tonanai kontai we angguri waworu nei mani, wirowo ariri to aderi sapi rerawa memo bei kaha, weo angguri weworu foi ambori wiwua wedaya aderi sapi rerawa memo foi tei. Nana mani anggurifo tibataru, aderi sapi rerawa foi kerirawa. Wape angguri weworu foi ariri tonu aderi sapi rerawa weworu bei kontai, ambori aderi sapi rerawa foi tuti angguri fo ubeng

ruhiai.”*

Yesusi niari Yairusi ne kamitungfoi denteng, tuti wiwingno denteng aha na warang disangso Yesusi (Markusi 5:21-43; Lukasi 8:40-56)

¹⁸ Yesusi doa medu we Yohanesi ne inontarai erariati fosa tonana rai mae, inontarai wenunggamiei we munu agama Yahudi na kataifoi da wei ma.* Disangkapa awebuka na awerengfo, tuti medu deyo, “Nehu kamitungfoi arahio mireha. Wape yutang we wau roa ruai waramuwara wa sauwi ambori suwi aha.”

¹⁹ Ainanaya Yesusi doabariri da riatia, tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa era kontai.

²⁰ Na rang rabuang, wiwing manei da ria Yesusi na kurufuifo, wiwing nani meninangno rika defairi tuti maninangfoi sodairi defuina suraya boru ampa. Da kefang Yesusia warangfoi disangso ne ansung awerengfo. ²¹ Weo enetituitai deyo, “Warahunei disangso ne ansungfo terai ki, ambori yenteng ki.” ²² Na kutu warangfo disangso Yesusi ne ansungfo nanai, kiaberahi deti we wiwingfoi tuti medu wei deyo, “Kamitungne waune, tawang enemurorongwaia mitu, weo nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa.” Na kutu nanai kontaio wiwingfoi denteng.

²³ Mayeai Yesusi da wa sobu mano wenunggamiei we munu agama foi ne munufoia, na nanai deti inontarai ebui suling fosa tuti kaiwasa esai rayai fosa. ²⁴ Medu wesa deyo,

* **9:17** Yesusi deiriri fiyiwansoai toninai weo deunau weo ne kaiwo aunau waworu fo wiro mai kariri Yahudi ene koang agama fo kaha. * **9:18** Markusi 5:22; Lukasi 8:41

“Mera to boriaia mehai, weo kamitungnei wiro mireha kaha, manta dena.” Ampafe emarari Yesusi paria. ²⁵ Data kaiwasa bitoya foi era to boriaia, mayeai Yesusi suai to rorong arikangfoi wiatai nai foi afui tuti yu na warangfo, na kutu nanai kontai kamitungfoi suwi aha. ²⁶ Kaiwo kariri fitantuma Yesusi niari nanai defai wari nufoi sentenang.

Yesusi niari inontarai manduo uremifafa fo suru uwati

²⁷ Ainanaya Yesusi da weru munu nani fai. Da wa rang rabuang mani, inontarai uremifafa mandu ura riati mae usahu ureyo, “Dauti ne Kaisungwa wau, aromuo auru!”† ²⁸ Yesusi suai to munu rorongfo ampafe ura wei awafui, ainanaya dutang suru deyo, “Muroasoai we inari muru mani muranteng rai e?” Ampafe uroa ureyo, “Yo, Daie, auroasoai.” ²⁹ Ainanaya Yesusi waratawang uremifo tuti medu deyo, “Kariri muroasoawa finanai kawariai kaririaia.” ³⁰ Mayea mani uremifo tabau uwati nayai. Ainanaya Yesusi deretawang suru na tapapa we ambori urairiri finanai we manei fanai. ³¹ Wape ura wa mani uwuwu Yesusi na katai nani sentenang.

Yesusi niari wetarang pararo manei tarang saha

³² Ainanaya inontaraifo suru ura wa mae inontarai manea eha weborotamu inggira dohoni manei we Yesusia. ³³ Ainanaya Yesusi data inggirafai weruri. Na tatofang kutu nanai kontai medu

† **9:27** Dauti Ne Kaisung mani, wangno fiabai we Mananu Mamparirio Allai dererai na ne Kaiwo fafong fo.

nari aha. Ampefe kaiwasa bitoya fosa epapuhing paria, tuti emadu eteyo, “Wiro fitantuma nina tawatioai na nu Israeli nei kaharai.”

³⁴ Wape Farisifosa emadu wawerasa eteyo, “Na mambiriu sobuai ria inggirafosa ene mano wenunggamiai foi data inggirafosa nina.”

Yesusi aro kaiwasafoi tuti medu kariri mano erufi we Sempaishi fosa we wirow efau etamoyara kaha

³⁵ Ainanaya Yesusi da wariai deunau na munu agama Yahudi na bendari tuti munue nanaia kai. Deiriri Kaiwo Mahikai fo kariri Seng Allai da weMananu ma fo. Kontai niari kaiwasa esodai maninang bodoni konta fosa ebeng aha. ³⁶ Yesusi deti kaiwasa bitoya foi nanai arosa paria, weo enemirorong fituayai tuti emararosung, ene tarai toyario domba ene pari mantahung. ³⁷ Ainanaya medu we ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo, “Aibong etini foi bitoya, wape mano etetini fosa efau kaha,[†] ³⁸ ampefe metutanai we mano wenunggamiai we fi etini foi ambori denatu mangfata efau we eteting aibongfo.”

10

Yesusi diri inontarai suraya mandu erariati (Markusi 3:13-19; Lukasi 6:12-16)

¹ Rahida bei Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa efanduhisa. Ainanaya dohong mambiriu wesa, we etata nuaninu kerira tuti enari

[†] **9:37** Ne maksuti mani, inontarai mano ete etarami Kaiwo Mahikai ne efau paria, manamo mano etairiri kaiwofo wesa etamoyara kaha.

mano emaninang fosa ebeng weru maninang es-
odairi foi tuti weru efanahangfo.

² Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu dirisa
we rasuli* fosa mani ewonomi finina:

reantenang mani Simoni (mano sahui we
Petrusi foi),

Andareasi (Simoni ne tahatuifoi),

Yakobusi (Zebedeusi ne kaisungfoi),

Yohanesi (Yakobusi ne tahatuifoi),

³ Filipusi,

Bartolomasi,

Tomasi,

Matiusi (mano fianduhi pajaki foi),

Yakobusi (mano Alfiusi ne kaisungfoi),

Tadeusi,

⁴ Simoni (mano biriu we inontarai Israeli fosa
etoea siai weru Romafosa),

Yudas Iskariotio (mano ambori dewayang
Yesusi foi).

*Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa era
ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo*

(Markusi 6:7-13; Lukasi 9:1-6)

⁵ Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa
tuti deretawansa deyo, “Mera to katai inontarai
Yahudi kaha fosa eminohi naya wa fanai, tuti
wiro mesuai to bendari inontarai Samaria fosa
fanai. ⁶ Wape mera we domba enai fosa, nana
mani inontarai Israelisa. ⁷ Meteisaharai wesa
weo Allai ne weMananufe kefang ampa. ⁸ Menari
inontarai emaninang etanteng, metuwi inontarai
emarareha fosa esuwi aha, menari inontarai es-
obu fimaninang kusta fosa ebeng, tuti metata

* **10:2** Amani Inong Anatu na Sempaisi saine.

nuaninu kerira fo. Mambiriuo mesobuai tonana fo yohonai arora we mea, ampafe mea kontai menari tonanai arora we inontarai siai kontai. ⁹ Mera mani, dohona meha doi emasi, doi peraki, ete doi tambaga fea fe. ¹⁰ Dohonao meha rotangfeai ria mea na mene rangrorong wa fanai, meha ansung beru fanai, sapatu, tuti aitatohi fanai, weo mano erufi nesa mani, todoni kontaio esobu fio etohong wea fo ria mano erufi wesa fosa.

¹¹ Ampefe mera sobu bendari ete munuefea mani, mesera we inontarai mei we demang we mea tonanafo manei, ambori meminohi riati paria sobu mera nariai aha. ¹² Mera wa mesuai to munu nani mani, meteyo, 'Kadeo Sengnei mioang mea.' ¹³ Inontarai mano ne munufoi nani demang we mea mani, mahikai moanai metohonai nanai nayai worusa. Wape efaraise we etamang we mea kaha mani, mene mahikai moanaio metohonai tonana fo tawera we mea nariai aha ma. ¹⁴ Tuti na munue ete na bendarifo manea etamang we mea kaha ete emaya we etaramio mene kaiwofo kaha mani, mera werusa tuti mehafa titai kangganangfo weru meawemiwa. ¹⁵ Mearomioaifa, weo rahida Seng Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, inontarai na bendari Sodomio tuti Gomora fosa, aiboi dohonai wesa fo sayayai sewa aiboi dohonai we mano wiro etamang we mea kahai nani sa fo."

Yesusi deretawang ne inontarai suraya mandu fosa kariri dadira ambori esodaira fo we etairiri wonongfe fo

¹⁶ "Metarami fininai; yemi mea mera we mewuwu wonohunei fo, mene tarai toyari domba enayai rahang serigala rabuang; ampefe

mesawai toyari tawai tuti menemirorong mesi toyari muntung. ¹⁷ Tuti metanansiau weduarai, weo ambori inontarai etafu mea tuti eha mea to Majelisi Agama fosara ambori eruba mea na wai na ene munu agama Yahudi fo ki.† ¹⁸ Tuti ambori eha mea tono mano ewewafonia fosa tuti mananufosa euremireafo, weo mea mani inontarai meraria yau di mea fefe. Nanaifa mani, metairiri Kaiwo Mahikai kariri yau fo we ea tuti weo inontarai etaroang Allai kaha fosa. ¹⁹ Wape eha mea we etutang bera mea mani dohona mearomikuai we fiani aino memadura wa fe, ete todoni memadufo fe. Weo kaiwo fianai aino ambori memadurai na rabuang bonani fo Allai dohonai we mea we memadurai ki. ²⁰ Weo na tonanafo wirow meaino memadu fo kaha, mae Dai Allai Nuaninufi andino medu na mea ne.

²¹⁻²² Rahidafo da ma mani, inontarainesia kiai ambori enemirireu mea weo mea mani inontarai meraria yau di mea fefe. Ambori inontarai etawayang ene doroi tera fosa we mano emunsa fosa ki, weo eraria yau fefe. Tuti wawa manei dewayang ne arikangfoi ki weo arikangfoi daria yau, kontai arikangfosa manea ambori etapa etamami einami fosa tuti etawayansa we ene aitetafosa ambori emungsa ki. Wape mandoni dino kikatawanai paria sobu werea naya fo mani, ambori kiaharai weru ne dadirafo ki.

²³ Ampefe inontarai enari kanggani mea na bendarifea mani mera to bendari siai feai aha. Yeisaharai we mea, wirow mera maino bendari na

† **10:17** Majelisi Agama fosa tuti Yahudi enefonia fosa wirow eroaso Yesusi we Mananu Mampariri fo kaha tuti etapa mano ewuwui tonana fosa.

nu Israeli foa kai kaharai mae Kaisung Inontarai nei da kawuru ma ne.

²⁴ Inontarai sobu aunau nei wiro fiabai sewa ne mantaunaunei kaha. Tuti mangfatanei wiro fiabai sewa ne mananunei kaha. ²⁵ Mano sobu aunau foi ne tarai kariri ne mantaunaufai mani demoyara to, tuti womingfoi ne tarai kariri ne mano yufi wei foia mani demoyara to. Mea mani mene Seng di Yau. Ampafe masino esahu Yau we iweBarsebuli† nana mani eteikanggani mea sewa aha.”

Mematai Seng Allai, wiro mematai inontarai fanai

(Lukasi 12:2-7)

²⁶ “Dohona mematai inontarai tonana nesa fanai. Weo fio adiwara ne kiai ambori atioai ki, tuti fio ohonai we kaiwo werorong fo kiai kontai ambori tarami parai ki. ²⁷ Kaiwo imadurai we mea na dirufo, kaiwo nanai memadurai na rahidafo aha, tuti ne isaimumunai to metaramiwa, kaiwo nanai mesahututirai na kaiwasa bitoya foi aha. ²⁸ Tuti dohona mematai inontaraife weo emung tane tarainei, wape ene pari mambiriu we emung tanumianinunei. Mae memataiti dino Allai, weo I mani wemambiriu we miung tane tarainei tuti tanumianinunei na Soroha rorong foi ne. ²⁹ Romu sinsumiri mandu mani awayang suru we doi seni bei, wape manei wiro sau funomai to kahofa nuwowongfo meu na boriei weru Dai ne dawiafo kaha. ³⁰ Menumirandaungwai kiai kontai detori

† 10:25 Barsebuli mani, Saminseni wowong siai feai aine.

sentenang. ³¹ Ampefe mematai fanai, weo mea mani metadai sewa romu sinsumirinesa.”

Meroa tuti Kristusi na kaiwasa bitoya euremireafo

(Lukasi 12:8-10)

³² “Inontarai mandoni dino yoa na kaiwasa bitoya euremireafo we daria yau mani, yau kontai iroa wei na Dai Allai na rorafaisi urengreafo.

³³ Wape mandoni dino fefora na kaiwasa bitoya euremireafoa we daria yau kaha, nana mani yau kontai ifaforai we Dai Allai na rorafaisi urengreafo.”

Yesusi ne da ma fo wedaya manea erariati mae manea siai etapai na tapapa

³⁴ “Dohona meteitarahio ira ma ninai ika mai we nunei fe, weo wiro ika mai kaha mae ika mamunafo. ³⁵ Weo ira ma ninai iwedaya wori:

‘Kaisung manei dapa tamanai ki,

kamitung manei dapa inanai ki,

tuti urawing manei dapa niong wiwini ki.

³⁶ Tuti mano eweaiteta fuba sewa fosa mani, inontaraio na munurorong bonani fo mantaunsa.’*

³⁷ Inontarai mandoni dino enewawu tamana ete inanai sewa yau mani wiro mei we daria yau kaha. Tonanai kontai we mano enewawu ne kaisungfoi ete ne kamitungfoi sewa yau foi, wiro mesi kontai we daria yau kaha. ³⁸ Tuti inontarai mandoni dino miaya we sodua ne aitabafoi tuti daria yau kaha, amani wiro meinenang we eteiberahi, enari kanggani, tutu emuni toyari yau kaha

* **10:36** Mikha 7:6

mani, wiro mei we daria yau kaha. ³⁹ Mandoni dino derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau fo mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki.”

Allai dohong fiembaitai we mano etamang we ne mangfatafosa

⁴⁰ “Mandoni dino demang we mea mani, i kontai demang we yau, tuti mandoni dino demang we yau mani, ambori demang we Dai, mano demi yau nei ki. ⁴¹ Mandoni demang we nabi manei, weo i deitawanai we inontarai nani nabi dine, ambori sobu fiembaitafo mai kariri nabifo enengfo. Kontaio mandoni dino demang we inontarai enerrorong mesi mani weo deitawanai we inontarai nani enerrorong mesi dine ambori sobu fiembaitafo mai kariri inontarai enemirorong mesi fo enengfo. ⁴² Tuti mandoni dino dohong mereha danunanang kuteai ki we nehu inontarai katui nei we daria yau fo mani, tarai, imadurai we mea mau yeyo, ne fiembaitafo wiro nai weruri kahai ki.”

11

Yesusi tuti Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi (Lukasi 7:18-35)

¹ Yesusi dohong kaiwo we ne inontarai ewesuraya mandu fosa tonanaia fo, da weru katai nani we deunau tuti wiuwu Kaiwofo na bendari bitoya wa na nana fo.

² Rabuang bonani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi niai na aitamu rorong fo tuti tarao

kariri fianai aino Kristusi niari fo, ampafe demi ne inontarai maneiru teai itora wa itorutang bera Yesusi. ³ Itorutani itoreyo, “Wau mani Mananu Mamparirio ambori ro ma foi* di wau e, ete ametamang we inontarai siai manei e?”

⁴ Yesusi yoa we sitoru deyo, “Muntorarabera muntoru we Yohanesia muntoraikaririai wei kariri fianai aino muntotaramioa wa tuti muntowatioa wa. ⁵ Mano eurenifafa ewati, mano efaya etoa era, mano emaninang kusta ebeng, mano etarami pararo fosa etaramiofi, mano emarareha esuwi aha, tuti mano ene pari fi fosa iwuwu Kaiwo Mahikai fo wesa. ⁶ Tuti mano wirowenemirorong soriru we yau kaha fosa, esobu ne maifo.”

⁷ Yohanesi ne inontaraifo sitoru itora wa, ainanaya Yesusi medu kariri Yohanesi we kaiwasa bitoya foi deyo, “Raminde nanai mera to katai wekamamiei minano foi we mewati fiani nai, mewati ninoi wanamba sowawerahi foi e? Bireri, we i mani, inontaraio yu kaiwo mutu dine! ⁸ Ampafe mera wa we mewati fiani, mano sensuni na ansung kaiwewa denteng foi e? Bireri, weo inontarai esansunsa na ansung tonana fo mani enayai na munu mananu fo terai. ⁹ Ampafe mandoni dino mera we mewatioi ne? Nabi manei e? Tarai, wape yeikaririaifa we mea yeyo mano mera we mewatioi nani mani fiabai sewa nabinesa kiai. ¹⁰ Weo i mani andino Allai medu kaririai na ne Kaiwofo dotu tono: ‘Mewati ma! Yemi nehu inontaraio kia nehu kaiwone manei, da foni Wau.

* **11:3** Yesayai 9:5-6

I ambori meinenang nemu rangfoi we Wau.’*

¹¹ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na inontarai fuba saubaunung na nunei nini, manei wiro fiabai sewa weru Yohanesi mano webaptisi nini kaha. Wape na ninai to fongna mani, inontarai mano ehatui sewa na Allai ne mananu rorong fo ansaino efabai sewa Yohanesi fo. ¹² Na siario Yohanesi dariai we wiuwu Kaiwo Mahikai kariri Allai ne weMananufo paria sobu ninaifa ne, inontarai ewemambiriu na Sengnei etairiri Allai ne weMananufo na wemambiriu paria, tuti kaiwasa efau etapai mae, efau kontai eroasoai tuti era riatai, amani inontaraio raminde eharira tuti emamuna fosa. ¹³ Weo Yohanesi daria kaharai mae, na Hukumi Musai fo tuti Kaiwo nabifosa emadura fo, dotu kariri kawuru ampa we fi tonana ne ambori kawariai ki. ¹⁴ Tuti memaya we metaramioai mani, yeikaririai we mea we Yohanesi mano webaptisi kaiwasa nini mani, Eliai dine, andino na Kaiwo Mararebana fo dotu kariri we ambori kiawariai aha ma fo. ¹⁵ Mandoni dino wetarang mani, tarao kaiwo ninai.”

¹⁶ Yesusi medu aha deyo, “Fiani andino iriwanso kariri inontarai rabuang bonini sa ne? Ea ene tarai toyari arikang eminohi na kondirora mae esahu wawerasa eteyo,

¹⁷ ‘Amerohi rarung mirising fo we mea,
manamo memahai kaha,
ameba kayowa
wape wiro mesai kaha.’

¹⁸ Weo Yohanesi nini da ma mani, wepuasa tuti dunung angguri kaha, manamo meteyo, ‘I mani

* **11:10** Maliaki 3:1

Saminseni niai nai.’ ¹⁹ Ainanaya Kaisung Inontarai nei da ma mani dampi, dunung, tuti memadu meteyo, ‘Mewati inontaraifo denanggoing, meyeru biriu, tuti firao mano efanduhi pajaki we parenta Roma foi tuti inontarai sasari.’ Wape Seng Allai sewai sewa. Mano esomi wei fosa etainawi ne awaifo nanai na fimai etohong toa fo.”

Yesusi deikangani bendari Israeli beiru teaio ne inontaraifosa eroaso kaha fo
(Lukasi 10:13-15)

²⁰ Yesusi niari fitantuma bitoya paria na bendari beiru teai, tonanai ki wape inontaraifosa wiro etaraberasa weru ene sasarifo kaha, we-daya deikangganisa deyo, ²¹ “Inontarai Korasimi mesobu ne karirao rai! Tuti inontarai Betsaida ne mea kontai, mesobu ne karirao kontai rai. Weo fitantuma bitoyao inariri rahang mea tonina ne, masino inari na bendario boriai weru Israelinei, toyari Tirusi tuti Sidoni mani, inontarai na wana fosa etarabesa kawuru weru ene sasarifo tuti esansung ansung koya fo, eruai kangganangfoa watai na enumikamieifo ampa. ²² Wape imadurai we mea mau yeyo, rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai foi, mesobu aiboi maraba sewa inontarai Tirusi tuti Sidoni fosa. ²³ Tuti mea na bendari Kapernaumi, menemitituai we metadai sewa paria sobu rorafaisi kontai ki, wape Allai ambori su mea beyari paria sobu katai Soroa rorong foi. Weo masino na Sodom esobu fitantumafeai kariri ne inari rahang mea tonina fea mani, bendari nani wiro wioru kahai mae doari paria sobu ninai. ²⁴ Wape imadurai we mea mau yeyo, rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai

foi, mesobu aiboi maraba sewa inontarai Sodomi fosa.”

*Yesusi sahu we obu ne maifo riati
(Lukasi 10:21-22)*

²⁵ Rabuang bonani Yesusi wenadi deyo, “Dai, Seng mano ru rorawai tuti nunei Wau, yohong mahikai we Dai Wau, weo finani kiaio bodiwarai weru mano esawai tuti ewaitawang fi bitoya fosa, mae boinawiaia kasau we mano ene tarai kariri arikangnesa. ²⁶Yo, tonanai, weo ne tonanane aino Dai enemuoa ne.”

²⁷ Ainanaya Yesusi medu deyo, “Fi kiai na ro-rafaisi tuti na nunei, Dai dohonai we yau ampa. Kaisungnei mani, manei wiro deroani na mai kaha, manta Dai mantauni terai, tuti Dai kon-tai manei wiro deroani na mai kaha, manta ne Kaisungnei mantauni terai tuti inontarai mano Kaisungnei dirisa we deinawi Dai nani wesa fosa.

²⁸Mano meawemi mewarami tafa tuti mesodua maraba [na merurai paria we metohong kariri Hukumifo] wa mea, mera we Yau ma, Yau am-bori iwedaya mea meweandeisei ki. ²⁹Metohong kariri nehu kaiwone tuti mesobu aunau ria yau. Weo yau mani imanang tuti enehuro-rong tewawa, ambori mesobu mai na menu-mianinuwai tuti menemirorongwai weandeisei ki. ³⁰Weo nehu kaiwone miawa we meto-hong kaririai tuti fi yohonai we mesoduata ne sayaiyai.”

12

Farisifosa etinggai Yesusi we niari fi na rahida

*Sabati fo**(Markusi 2:23-28; Lukasi 6:1-5)*

¹ Na rabuang bonani, na rahida Sabati bei, amani rahida Yahudi fosa erufi nai kaha foi, teterai we Yesusi da riria romi potang fo. Ne inontarai erariati fosa ewati potangfoi nanai eteting bongfoi we etani, weo ewawisi fefe. ² Farisifosa ewati finana fo, emadu we Yesusi eteyo, “Botia, nemu inontarai eraria wau wasa etohong roaing kaiwo dotu wedua tarufi na rahida Sabati foi wanai.”

³ Manamo Yesusi yoa wesa deyo, “Finana mani ne tarai toyari fi mananu Dauti niari na fafongfa na rahida bo i tuti ne mano erariati fosa ewawisi fo. Metato kariri kaiwo nana kaha e? ⁴ Amani suai to Sempaisi ne Munufoi afui dangno roti etutang tutirai we Allaia fo tuti dohonai we ne mano erariati fosa etang kontai. Wape finanai, kariri hukum agama foi mani, imami erufi na Sempaisi ne Munufoi saino etang tera ne. ⁵ Kontai, mewait-awanai we na rahida Sabati fo, imamifosa erufi na Sempaisi ne Munufoi mani, wedaya ea kontai etohong roaing Sabatifo finana. Wape metatorai na hukum agama foi mani, wiwo enari sarawa kaha. ⁶ Imadurai we mea mau yeyo, na ninai manei fiabai sewa Munu Seng foi. ⁷ Kaiwofea dotu toninai:

‘Wiro yawi we inontarai etohong korbani fiahung we yau kaha,
mae fi yawi pari wea fo mani, earomio inontarai siai.’*

Ampafe masino metafu Sempasi ne Kaiwofo nanai na mai mani, wiwo metinggai mano enari

* 12:7 Hosea 6:6

sarawa kaha nesa kaha. ⁸ Weo Kaisung Inontarai nei weSeng we rahida Sabati nei kontai, [ampafe wemambiriu weo deiriri kariri fianai aino na rahida Sabati nei mani inontarainesa enari fo, tuti fianai aino enari kaha fo].”

*Na rahida Sabati bei Yesusi niari inontarai warang bei mireha foi denteng
(Markusi 3:1-6; Lukasi 6:6-11)*

⁹ Ainanaya Yesusi da weru katai nani mae da wa suai to ene munu agama Yahudi bei. ¹⁰ Na nanai deti inontarai manei warang bei mireha. Inontarai eweFarisi manea na nanai eteyo etinggai Yesusi we niari roaing Hukumi Musai soi fo, ampafe etutani eteyo, “Kariri Hukumi Musai soi fo mani, tanari inontarai etanteng na rahida Sabati ne konta ne?”

¹¹ Yesusi yoa wesa deyo, “Masino na mea, manei ne domba manei da wa saukaha kamirei berorong bei na rahida Sabati foi, nana mani fianai aino niari ne? Nana mani, wiroyurai we yuaisei weru kamirei rorong foi kaha e? Todoni kontaio yurai we yuaisei rai. ¹² Tonanaifa mani, dombanei dino dedai sewa inontarai fine ne? Bereri. Ampafe kariri Hukumifo, nari ne bengfo na rahida Sabati foi mani, nana mani fi beng fine.” ¹³ Ainanaya Yesusi medu we inontarai warang bei mireha foi deyo, “Wi waramuwai ma.” Ainanaya inontaraifo si warangfoi kaririaia, na tatofang kutu nanai kontai warangfoi denteng kariri bo dowei foi aha. ¹⁴ Farisifosa ewati finanafo wiroyuraparaise kaha, mae era to boriei weru munu agama foi tuti emadu ruhi kaiwo we ambori emung Yesusi.

*Yesusi, Mano Allai demi ma dine
(Markusi 3:7-12)*

¹⁵ Yesusi deitawang ene enemitituaitafo, ampafe da weru katai nani. Kaiwasa bitoya paria era riati tuti inontarai emaninang fosa bitoya paria niarisara etanteng aha. ¹⁶ Deretawang kaiwasa bitoya foi suasa na tapapa paria we wirotaiririai we inontarai siai kariri I we mandoni dine fo fanai. ¹⁷ Ambori na tonanane mai kariri fianai aino Allai medurai na nabi Yesayai deyo,

¹⁸ “Nehu mangfata yiriri dinini,
Mano enehuwawuti tuti andino kia enehuro-
rongnei.

Ambori yohong Nuhuaninunei wei we isansoni
nai,

Tuti nehu ikutu kaiwo na masi ne,
deirirai we kaiwasanei kiai na nu bodoni
konta foi.

¹⁹ I wirot sawa funomai tuti kiobu funoma kaha,
Tonanai kontai wirotarami raofuifo na rang
bendari fo kaha.

²⁰ Toyari wirot fio kiutu ninoi robong adareti tikai
sawai fo kaha,
tuti wirot fefe padamarang denggararua de
minong foi kaha,

I wirot tiap inontaraio ewemambiriu kaha,
tuti manang we mano efanahang fosa,
Pariao ne weMananu tarai fo kiraikobu Samin-
seni ne wemananu mamantiti fo.

²¹ Tuti na mantauni wonongfo,
kaiwasa na nunei sentenang enemitawanai
ki.”*

* **12:21** Yesayai 42:1-4

Farisifosa eteibera Yesusi, eteyo sobu ne mambiriufo na Saminseni

(Markusi 3:20-30; Lukasi 11:14-23, 6:43-45)

²² Mayeai manea eha inontaraio nuaninu karira dohoni manei we Yesusi ma. Inontarai nani inggira wedayaria ureng fafa tuti borotamu. Ainanaya Yesusi niari weinggira dohoni nania denteng aha, ampafe medu tuti deti aha.

²³ Kaiwasa bitoya fosa epapuhing paria we fitantuma nanai tuti emadu eteyo, “Inontarai nini, dohonao Mano esahui we Dauti ne Kaisungfoi dinini fe?”

²⁴ Wape Farisifosa etaramioaifa nanai emadu eteyo, “Na inggirafosa ene mananu Barsebuli wonongfo terai aino inontarai nini data inggirafosa.”

²⁵ Yesusi deitawang Farisifosa enemitituaifo, ampafe medu wesa deyo, “Negara bei wiro we-boyari kaha mae ebabausa tuti eweaiteta waw-erasa, nana mani negara nani wiro da waroi ahang kaha, mae ambori wioru ki. Tonanai kontai we bendari bei ete munu rorong bei eweaiteta wawerasa mani, bendari ete munu rorong nani wiro doa pampang kahai ki. ²⁶ Tonanai kontai we Saminseni, masino Saminseni data Saminseni mantauni aha mani, deinawiai we Saminseni dapa bera mantauni tuti tiabau finanai. Nana mani ambori ne mananufu nayai mutu kaha mae wioru ki. ²⁷ Memadu meteyo na Barsebuli ne mambiriufo aino yata nuaninu karira fosa nai ne. Tonana mani na mandoni ne mambiriufo mene inontarai eraria mea fosa etata nuaninu karira fosa nai ne? Na fianai aino enari nanai deinawiai we fio metinggai yau wea ne tarai kaha.

²⁸ Wape yau mani yata nuaninu karira na Allai ne mambiriune, nana mani yeinawiai weo na yau mani, Seng Allai da ma we weMananu rahang mea ampa.

²⁹ Nuaninu karira fosa ene tarai kariri we-wemambiriu manei minohi na ne munufoi. Tuti manei wiwo suai to ne munufoi afui we wewu ne rafoi kaharai, mae wenani tefu mambiriufoia wiorahi akawuru wo, ambori wewu ne rafoi ki. Ampafe na yata nuaninu karira to boriai yeinawiai we ikaraikobu Saminsenia.

³⁰ Manei sau we yau kaha mani, weaiteta we yau, tuti manei doa tuwa yau na ifanduhi inontarai fo kaha mani, wenani niari kanggani nehu fi inari ne weo kiataterai. ³¹ Ampafe imadurai we mea mau yeyo, sasari fuba inontaraine enariri nei kiai kontai eteibera Allai fo, sasari tonana nei Allai deiairi ki, wape sasario eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, todoni kontaio Allai deiairi kaha. ³² Tuti inontarai mano eteibera Kaisung Inontarai ne yau, ene sasari tonana foi Allai deiairi ki, wape eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, na todoni feai kontaio Allai deiai ene sasari tonana foi kaha, na nu bonini tuti nu weworu da aha ma foi kontai.

³³ Ai koi denteng foi mani bongfoi denteng, mae ai koi kerira foi mani bongfo kerira, ampafe aifo denteng ete kerira, waitawani na ne bongfoi ki. ³⁴ Farisine meaine, inontarai mesaipaya di mea! Todonie, merurai we memadu kaiwo beng fo na meboromine, mae menemirorongfuisi kerira seipaya ninai? Weo fianai aino madurai na taboromi ne mani, finanai dariai na taenemirorongfuisi mandiei. ³⁵ Inontarai mano denteng

foi niarifo beng, we enerorongfoi denteng fefe. Wape inontarai mano kerira foi niarifo karira, weo enerorongfoi kerira. ³⁶ Wape imadurai we mea mau yeyo, na rabuang bo Allai da ma we kiutu kaiwo weo kaiwasa nunei sentenang foi, inontarai mansiari-mansiari deiai kariri kaiwoariri medu funomi foi we Allai fo ki. ³⁷ Weo Allai kiutu kaiwo kariri mea fo titua na kaiwo memadura fo, we metohong sarawai ete bereri, ambori mesobu aiboi ete mehasau e.”

*Farisifosa etutang Yesusi we niari fitantumafea
(Markusi 8:11-12; Lukasi 11:29-32)*

³⁸ Ainanaya mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teai tuti Farisifosa etutang Yesusi eteyo, “Dai Mantaunaune waune, amefaraise we amewati nari fitantuma bei.”

³⁹ Wape Yesusi yoa wesa deyo, “Kaiwasa fuinini mesaipaya paria tuti mehurumitare mene Sengfoi, ne tarai toyari mang manei kurutare ne wiwingfoi tuti dohong we wiwing siai. Metutang we inari fitantumafeai we fiainawiai we mea kariri yau. Wape wiro inari fitantuma siai fea we mea kaha, mae fiainawiaio mewaitawanai na nabi Yunusia fo. ⁴⁰ Toyari nabi Yunusi we niayai na diang fiabai foi enengfoi rahida botoru diru botoru fo, tonanai kontai Kaisung Inontarai nei ambori niayai na kahofa rorong fo rahida botoru diru botoru kontai ki. ⁴¹ Na rahida Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, inontarai Niniwe fosa ambori esuwi ria mea, mano na rabuang bonini ne mea, tuti etinggai mea kontai ki. Weo fafongfa nabi Yunusi medu wesa fo etaramioi, ampafe efotou enari sasarifo tuti etaraberasa weru ene sasarifo ampa. Wape na ninai, na katai nini manei fiabai

sewa nabi Yunusi ne, manamo wirot metaramioi kaha. ⁴² Tonanai kontai we wiwing Mananuo na do wanangsai foi,* i ambori suwi kontai ria inontarai mano na rabuang bonini ne mea we dinggai mea kontai ki. Weo wiwing Mananu nini da pari na nunei rea naya fo ma we sobu aunau mai na Mananu Salomoi mano sewai foi. Tuti na ninai, na katai nini manei fiabai sewa Mananu Salomoi ne, manamo wirot metaramioi kaha.

⁴³ Awao nuaninu kerira manei da to boriai weru inontarai manei mani, da wariai funomai to katai karira sarahiai weo sera we katai niai nayai, wape sobua kaha. ⁴⁴ Nana mani eneti-tuai deyo, ‘Yarabera yau to nehu munu arahi ira werui foi aha.’ Tuti rahida bo daraberahia foi mani, sobuai we inontaraifoi ne tarai toyari munuo wiatai arora, fantamia mesi mirarebanai. ⁴⁵ Ainanaya daraberahi aha kia eweituo eharira sewa mantauni. Mayeai esuai to inontaraifoi awafui enayai nai. Ampafe wedaya inontaraifoi ne minohi toa fo kerira sewa reantenangfo aha. Kaiwasa na fuininai mesaipaya ne mea, mesobu ne karira sewa fo tonana kontai ki.”

*Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa
(Markusi 3:31-35; Lukasi 8:19-21)*

⁴⁶ Yesusi medu ria kaiwasa bitoya foi tonana rai mae, inanai tuti ne tahatuifosa era ma etoari na borieifo tuti eteyo emadu riati. ⁴⁷ Ampafe inontarai manei medu wei deyo, “Daie, inamuai tuti nemu tahatuifosa etamang na borieife fo eteyo

* **12:42** I mani Mananu Seba dine. Ato kaririai na 1 Mananufosa 10:1-13 tuti na 1 Tawarikh 9:1-12.

emadu ria wau.” ⁴⁸ Manamo Yesusi yoa we inontarai kia kaiwofo nani, deyo, “Mandoni dino isahui we nehu ai tuti mandoni saino isahusa we nehu tahatui ne?” ⁴⁹ Ainanaya Yesusi si warang deinawi ne inontarai erariati fosa deyo, “Botia, nehu ai tuti nehu tahatui sai nina. ⁵⁰ Weo inontarai mandoni niari kariri nehu Dai Allai na rorafaisi ne dawiafo mani, andino isahui we nehu tahatui mang ne, nehu tahatui wiwing ne tuti nehu ai ne.”

13

Fiyiwansoai kariri mangkafa aibong (Markusi 4:1-9; Lukasi 8:4-8)

¹ Rahida bonani kontai Yesusi da weru munufoi, mae da wa minohi na ruru Galilea foi dereungfo.

² Kaiwasa bitoya era wei ma efanduhisa wariri, ampafe dautai to wafeai awa dewohi nayai, mae kaiwasa bitoya foi minohi na reifo. ³ Ainanaya Yesusi deunausa fi bitoya na fiyiwansoai deyo,

“Weniari romi manei kia aibongfei da wa we sanami. ⁴ Da wa kifa aibongfoi nana mani, eai sawai na rangfoi, ampafe romufosa esifo ma etania kiaia. ⁵⁻⁶ Eai kontai sawai na kahofa wekamamiei wowongfo. Aibongfoi sikera sa rerorifoi tonanai meai, wape kameaia wofoi piara nanai siamorang aha, weo kahofafo demoyarai we newafo so aweu kaha fefe. ⁷ Eai aha mani sawai na katai weninoi ababo foi, ampafe ninoi ababo foi sifu tamui tuti kehepania memasara. ⁸ Wape aibongfeai aha mani sawai na kahofa beng fea, ampafe sifu biriayai paria dohona mani we-bong bitoya paria, wei wepiaring (100), wei kontai wepiatoru (60), wei aha mani wepiareiasura (30).”

⁹ Medu tuarai aha deyo, “Mewemetarami mani metaramioai.”

*We fiani Yesusi deunau na fyiwansoai
(Markusi 4:10-12; Lukasi 8:9-10)*

¹⁰ Ainanaya Yesusi ne inontarai erariati fosa era kefani etutani eteyo, “We fianie bounau kaiwasa bitoya foi mani bounau na fyiwansoai nina?”

¹¹ Ampafe yoa wesa deyo, “Mea mani Allai dohong awai we mea, we mewaitawang kariri ne weMananu rorong fo tuti fi dediwara fo ampa, wape ea mani bireri. ¹² Weo mandoni dino sobu awaifo ria Allai kawurua fo, ambori sobuafo fuba aha. Wape mano sobua kaha foi, ne kutu nayai nai fo kontai kia weruri ki. ¹³ Kaiwo ninai dohona mani yeunausa na fyiwansoai, ambori, Ewatiaoai tonanai ki,

wape ene tarai toyari euremifafa.
Etaramioai,
wape ene tarai toyari wetarami kobu,
tuti etafura kaha.

¹⁴ Ampafe na kaiwasa nani fosa, mai kariri fianai aino raminde nabi Yesayai medurai deyo,*

‘Metaramioaia metarami wawurai,
wape mewaitawana na ea kaha,
Mewatioaia mewati wawurai,
wape metafurai na ea kaha.

¹⁵ Weo kaiwasa nini enemitituaitafo rehabu ampa,
ehobu etaramifo ampa,
tuti etabung wedua euremifo ampa.

Weo tonana kaha mani, tarahio euremifo ewati,
etaramifo etaramioai,

* **13:14** Yesayai 6:9-10

tuti enumikamieifo enemitituaitaifa,
ambori etaraberasa weru ene sasarifo we Yau
aha ma,
tuti inarisa ebeng aha.’ ”

¹⁶ Ainanaya Yesusi medu we ne inontarai er-
ariati fosa aha deyo, “Wape mea mani mesobu
ne maifo we meuremiwa tabau we mewati tuti
metaramiwa saha we metaramioai na mai. ¹⁷ Weo
tarai, imadu we mea mau yeyo, na fafongfa nabi
bitoya tuti inontarai enemirorong mesi fosa efau
enemirorong dohong paria we ewati fiani aino
mewatioai na kutu nina ne, wape wiwo ewatioa
kaha. Tuti we etarami fianai aino metaramioa ne,
wape wiwo etaramioa kaha.”

*Yesusi medu bau kaiwo kariri fyiwanso
mangkafa aibong foi*

(Markusi 4:13-20; Lukasi 8:11-15)

¹⁸ “Metarami kariri fyiwansoai kariri
mangkafa aibong nei ne kaiwo tarai ne ma.
¹⁹ Aibong sawai na rangfoi mani, yiwanso
inontaraio etarami Sempaisi ne Kaiwofo kariri
todoni weMananufo, wape wiwo etafu kaiwofo
na mai kaha. Ampafe Saminseni, amani mano
kerira foi, da ma dewa Kaiwo kafarai tonana fo
weru enemirorongfoa.

²⁰ Mae aibong sawai na kahofa wekamamiei
wowongfo mani, yiwangso mano etaramio Kai-
wofo tuti na kutu nanai kontaio esobuai na en-
emirorong mirising. ²¹ Wape Kaiwofo wiwo we-
newa na enemirorongfoi kaha, ampafe etawansa
tourai mae esodai dadirafeai kariri ene eroasoai
tonana foa mani, wiwo etoaria mutu ahang kaha,
mae esu to fuia.

²² Aibongno sawai na katai weninoi ababo foi mani, yiwanso mano etaramio Kaiwofo, wape earomikuayai karerai we fi nunei tuti ra nunei sofa enemirorongfoi awao sau weai, ampafe finani kepang Kaiwofo paria wiro webong na sa ahang kaha.

²³ Wape aibong sawai na kahofa beng fo mani, yiwanso mano etarami Kaiwofo, etafurai tuti etonai afui naya mutu na enemirorongfoi. Na inontarai tonana fosa mani Kaiwofo webong paria na ea, ne tarai toyari aibongfoi we wetarai bitoya fo, wei awao we piaring (100), wei awa wepiatoru (60), tuti wei kontai awa we piareiasura (30)."

Fiyiwansoai kariri ninoi sifu tamu potang

²⁴ Yesusi deiriri fiyiwansoai bei we kaiwasa bitoya foi aha mani, deyo, "Allai ne Mananu rorong fo ne tarai toyari finini; Weniari romi manei kifa potang bongfoi na ne romifoi. ²⁵ Wape denawa diru rabuangna mani ne aitetafoi dediwara kifa rambongfoi na romifoi ria potang bongfoi, ainanaya da wa. ²⁶ Na rahidao potangfoi sifua rerai we wetarai nanai, rambongfoi sifu riataia dedai kontaia.

²⁷ Ainanaya weniari romi foi ne womingfosa emadu wei eteyo, 'Daie, aibong kufari foi mani denteng mae, todoni rambongfoi sifu tamui wana?' ²⁸ Ainanaya wene romifoi yoa deyo, 'Inontarai weaiteta we yau manei andino niari tonana ne.' Ampafe ne womingfosa etutani aha eteyo, 'Tonana mani amera wa amefating rambongfoi weruaia ne?'

²⁹ Manamo yoa deyo, ‘Nana fanai, weo mefating rambongfoi mani, ambori mefating tuti potangfoi konta rai. ³⁰ Ampafe metawini sifu ria potangfoi kio rahida eting potangfoi nai foi wo. Na rahida bonani dino ambori imadu we mano etetini fosa yeyo, reantenangne mani mefanduhi rambongwai tuti meworahi we menunumi, mae potangwai mefanduhi we mehari to nehu munu fanduhi fi nai foi afui we wiatai nai.’ ”

Fiyiwansoai kariri Allai ne Mananufu we ambori fiabai sewa aha tuti ne inontaraifosa we ambori bitoya aha

(Markusi 4:30-32; Lukasi 13:18-21)

³¹ Yesusi deiriri fiyiwansoai bei kontai we kaiwasa bitoya foi aha mani medu deyo, “Allai ne Mananu rorong foi mani ne tarai toyari fiyiwansoai nini; Sawi bong bei, manei kiaria sanami na ne romifo. ³² Tawaitawanai we sawi bongnei mani, ketui sewa raung ete fitantanang tatanami na romifo ne bongfoi kiai. Wape sifua mani, andino fiabai sewa ne, weo werobong tuti weari-rawang, ampafe romufosa wea mani esifo ma enari aisangging na arirawangfo.”

³³ Yesusi deiriri fiyiwansoai bei aha mani deyo, “Seng Allai ne Mananu rorong foi kontai ne tarai toyari fi dohong tepung dautai, amani ragi. Wiwing manei sariri aweu fiahi tamu tepung bitoya, wedaya tepungfoi dautai paria ketu loyang wiatai nai foi dereungfo.”

³⁴ Yesusi deunau kaiwasa bitoya foi mani deunau na fiyiwansoai terai, tuti siai weru fiyiwansofo mani wiro medu fieai wesa kaha. ³⁵ Ambori

finanai mai kariri fianai aino nabifo manei medu-raifa deyo,

“Ifobai borohu imadu wesa na fiyiwansofo ki,
Iwuwu fi dadiwao na siari Allai niari nunei
paria sobu ninai manei deitawana kaharai
fo.”*

Yesusi medu bau kaiwo kariri fiyiwanso rambong sifu tamu potangfoi fo

³⁶ Mayeai Yesusi da weru kaiwasa bitoya foi tuti suai to munu bei, ampafe ne inontarai ewesuraya mandu fosa eraoia etutani eteyo, “Daie, boisa-harai we amea kariri fiyiwanso rambongno sifu tamu potangnei.”

³⁷ Yesusi yoa deyo, “Inontarai kifa aibong denteng foi mani Kaisung Inontarai nei.

³⁸ Romifo manei nunei dine, aibong denteng foi mani inontarai mano Allai sahusa we ne arikangno eminohi na ne weMananufoi fo saine, mae rambongfoi mani Saminseni ne arikangfo saine. ³⁹ Mano weaiteta da sanang rambong bongfoi mani, Saminseni mantauni dine. Rahida eting potangfoi naya fo mani, rahida nunei werea naya fo dine, tuti mano etetingfi fosa mani wewaifo saine.

⁴⁰ Toyari rambongfoi fanduhi tuti nunumi na adia rorong foi, tonanai kontai na rahida nunei werea naya fo. ⁴¹ Kaisung Inontarai nei ambori demi ne wewaifosa efanduhi mano eharira fosa tuti mano ewedaya inontarai enari sasari fosa,

ehasa weru ne Mananu rorong fo. ⁴² Erusa esosa to adia rorong denggararu foi, na wanai esodai ne karirafo tuti esaia etamirai paria. ⁴³ Rahida

* 13:35 Masmuri 78:2

bonani dino inontarai enemirorong mesi fosa esobu mai paria, toyari ene taraifoi keiwewa kariri wofaisi na ene Dai Allai ne Mananu rorong fo ki. Mandoni dino wetarang mani taraoai.”

Fiyiwansoai kariri fi dadai sewa fo, amani tarurai we todoni Allai sahu tata we ne inontarai na ne Mananu rorong fo

⁴⁴ “Allai ne Mananu rorong fo mani, ne tarai toyari ra dentengno dadiwa na kahofa rorong fo na romi bei. Inontarai manei sobu ra denteng nani, tuti sirayai na kahofa rorong fo nariai aha. Ainanaya piraise karerai we ra sobui nani, ampafe daraberahia dewayang ne ra minohi tutira foi kiaia mae wiori kahofa dediwa ra denteng foi nai nani aha.

⁴⁵ Kontai, Allai ne Mananu rorong fo mani ne tarai toyari inontarai dewayangfi manei sera we mutiarao, amani mutiarao ne harga dedai fo.

⁴⁶ Serawa sobu mutiara ne harga dedai sewa beia, da wa dewayang nefi minohi tutira foa kai, tuti wiori mutiaraoia.

Fiyiwanso erang tuti aunau waworu tuti ne mamofa

⁴⁷ Tonanai kontai Allai ne Mananu rorong fo ne tarai toyari erang kabioi na rawanangfo tuti miko mai diang bong foi. ⁴⁸ Erangfoi mikoa sefangna mani, mano ehabioi fosa erabiti to rei arei. Ainanaya eminohi mae etiri diangfoi, diangno ebeng fosa esonisa to nawang rorong fo, mae ne eharira fosa ehabisa. ⁴⁹ Tonanai kontai na rahida nunei werea naya fo. Wewaifosa era ma etiri inontarai eharira fosa weru inontarai mano

enemirorong mesi fosa. ⁵⁰ Ainanaya eso inontarai eharira fosa to adia rorong denggararu foi, na wana esodai ne karirafo tuti esaia etamirai paria.”

⁵¹ Ainanaya Yesusi dutang ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo, “Metafu finana kiai to ne?” Eroa eteyo, “Daie, ametafurai ampa.”

⁵² Ampafe medu wesa aha deyo, “Tonana mani, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, mano etafu aunau kariri todoni Allai weMananu fo nana mani, etaunau kaiwo beng na Hukumi fafong foi tuti Kaiwo Mahikai waworu kariri nehu rang waworu nei, ne tarai toyari inontarai manei ne munu bei, we kia ra waworu fo tuti mammo fo to boriei weru katai watai nai fo.”

*Kaiwasa na munue Nazareti eteiaya Yesusi
(Markusi 6:1-6; Lukasi 4:16-30)*

⁵³ Yesusi deiriri kariri fyiwansoaifoa kaia nanai, da weru katai nania. ⁵⁴ Amani daraberahi to ne munuefo aha. Na nanai deunau na munu agama Yahudi fo, ampafe kaiwasa bitoya fosa epapuhing paria, emadu eteyo, “Inontarai nini sobu awai tuti mambiriu tonina ne na doni e, we deunau toninai tuti niari fitantuma ninai?

⁵⁵ I mani Yusupi mano sewai na niari fi na aifo ne arikang dine mae? Inana mani wonong fino Maria mae? Tuti tawaitawanai we ne tahatui saino Yakobusi, Yusupi, Simoni tuti Yudasi mae?

⁵⁶ Tuti rorowingfo sitoru itominohi kontai na munuefe ninai mae? Ampafe sobu awai tuti mambiriu wanai kai na doni?” ⁵⁷ Ampafe emaya wei kahai mae eteiayaria.

Wape Yesusi medu wesa deyo, “Nabinesa na doni kontai inontarai etatosa paria, mantao na

ene munuefo tuti ene arurarafosa teraio ansaino wirotatosa kaha ne.” ⁵⁸ Ampafe Yesusi wirotatani fitantuma bitoya kahai na nanai, weo eroaso kaha fefe.

14

Kaiwo kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mireha toa fo

(Markusi 6:14-29; Lukasi 9:7-9)

¹ Na kutu Herodesi mano wemananu na Galilea foi tarao kaiwo kariri Yesusi we wewonong tonanaifa fo, ² medu we ne inontarai erufi wei fosa deyo, “Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi andino suwi na marareha rorong fe aha ma nina, doni wemambiriu we niari fitantumafe nina.”

³ Herodesi enetituai tonanai, weo we beiru teaia fo demi ne inontarai etafu Yohanesi tuti eworahi etohoni afui wiatai na munu aitamu rorong foi, weo Yohanesi suari na rahida kia ne tafuai* Pili-pusi binengno Herodiasia we ne wiwingfo. ⁴ Weo Yohanesi suari pampang deyo, “Rau nemu tafuai binengfoi tonana mani, nari roaing hukumifo paria tuti bohong sarawai paria.” ⁵ Ampafe Herodesi deo miung Yohanesi manamo mitai kaiwasa bitoya foi, we eteyo Yohanesi mani nabi dine fefe.

⁶ Wape rahida bo dohonsua ne rahida saubau-nungkamiei naya foi, Herodiasia ne kamitungfoi mikai na kaiwasa bitoya eminohi na muniarafai nani sa earomireafu tuti mikai beng paria, dohonaia Herodesi piraise paria. ⁷ Ampafe Herodesi dererai na fefora deyo, “Fianai aino butang weai

* **14:3** Ete ne tahatui.

we wobua fo mani ambori yohong kaririai ki.”
⁸ Ainanaya inang deunauwi ampafe da wa medu deyo, “Bohong Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi nunggamiefoi we yau, biaini na rewanguai timba bei.”
⁹ Herodesi tarao kaiwofe nanai enero-rongfoi fituayai paria, manamo fefora kawuru na mano wenotisa fosa euremireafoa. Ampafe demi ne inontaraifosa enari kariri fianai aino kamitungfoi dawi wea fo.
¹⁰ Ainanaya demi ne inontaraifosa era wa eferangkutu Yohanesi rahanangfoi na aitamu rorong fo.
¹¹ Ebiaing nunggamiefoi na rewanguai timba bei, ehari ma etohoni we kamitungfoi, ainanaya kiaria dohoni we inanai.
¹² Mayeai Yohanesi ne inontarai erariati fosa era wa eha Yohanesi nehofoa esarayai, ainanaya era wa eteisaha finanai we Yesusi.

Yesusi dohong inontarai ewepiaura wering wering (5.000) etampi

(Markusi 6:33-40; Lukasi 9:10-17; Yohanesi 6:1-13)

¹³ Yesusi tarao finanafo i tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa epusuhiai weru kaiwasa bitoya foi era wa etau wafeaia, etafai to katai minano bei. Wape kaiwasa bitoya foi etaramioai tonanafo, ea kontai era weru ene bendarifo era na rei ria Yesusi.
¹⁴ Etafaia sobu nafarengfo Yesusi biari arei mani, deti kaiwasa bitoya foi we era kawuru ma enayai na nanai, detisa tonanafo arosa paria ampafe niari mano emaninang fosara etanteng.

¹⁵ Ramindenara mani ne inontaraifosa eraoia etutani eteyo, “Ramindena ampa, katainei minano, ampafe mahikai mani Dai bemi inontarai

ninisa etaraberasa to, ambori ewawori fiangfeai na munue wa kahefang na ninai weai we etang.”

¹⁶ Manamo Yesusi yoa wesa deyo, “Wiro era kaha, mae todoni kontaio meaino metohong fiang we etang.”

¹⁷ Ainanaya eroa we Yesusia eteyo, “Amene roti ring tuti diang mandu kawuru.”

¹⁸ Ampafe Yesusi medu deyo, “Meha rotiwa tuti diangwa suru we yau ma.” ¹⁹ Ainanaya demi kaiwasa bitoya fosa eminohi na ninoi wowong fo, mae kia roti ring fo tuti diang mandu fo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti dutang tuti fiangfo we Allai. Mayeai fiobabau rotifo na warangfo dohong roti tuti diangfo we ne inontaraifosa ambori etatorai we kaiwasa bitoya foi. ²⁰ Tuti kaiwasafai dampiao memosi beyari. Mayeai Yesusi ne inontaraifosa efanduhi fiang seari foi aha mani, dangno bayai suraya boru sefang. ²¹ Kaiwasa fuba Yesusi dohoni dampi nani mani, ewepiaura wering wering (5.000) nana mani titou mangfosa tera finana, wiro ato tamu wiwing tuti arikang fosa kaha.

*Yesusi da na mereha wowongfo na rurufai
(Markusi 6:45-56; Yohanesi 6:14-21)*

²² Mayeai mani Yesusi demi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etau wafo etafai fafong to ruru eneung doweai foi ahawaru, mae arahio demi kaiwasa bitoya foi daraberahi aha. ²³ Kaiwasa bitoya foi era wa nanai, Yesusi meiri dautai to wiwoi bei na nanai ayai we wenadi nayai. Dirua mae Yesusi meiri na nana wo.

²⁴ Mae ne inontaraifosa etafaia sobu rurufai rabuangna mani, andeisafoi miung wafoi paria,

weo etapa kare wanang fiabai foi fefe. ²⁵ Dirufoi waroia rerai we aha rorong, tarahio araha ureng botoru, Yesusi bia da na mereha wowongfo we-sara. ²⁶ Na kutu ewatiaoi we da na mereha wowongfo wesa ma nanai, ematai paria tuti ebibe eteyo, “Wori di wani!”

²⁷ Wape Yesusi sikahera medu wesa deyo, “Mematai fanai! Menemitawanai, we Yau ne!”

²⁸ Ainanaya Petrusi medu deyo, “Sengne wau! Tarai wau aranane mani, bemi yau ira na mereha wowongne we wau mau.”

²⁹ Yesusi yoa deyo, “Ro ma.” Ainanaya Petrusi bia weru wafoi, da na mereha wowongfo we Yesusia. ³⁰ Wape Petrusi detioai we wanangfoi siayai weandeisa karerai nanai niuruainso wanangfoi we fibai karerai ampafe mitai, wedaya deisui aweu, tuti bibe deyo, “Sengne wau, fata yau!”

³¹ Na kutu nanai Yesusi si warangfoa yuti mae medu wei deyo, “Petruse, inontarai roasoai turura kaha di wau. We fianie enemurorongwai soriru we yau nina?” ³² Ainanaya urautai ruhiai to wafoi ayai, tuti wanangfoi meringna. ³³ Ampafe ne inontaraifosa esomi aweu ewatai, mae emadu eteyo, “Tarai we wau mani, Allai ne Kaisung di wau.”

³⁴ Ewoa sobu ruru eneung dowe foia mani, etarafui na nafareng Genesareti. ³⁵ Kaiwasa bitoya fosa ewatioai we Yesusi dine, ampafe etanatu kaiwo to munue wa rurang bendarifo tantenang tuti eha inontarai emaninang fosa we Yesusia. ³⁶ Tuti etutang Yesusi we kadono yoa

wesa we ewaramifo disangso te ne ansung aw-
erengfo ki, tuti inontarai emaninangno enari to-
nana fosa ebengna ehaia.

15

*Koang Farisifosa esobuai na werengfosa foi we-
daya kaiwasa niari roang Allai ne Hukumifoi
(Markusi 7:1-23)*

¹ Mayeai inontarai eweFarisi meneiru teai tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, era na bendari Yerusalemi we Yesusi ma etutani eteyo, ² “We fiani e nemu inontarai eraria wau nesa etohong sara tane koangno weriria na tane werengfosa ma foi nina? Amani wiro eruai ewaramiwa kariri tane koangfoi kahai mae, etampi tuti ewarami werarika nanaifa nina?”

³ Manamo Yesusi yoa wesa aha deyo, “We fiani e mea kontai metohong sara Allai ne Kaiwo demi mea we metohong kariria fo kontai nina, am-bori metohong kariri koangno weriria na mene werengfosa ma foi nina? ⁴ Weo Allai medu deyo,

‘Mesomi we mene dai tuti ai,’*
tuti,

‘Mandoni dino deikanggani ne dai ete ne ai
mani sodai aiboi marareha fo.’*

⁵ Wape mea mani metaunau fi siaio na mene koangfo, amani meteyo, ‘Mandoni dino medu we ne dai ete ne ai deyo, “Fianai aino nehu ne, amani fi we yerara dai tuti ai muru naya ne, yohonai

* 15:4 Keluaran 20:12; Ulangan 5:16
Imamati 20:9

* 15:4 Keluaran 21:17;

kawuru we Allai ampa,” ⁶ inontarai tonana nei ke-sau weru somi we ne wawafo suru na ne niari tonana fo.’ Na metaunau tonana ne, menemitatura Allai ne Kaiwone mae metohong kariri koangno mantaung mea menariri foi. ⁷ Mea mani inontarai menari fayafayarai di mea, fianai aino Allai medurai ria nabi Yesayai kariri mea fo wetarai ampa, ⁸ amani medu deyo,

‘Inontarai ninisa esomi we Yau na eboromirawa arora,
wape na enemirorongfoi niayai waroi weru Yaua.

⁹ Ene esomi we Yau fo wirowefiea kaha,
aunau etaunau we kaiwasa etohong kariria fo mani,

inontarai nuneisa ene aunau fine terai,
wirowefiea kaha.’*”

¹⁰ Ainanaya Yesusi sahu kaiwasa bitoya foi ma medu wesa deyo, “Metarami nari kaiwone tuti metafurai na mai. ¹¹ Fiangno taukaharai na fino taboromine to taenemifuise afui ne mani, wirowefiea kaha, mae ne kawariai na taboromine mandiei fo aino kia rarika ne tuti wedaya tamasi kahai na arongreafo ne.”

¹² Ainanaya Yesusi ne inontarai erariati fosa era weia tuti emadu wei eteyo, “Daie, boitawana kahai we kaiwo modura wa disang Farisifosa paria?”

¹³ Yesusi yoa aha deyo, “Fitantanang kiaio Dai na rorafaisi sanang kaha fo mani, todoni kontaito fiating tuti newafoi kiai rai, wirowefiea kaha. ¹⁴ Wirowefiea kaha menemititou we Farisifosa fanai,

* 15:9 Yesayai 29:13

weo ea mani inontarai euremifafao ewiwiaing kaiwasa saine. Masino inontarai urengfafa foi bingno weurengfafa manei mani, ambori utau ruhiai tono kamirei bei ki.”

¹⁵ Ainanaya Petrusi medu aha deyo, “Daie, boikariri bau fyiwansoai nini we amea.”

¹⁶ Yesusi medu deyo, “Mea kontaio metafu fyiwansoai nini konta kaharai e? ¹⁷ Wiro mewaitawana kahai we fianai aino taukaharai na taborominei biari to taenemifuisi mani ambori takaheri sayarai aha ne ne? Finanai wirotu kiarika na Allai urengreafo we tata kaha.

¹⁸ Wape fianai aino kawariai na taboromine, amani kaiwoariri fuba tamaduri nei, finanai kawariai na taenemirorongfuisi mandiei. Tuti finanai aino kiarika we tata ne. ¹⁹ Weo na taenemirorongfuisi, taenemitituai ne karirafo, tatohong we tamung inontarai, tanai ria wiwing ete mang siai, tamaninawa funomai, tahamananapi, tapampamu, tuti tatairiri inontarai siai. ²⁰ Fi tonana ne aino kiarika we tata ne, wedaya tamasi kahai na Allai arongreafo ne, mae tatampi tuti tawarami taruaisi kaharai fo wirotu kiarika we tata kaha.”

Wiwing Kanaani wirotu Yahudi kahaio yoasoai na mai

(Markusi 7:24-30)

²¹ Mayeai Yesusi da weru katai nani to katai na bendari Tirusi tuti Sidoni. ²² Na nanai wiwing Kanaani manei da we Yesusi ma, tuti medu wei sahu deyo, “Sengne waune, Dauti ne Kaisungne waune, aromuo yau! Weo nehu kamitungfoi nu-aninu karira dohoni tuti dohonifo maraba paria.”

²³ Wiwingfoi sahu tonanai ki wape Yesusi fiobai borong kuteai wei kaha. Ainanaya ne inontarai ewesuraya mandu fosa era kefania etutani eteyo, “Daie bemi wiwingfoi da weru tatara. Weo i da ria tata mae kehobu paria fefe.”

²⁴ Ampafe Yesusi yoa we wiwingfoi deyo, “Al-lai demi yau terai we inontarai Israeli fosa, weo ene tarai toyario domba niai weru ne bitoy-afoi.” ²⁵ Manamo wiwingfoi da kefang Yesusia tuti disang kapa awebuka mae medu deyo, “Sengne waune, fata yau!”

²⁶ Ainanaya Yesusi yoa wei deyo, “Beng ka-hai we ka rotio mainenamai we arikangnesa we etangfo, ka aha kabioai we fiawerafosa aha fo.”

²⁷ Manamo wiwingfoi yoa aha deyo, “Sengne waune, tarai, wape fiaweranesa kontaio etang roti nukahaio tarirawai na mejafoi aweufo kon-tai.”

²⁸ Ampafe Yesusi medu wei aha deyo, “Wi-wingwa wau, nemu roaso yau we Mananu Mam-pariri wa fuba paria. Ampafe fianai aino butang wea wa wobuai kaririai ampa.” Tuti na tatofang kutu nanai kontaio ne kamitungfoi denteng.

*Yesusi niari kaiwasa emaninang bitoya ebeng
(Markusi 7:31-37)*

²⁹ Yesusi da weru katai nanifo, da wa werurang na nafareng na ruru Galilea foi. Tuti da wa dautai to wiwoi bei ayai minohi nai. ³⁰ Ainanaya kaiwasa bitoya paria era wei ma, eha inontarai emaninang bitoya, amani inontarai era esober-aha fosa, mano euremifafa fosa, mano efaya

fosa, mano eboromitamu fosa tuti mano eman-inang siai wei fosa kontai. Kaiwasa fuba nani kiai ehasara eminohi na Yesusi awerengreafo tuti niarisa ebeng. ³¹ Ampafe kaiwasa fuba era ma nanisa epapuhung paria we ewati terai na e-remireafa we inontarai anta eboromitamu fosa emadu aha, mano era esoberaha fosa era mimoya aha, mano efaya fosa etoa era, tuti mano euremifafa fosa ewati aha. Ampafe etaparanding Allaio inontarai Israeli fosa esomi wei foi.

Yesusi dohong fiang we inontarai ewepiaura wering webea (4.000) fosa etampi (Markusi 8:1-10)

³² Mayeai Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosara, medu wesa deyo, “Arohuo kaiwasa bitoya nini paria, weo we rahida botorua fininai enayai na ninai pampang ria yau, tuti ene pari fiang we etang ampa. Ampafe imaya we yemisa etaraberasa na enemirorong kehabi to ene munu rorong fo aha kaha, weo nana mani ambori manea etawai na rang rabuang ki.” ³³ Ainanaya Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa emadu wei aha eteyo, “Daie, na katai wewui tonina nei wori, tasobu fiangfeai fuba we demoya kaiwasa fuba nini rai e?” ³⁴ Yesusi dutansa aha deyo, “Meha roti beiru wa?” Eroa wei eteyo, “Itu tuti diang katui kutu maneirui teai kontai.”

³⁵ Ainanaya Yesusi demi kaiwasa bitoya foi eminohi na kahofa nuwowongfo. ³⁶ Mayeai kia roti itufo tuti diangfo sitoru, dohong mahikai we Allai. Ainanaya fioabau rotifo tuti diangfo, mayeai dohonaio ne inontarai ewesuraya mandu

fosa, tuti etatorai we kaiwasa bitoya foi we etang.
³⁷ Kaiwasa bitoya foi etampi paria emamosi, mayeai ne inontarai ewesuraya mandu fosa efan-duhi fiang sea foi aha mani dang nawang fiabai itu sefang aha. ³⁸ Kaiwasa fuba dampi nani mani, ewepiaura wering webea (4.000) nana mani titou mangfosa tera finana, wiro ato tamu wiwing tuti arikang fosa kaha. ³⁹ Mayeai Yesusi demi kaiwasa bitoya foi etaraberasa to ene munufo aha, mae I tuti ne inontarai suraya mandu fosa etautai to wafeai tuti etafai to katai watai kefang we bendari Magadania.

16

Farisifosa tuti Sadukifosa etanggoa Yesusi we niari fiainawia bei kariri mantauni
(Markusi 8:11-13)

¹ Mayeai Farisi tuti Saduki manea era we Yesusi ma, we eweanggariri. Ampafe etutani we niari fiainawiai na rorafaisi bei wesa, ambori ewait-awanai we i mani da na Allai ma.

² Wape Yesusi yoa wesa deyo, “Wofoi sawa mani mewati kafafe na rorafaisi berika, nana mani metaroanai meteyo kameai mani wo pia rai. ³ Tuti na kameaifo, wofoi dautai mewati rorafaisi berika tuti wekafafe paria, nana mani meteyo rahida nini weroharira rai. Mesawai paria we metaroang fi na rorafaisi tonanai, wape fi kawariai na rabuang bonini fo wiro mewait-awang metaroangna kaha. ⁴ Kaiwasa fuinini me-saipaya paria tuti mehurumitare mene Sengfoi, ne tarai toyari mang manei kurutare ne wiwing-foi tuti dohong we wiwing siai. Metutang we

inari fitantumafeai we fiainawiai we mea kariri yau. Wape wiro inari fitantuma siai fea kaha, mae fianai aino mewaitawana na nabi Yunusia fo terai.” Yesusi medua kai nanai da weru sara.

*Yesusi deunau ne inontaraifosa we etanansiau wedua Farisi tuti Sadukifosa ene aunafo
(Markusi 8:14-21)*

⁵ Na kutu etafaia sobu ruru eneung doweï fo nanai, Yesusi ne inontaraifosa arahio earomioai we eha pari roti. ⁶ Na siari nanai kontaio Yesusi medu wesa deyo, “Mewaitawang weduarai tuti metanansiau we ragio na Farisifosa tuti Sadukifosa foi.” ⁷ Yesusi ne inontaraifosa etarami medu tonanafo, emadu wawerasa eteyo, “Tarahio deitawanai we taha pari rotine ampafe medu tonanai nina.”

⁸ Wape Yesusi deitawang kariri fianai aino emadura fo, ampafe medu wesa aha deyo, “Inontarai meroasoai turura kaha di mea. We fianie memadu wawera mea kariri meha pari rotife nina?” ⁹ Metaroana kaharai e? Mearomiporo fitantuma raminde inari na roti ring fo we kaiwasa ewepiaura wering wering fosa (5.000) etangfo ampa ne? Tuti seafoi dang bayai beiru? ¹⁰ Tuti na roti itu fo we kaiwasa ewepiaura wering webea fosa (4.000) etangfo ne? Tuti ne seafoi dang nawang fuba beiru? ¹¹ Todoni fino metafu nehu kaiwone na mai kahai nina? Wiro rotifo aino imadu kariria ne kaha, mae fi imadu kariria fo mani yeyo, metanansiau we ragio na Farisifosa tuti Sadukifosa foi.” ¹² Yesusi medu tonanai we-sara fo, arahio ewaitawanai we fi deretawansa wea fo mani, wiro we ragio nari roti naya foi kaha, mae we Farisi tuti Saduki fosa ene aunafo. [Weo

etaunau we I mani wiro Allai demi we weMananu kaha fefe.]

Petrusi meduairai kariri Yesusi mani, Mananu Mampariri dine

(Markusi 8:27-30; Lukasi 9:18-21)

¹³ Mayeai Yesusi da weru katai nani to katai kefang we bendari Kaisarea Filipi foi. Na nanai dutang bera ne inontarai erariati fosa deyo, “Kai-wasa bitoya foi emadu eteyo Kaisung Inontarai nei mani, mandoni dine?” ¹⁴ Ampafe eroa wei eteyo, “Manea eteyo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi di wau, manea kontai eteyo nabio Eliai di wau, tuti manea kontai aha mani eteyo nabi Yeremiai di wau ete nabi siai fo manei di wau.” ¹⁵ Ainanaya Yesusi dutang barisa deyo, “Wape na mantaung mea mani meteyo mandoni di yau?” ¹⁶ Ampafe Simon Petrusi yoa wei aha deyo, “Daie! Wau mani Mananu Mampariri fi di wau, Allai mano darang we fitawafa foi ne Kaisung di wau.”

¹⁷ Ainanaya Yesusi medu we Simoni aha deyo, “Simoni, Yonai antungne wau ne, wobu ne maine paria. Weo fianai aino modurai ninai, wiro inontarai batang manei dino deisaha kaiwo nanai we waune kaha, mae Dai na rorafaisi andino deisahara ne. ¹⁸ Ampafe imadurai we wau yeyo, wau mani wonomu fino Petrusi, nana mani neta we kamiei mitubaru. Ampafe kariri kamiei inontaraifosa enariri we ebaung ene munufo sauwi fo ambori munufoi mitubaru, yau kon-taio ibaung nehu jematinei na kamiei bonani [amani na kaiwo tarai modura wa nanai]. Ampafe

mararehafoi ne mambiriufu kontai ki wape weda-yari sawa kaha. ¹⁹ Wauno ambori yohong rahutu to Allai ne Mananu rorong fo ne aisufu we wau ne. Ampafe fiani aino boiayarai na nunei mani, Allai na rorafaisi kontai deiayarai, tuti fianai aino roa weai na nunei mani, Allai na rorafaisi kontaio yoa weai.” ²⁰ Ainanaya Yesusi deretawansa we dohonao ewuwuai we kaiwasa siai foi kariri i we weMananu Mampariri fo fe.

Reantenang pari Yesusi medu kariri ambori so-dai dadirafo tuti mirehafo

(Markusi 8:31–9:1; Lukasi 9:22-27)

²¹ Na rahida bonani to fongna fo, Yesusi medu-raia kasau we ne inontarai erariati fosa weo todoni kontaio ambori da to Yerusalemi tuti so-dai dadira bitoya ria mano ewewafonia fosa, imami baba fosa, tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa. Tuti ambori emunia mireha, wape werahida botoru aha mani, suwi na marareha rorong foi aha ki.

²² Manamo Petrusi yabi berahi to fui tuti suari deyo, “Sengne waune, kadono Allai warasaya ne tonanafo weru wau, ambori finanai wodaira fanai.”

²³ Ampafe Yesusi deti berahai we Petrusi tuti suari deyo, “Ro weruai, wiwo weSaminseni fanai. Weo nari toyari Saminsenie, rurai we weanggari yau ambori itawai tuti inari kariri Allai ne dawiane kaha fefe. Fianai aino enemutituita ne, enemutituitai kariri wau na weinontarai batang, wiwo kariri fianai aino Allai enetituita fo kaha.”

²⁴ Ainanaya Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Mandoni dino deyo daria yau

mani, deiaya mantauni fi dohong weai na nunei fo, tuti sodua ne aitibafoi, amani meinenang we sodai dadira kariri yau, tuti daria yau pampang. ²⁵ Weo mandoni dino de derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki. ²⁶ Weo manei yurai we sobu nunei sentenang, wape ambori nuaninufoi wioru tuti sobu numainufo kaha mani, we fianie yurai karerai nina? Tuti fianai aino dohonai we yiwang nuaninufoi nai aha fo? ²⁷ Weo Kaisung Inontarai nei ambori daraberahi to nunei aha ma na Dai Allai ne sambewaraio dedai fo tuti ne wewai rabuangfoi ma ki. Rabuang bonani ambori dohong fienbaitafo we mansiari-mansiari kariri fi niari fo, bengete karira. ²⁸ Tarai, imadu we mea mau yeyo, na mano metoari na nina ne mea, manea wiro emarareha kahai paria ewati Kaisung Inontarai nei daraberahi weMananu na ne Mananu rorong fo ma.”

17

Sempa isi deparanding Yesusi na uai wowongfo (Markusi 9:2-13; Lukasi 9:28-36)

¹ Werahida wonang aha mani, Yesusi kia Petrusi, Yakobusi tuti ne tahatui Yohanesi suru, itorautai to uai dedai bei nuwowongfo ayai. Na nanai itomeiri sitoru kawurua. ² Ainanaya na tantuma Yesusi ne taraifo i yiwani siai aha na itouremireafo. Urengfo sambewarai toyari wo tuti ne ansung satara fo bua karofaria kaiwewa.

³ Mayeai na tantuma itowati Musai tuti Eliai uroa umadu riati. ⁴ Ainanaya Petrusi medu funomai we Yesusi deyo, “Sengne waune, mahikai paria we tanayai na katai nini. Ampafe maya mani, inari warumai botoru we muntoru, amani bei we Dai wau, bei we Musai, tuti bei we Eliai.”

⁵ Petrusi doa medu tonanai mae, na tantuma kafafe biua karofari bei sea ma sorsa. Na kafafe rorong fo rawafui bei medu deyo, “Nehu Kaisungno enehuwawuti fi dinini, andino kia enehurorong fine. Metaramididauwi.” ⁶ Yesusi ne inontarai kia sitorufo sitoru itotaramio rawafuifo nanai itotau aweu itorisang itorewomifo na kahofafo we itomatai paria fefe. ⁷ Ampafe Yesusi da we sitorua tuti suba warakehafoia disang sitoru mae medu deyo, “Muntoroa bari muntoru, muntomatai fanai.” ⁸ Mayeai itofoai itouremi itowatia mani, itowati manei ahang kaha, mae Yesusi meiri terai.

⁹ Itobiari na uai nuwowongfo aweufo nanai, Yesusi deretawang sitoru deyo, “Fianai aino anta muntowatioai nanai, dohonao muntoraisaharai we manei fe, mae nayai kio Kaisung Inontarai nei suwi na marareha rorong foi aha ma akawuru wo.”

¹⁰ Yesusi ne inontarai kia sitoru fo itorutang berahi aha itoreyo, “Tonana mani we fiani e man-taunau Kaiwo Musai soi fosa eteyo, todoni kontaio Eliai da fafong ma akawuru wo?”

¹¹ Ampafe Yesusi yoa we sitoru aha deyo, “Tarai, Eliai ambori da ma we meinenang maino fifiani kontai ki. ¹² Wape imadu mau yeyo, Eliai da kawuru ma ne, wape inontaraine etaroansoi kaha

tuti enari kanggani kariri ene etawiafo. Kaisung Inontarai nei kontai ambori sodai dadira tonanai na ewarami rorong fo kontai ki.” ¹³ Yesusi medu tonanaia fo, arahio ne inontarai kia sitoru fo itowaitawanai we fianai aino medura fo, medu kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi.

Yesusi niari arikang nuaninu karira dohoni manei denteng

(Markusi 9:14-29; Lukasi 9:37-43)

¹⁴ Yesusi tuti ne inontarai kia sitoru fo itorarabera sitoru to kaiwasa bitoya foia nanai, inontarai manei da we Yesusia tuti disangkapa awebukafo na arongreafo. ¹⁵ Tuti medu wei deyo, “Sengne waune, aromuo nehu kaisungfoi wo, i sodai maninangno kerira paria. Maninang ureng marareha arora foi dohoni wana mani, ne taraifoi tiapa beyari tuti kawawuai tipu na borongfo. Wedaya ea mani saukaha adia rorong fo tuti to mereha rorong fo. ¹⁶ Ikari kawuru to nemu inontarai eraria wau nesa ampa, wape wiro ewemambiriu we enariri denteng kaha.”

¹⁷ Ampafe Yesusi medu we ne inontaraifosa deyo, “Meai arana ne? Kaiwasa fuinini mea, tarai weinontarai meroasoa di mea kaha tuti mera sarawai. Inai rahang mea tuti itawang yau we mea pari kidoni wori meroasoai ki? Meha arikangwai ma.” ¹⁸ Na tapapa Yesusi sua nuaninu karira foi ambori da to boriei weru arikangfoi, tuti na kutu siari nanai kontaio denteng.

¹⁹ Mayeai Yesusi ne inontarai erariati fosa titousa era weia, etutang bera Yesusi aha eteyo, “Daie, todonie amebiriu we ametata nuaninu karira foi kahai ninai?”

²⁰ Yesusi yoa wesa deyo, “Fio wedaya mebiriu we metata nuaninu karira nani kaha ne mani, wiro meroasoai turura kahai. Weo tarai, imadu we mea mau yeyo, sawi bongnei mani ketui paria, wape masino meroasoawa fuba kariri sawi bong bei mani, memadu we uai bei we tifatingna doari na katai siai bei mani, nana mani kaririai ki. [²¹ Wape nuaninu karira ne tarai tonina nei mani, metatari na mewenadi tuti mewepuasa terai.”]*

*Yesusi deikariri kariri mirehafo aha
(Markusi 9:30-32; Lukasi 9:43-45)*

²² Na rahida bo Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa efanduhisa na Galileafu, medu wesa deyo, “Kaisung Inontarai nei ambori etawayani to mano eharira fo ewarami rorong fo ki. ²³ Tuti emuni mireha, wape rahida botoru foi ambori suwi aha ki.” Ampafe ne inontarai erariati fosa enemirorong fituayai paria.

Yesusi biai doi pajaki we Sempaisi ne Munufoi

²⁴ Na rahida bo Yesusi tutu ne inontarai erariati fosa era wa sobu bendari Kapernaumi fo, na siari nanai mano efanduhi pajaki we Sempaisi ne Munufoi manea, era we Petrusia etutang be-
rahi eteyo, “Nemu Mantaunaufufoi biai pajaki we Sempaisi ne Munufoi ete bireri e?” ²⁵ Ainanaya Petrusi yoa wesa deyo, “Yo, biai kontai.”

Ampafe na kutu Petrusi daraberahi to munu Yesusi minohi nai foia fo, Yesusi dinteui deyo,

* **17:21** Na reraung beiru teaio esoi riwanai kariri buku Matiusi fo obu arawangno 21 nini ne, wape tarahi na ne asli pari fo arawang bonini wiro obui kaha.

“Simone, enemutituai tofino? Mandoni dino biai pajaki ete barasteng we mananu nunei sa ne? Mananufu ene inontarai ene katai na nana fosa ete inontarai aiseio enayai na nana fosa re?”

²⁶ Petrusi yoa deyo, “Inontarai aisei nesa.”

Ampafe Yesusi yoa deyo, “Tonana mani mananufu ene inontarai bitoya fosa wiwo ebai kaha. ²⁷ Wape ambori enemirorong pirahai we tata kaha mani, ro to ruru rausia we tukai nai. Ro arau mani diang mano foti reantenang wai mani, doi nayai na borongfe wa. Ampafe fobai borongwai tuti ka doi nanai ma we bai pajakio etutang wea fo nayai. Doi nanai demoyarai we bai pajaki we wau tuti yau nayai.”

18

Mandoni dino fiabai na Waidani ne

(Markusi 9:33-48; Lukasi 9:46-48, 17:1-2)

¹ Na rabuang bonani Yesusi ne inontarai dirisa fosa era wei ma, etutani eteyo, “Daie, mandoni dino fiabai sewa na nemu weMananu rorong fai ne?”

² Ainanaya Yesusi sahu arikang katui manei ma tuti dohonia doari na earomireafu. ³ Medu wesa deyo, “Tarai, imadu we mea mau yeyo, mandoni dino wiwo yiwang enerorongfoia ne tarai kariri arikang katui nini kaha mani, wiwo suai to Allai ne Mananu rorong fo kaha. ⁴ Tonana mani, mandoni dino yiwang enerorongfoi tewawa kariri arikang katui nini mani, andino fiabai sewa na nehu Mananu rorong fai ne. ⁵ Mandoni dino demang we arikang tonina nesa na mai na wonohune mani, wenanai demang we yau kontai.

⁶ Wape mandoni kontai, andino wedaya inontarai toyari arikang fininisa, amani mano eroaso yau nesa manei, niari sasari, nana mani ne mahikai sewa we wenani mani, kase kamiei fuba bei na rahanangfo tuti kabioi deisui na rawanang rausi. ⁷ Karira pari we inontarai na nuneisa weo fi wedaya enari sasari fo bitoya paria. Tarai, we finanai kawariai na nunei, wape mano wedaya inontarai eroaso yau ahang kaha mani, sodai ne karirafo paria.

⁸ Masino waramuwa ete awemuwa wedaya sasari we wau mani, ferangkutuai tuti kobioi weru wau. Weo ne beng sewa we wau fo mani, wobu numainufo na waramu ete awemu kaburufo, weru waramu tuti awemu fo nayai masi wape taukaha Adia danggararu we fitawafa foi fo. ⁹ Tuti masino uremuwa wedaya sasari we wau mani, ketafatini kobioi weruai, weo ne beng sewa we wau mani wobu numainufo na uremu boyari fo weru uremufo unayai ruhiai wape ambori taukaha Sorohao Adia rorong foi fo.”

Fiyiwansoai kariri domba niai

(Lukasi 15:3-7)

¹⁰ “Metanansiau we dohonao mesahutawang inontarai katui ninisa manei fe, weo wewaio ewaitawang weduasa fosa enayaia mutu na Dai Allai urengreafo pampang. [¹¹ Weo Kaisung Inontarai nei da ma we feriri inontarai era saiworua fosa.]*

¹² Menemitituai tofino? Manei ne domba ewepi-aring, manamo manei da sarawai ampafe niai,

* **18:11** Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha.

nana mani dohong todoni rai? I wiro niayai deitawang ne domba ewemansiri konta reti piaring fosa ahang kaha, mae todoni kontaio sawing ne efaufosa enayai na wiwoifoi mae da sera we mansiario niai foi. ¹³ Tuti tarai, imadu we mea mau yeyo, masino sobui aha mani, piraisifo fuba sewa aha weru piraise we ne efauo enai kaha fosa. ¹⁴ Dai na rorafaisi kontai ne tarai tonana. Miaya we inontarai katui toyari arikangfesa ninisa manei niai werui kaha.”

Tane doroi dohong sarawai we tata mani, tatonhong fiani wei aha e?

¹⁵ “Mane nemu doroi manei niari sarawai we wau mani, ro wei tuti na titou muru teraio wuari boinawi we fi sarawaio niari nanai. Masino tarao wau mani, wobui we nemu doroi dine nariai aha.

¹⁶ Wape tarao wau kaha mani, ka nari inontarai itowemandu ete mantoru teai aha we ambori itomaduaikai kariri ne kaiwo mumadura wa kontai ampafe na fifiani kontaio wiro enemiwawera weai ahang kahai, mae tarai dohong sarawai.

¹⁷ Mae masino tarao sitoru konta kaha mani, ka kaiwofo aha modurai na jemati earomireafo aha. Tuti masino taraosa konta kaha mani, wahui we i inontaraio deroanso Allai kaha dine, ete toyari wefianduhi pajaki we parenta Roma foi dine.

¹⁸ Tarai, imadu we mea mau yeyo, fianai aino na nunei meteyo enari fanai, Allai kontai yoa weai tonanai na rorafaisi. Tuti fianai aino meroa we enari na nunei, finanai Allai yoa weai kontai na rorafaisi. ¹⁹ Tuti meroasoai kontaifa weo, na nufi ninai uwemandu na mea uenemirorong boyari we fieai tuti uwenadi urutang tutirai we Dai na rorafaisi, nana mani todoni kontaio Dai yoa we

une nadi nani ki tuti dohong kaririai ki. ²⁰ Weo na doni kontai uwemandu ete mantoru itofanduhi itoru na wonohune mani, na nanai inayai rahansa kontai.”

Fiiwansoi kariri oiai inontarai siai ne sasar-ifo

²¹ Mayeai Petrusi da we Yesusi ma tuti dutani deyo, “Sengne waune, masino nehu doroi manei niari sarafieai pampang we yau, nana mani paria webeiru yeiai ne sarawai nana ne? Paria sobu we beitu e?”

²² Yesusi yoa wei deyo, “Bireri. Imadurai mau yeyo, wirowe beitu tera kaha, mae wepiatorua sura webeitu aha tuti sewa nanai aha.

²³ Weo Allai ne weMananufu mani, ne tarai kariri mananu manei deto kariri ne doio ne mangfata baba fosa eha fo. ²⁴ Rahida bo deto kariri ne doifo nanai, ne mangfata erufi wei fosa eha mangfata mano kia ne doi foi ma doari na arongreafo. Wenani kia doi bitoya paria (10.000 talenta†) wape wirowe biaita kaharai. ²⁵ Wemambiriu we yiwang ahang kaha ampafe mananufuoi dohong kaiwo we ehari tuti ne wiwing, ne arikang, tuti ne ra minohi tutiri foi kiai we etawayanai, ambori doifo we yiwang ne doi kia fo nai aha.

²⁶ Ainanaya mangfatafoi disangkapa awebuka na mananufuoi arongreafo, mae dutanai paria deyo, ‘Daie, kadeo bohong rahida we yau wo ambori iriwang nemu doine ki.’ ²⁷ Mananufuoi aroi ampafe deiairi we wirowe yiwang ne doi kia fo ahang kaha tuti sawini da wa.

† **18:24** Doi nanai wonong fino talenta, bei mani ne harga dedai paria kariri aderi bei sefang na emasi.

²⁸ Mangfatafoi da to boriei weru munu mananu foia nanai, tate ne maniwowirio wemangfata kontai manei. Mangfata mano siai nani kia ne doi fuba turura kaha, amani doi dinari[†] piaring (100 dinar) mae biaita kaharai. Ampafe yutawang mangfata kia ne doi dinari piaring nani tuti yukota rahanang mae medu wei deyo, ‘Bai kahai nehu doiwa.’ ²⁹ Ainanaya mangfata mano mandu foi disangkapa awebuka aweu wiatai na arongreafo mae medu deyo, ‘Maniwowire, bomang kuteai ambori iriwang nemu doiwa ki.’ ³⁰ Manamo mangfata mano ne doifofoi nani medu wei deyo, ‘Ye yemang aha kaha.’ Ampafe demi ne inontarai eharia esoari to aitamu rorong foa wiatai nai paria yiwang ne doifoa kai.

³¹ Fianai aino mangfatafoi niari tonanai we ne doroifofoi nanai, mangfata siaio erufi kontai we mananufufoi manea ewatioai, ampafe enemituai weai paria dohona mani era wa eteisharai we mananufufoi kariri fianai aino ene doroifofoi mangfatafoi niari nanai. ³² Ainanaya mananufufoi sahu ne mangfata niari tonana foi ma medu wei deyo, ‘Wau mangfata woipaya di wau! Nehu doi bitoya paria ka fo yeiairai we wiro baitai ahang kaha, weo ro ma womi na arohureane we yohong rahida we waufo.’ ³³ Todonie arohu wau tonanai, wape wiro aromu nemu doroifofoi kariria kahai nina?’ ³⁴ Mananufufoi kesou paria ampafe demi ne mangfatafosa eha inontaraifofoia etohoni to mano eru aibofoi fosa ewarami rorong foa, pariao biai bera ne doi anta kiari kiai fo.”

[†] **18:28** Doi dinari mani, doi mai we ne fiembaitai rahida bei.

³⁵ Yesusi medua kai mani deituarai deyo, “Kariri fianai aino mananufoi niari we mangfata seipaya foi nanai, mea kontai masino meteiai mene doroifosa na menemirorong mesi kahai tonana mani, Dai Allai na rorafaisi kontai ambori niari tonanai we mea kiai ki.”

19

*Yesusi deunau kariri mang dira binengfoi
(Markusi 10:1-12)*

¹ Yesusi medu deunau kariri fi fuba nani kiai nanai, da weru Galilea to nu Yudea foi na waya Yardeni dereung dowe fo awaru. ² Kaiwasa bitoya era riati, tuti na wana niari mano emaning fosa ebeng aha.

³ Ainanaya Farisifosa era kefang Yesusia we eweanggariri, amani etutani ambori deiai Hukumi Musai soi fo. Ampafe etutani eteyo, “Kariri tane hukumi agama nei mani, mangfoi dira binengfoi funomai tonana rai e?”

⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Metatorai na Sempaisi ne Kaiwofo kawuru ampa we na reantenang Allai niari inontaraine tata fo, niari manei wemang tuti manei wewiwing fo ampa.* ⁵ Tuti Allai kontai medu deyo,

‘Nanai wedaya mangfoi ambori sawing inang tamang suru tuti weboyari ria ne wiwingfoi,

ambori ne tarai toyari une tarai boyari.’*

* 19:4 Kejadian 1:27 * 19:5 Kejadian 2:24

⁶ Doni wirowe uweboru ahang kahai mae uweboryari. Ampafe fianai aino Allai fianduhiai weboryaria fo, wirowe inontarai manei kia tateraifa fanai.”

⁷ Ainanaya Farisifosa etutang bera Yesusi aha eteyo, “Tonana mani we fianie Musai dohongno hukumi deyo, mang manei dira binengfoi mani dohong te surati dirari foi we binengfoi tuti demi da werui nina?”

⁸ Yesusi yoa wesa deyo, “Musai dohong kaiwofo tonanafo mani, weo deitawanai we menumikamiei mitubaru tuti dadira paria we metaramididau kaiwo aunau fo, ai wedaya mani Musai soi kaiwo kariri metira mene wiwingfosa tonanafo nina. Wape na reantenang Allai niari inontaraine tata fo, wirowe tonana kaha. ⁹ Wape imadurai mau yeyo, mandoni dino dira binengfoi mae binengfoi wirowe dena ria mang siai kaha, ainanaya dau wiwing manei siai aha mani, wenani niari sasari, amani sasario dena ria wiwing siai fo.”

¹⁰ Ampafe Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa emadu wei eteyo, “Masino mang tuti binengfoi mani une tarai tonana mani, denteng sewa mani tarirau fanai.”

¹¹ Yesusi yoa deyo, “Wiro inontarainesa kiai eroa we kaiwo memaduarai nana kaha, manta mano Allai dirisa tonanai tera fosa ansaino enari kariria ne. ¹² Weo inontarainesa, manea wirowe erirau kaha, weo etaubau enumi ma fo ene tarai tonanai, wape manea aha mani, erirau kahai weo fieai ete inontarai siai manea enarikanggani eawemi rorong fo ambori wirowe ewemambiriu we erirau kahai tonanai. Tuti manea aha mani erirau kahai we mantaungsa ehutuai tonanaifa we wirowe

erirau kaha, ambori ehasau we erurai erufi we Sempaiai na ne Mananu rorong fo terai. Mandoni dino wemambiriu we tefu kaiwo nina mani, tefuraia.”

Yesusi mioang arikang

(Markusi 10:13-16; Lukasi 18:15-17)

¹³ Ainanaya, inontarai manea eha ene arikang manea ma, weo eteyo Yesusi yuai warangfoa wasausa tuti wenadi mioansa. Wape Yesusi ne inontaraifosa esuasa. ¹⁴ Ampafe Yesusi medu we ne inontaraifosa deyo, “Metawing arikangwasa era we yau ma, dohonao meteiweduasa fe, weo inontarai toyari arikangfesa nini saino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ne.” ¹⁵ Ainanaya yuai warangfo wasausa tuti mioansa. Mayeai da to katai bei siaia.

Yesusi deunau kariri inontarai ne ra bitoya tuti Allai ne Mananu rorong fo

(Markusi 10:17-31; Lukasi 18:18-30)

¹⁶ Rahida bei inontarai manei da we Yesusia tuti dutani deyo, “Dai Mantaunaune waune, fi beng fianai aino inari we ambori isobu numainufo ne?” ¹⁷ Yesusi yoa deyo, “We fianie butang yau we fianai aino bengfo ninai? Mansiari kawuru andino denteng ne. Wape boyo wobu numainufo mani, bohong kariri te Allai ne Kaiwo dohonai we tatohong kariria fo.”

¹⁸ Inontaraifoi dutang Yesusi aha deyo, “Kaiwo bo dotu todoni fo?”

Yesusi yoa wei aha deyo,

“ Wiro mung inontarai fanai,
wiro bena ria wiwing siai fanai,
wiro komananapi fanai,

wiro binggai inontarai na kaiwo wetarai kaha fo fanai.

¹⁹ Womi we nemu dai tuti nemu ai,*
tuti,

‘Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera wau wa.’*”

²⁰ Bariboaifo yoa deyo, “Kaiwoariri fuba nani yohong kaririai kawurua kai ampa, ne doni aino inari tara ne?”

²¹ Yesusi medu wei aha deyo, “Ampafe boyo mosi na munohi toa fo we wobu numainufo mani, ro wa bowayang nemu ra munohi tutira wara kai tuti doiwa bohonai we inontarai ene pari fi fosa, nanaia mani wobu ra na Waidania finanai. Tuti nari tonanaia mani ro ma ro ria yau.”

²² Inontaraifo tarao kaiwo Yesusi medurai wei tonana fo, wiro doari ahang kahai mae da weru katai nani na enerorongfoi fituayai paria, we ne rafoi bitoya paria fefe.

²³ Ainanaya Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Yeisaharai we mea weo mawa kahai we inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu rorong fo ki. ²⁴ Kontai yeisaharai we mea, weo mawa sewa we unta manei suai kaha aniai kamirei bei weru inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu Rorongfe fo.”

²⁵ Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etaramio kaiwofo nanai epapuhing paria, tuti emadu we Yesusi eteyo, “Tonana mani, mandoni dino mesi we sobu faririfo ne?” ²⁶ Ainanaya

* ^{19:19} Keluaran 20:12-16; Ulangan 5:16-20
19:18

* ^{19:19} Imamati

Yesusi seitesa mae medu wesa deyo, “We inontarainesa, erurai na mantaungsa kontai mae esobua kahai arora wa, wape we Allai mani, fifiani kontaio mawa arora wei.”

²⁷ Ainanaya Petrusi medu deyo, “Daie, boti fifiani kontaio ametawinaifa tuti ameraria wau, ampafe fiani aino amesobuai ria wau ne?”

²⁸ Yesusi medu wesa deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na rahida bo nu weworu Allai niariri aha foi da ma mani, Kaisung Inontarai nei ambori minohi na ne kadera mananu sambewara dedai foi ki. Tuti mea kontai, nehu inontarai mewesuraya manduo meraria yau nini mea, ambori meminohi na kadera suraya boru fo kontai ria Kaisung Inontarai nei, tuti mehutu kaiwo kariri riria Israelio suraya boru fo ki. ²⁹ Tuti inontarai mandoni da weru ne munufoi ete ne doroi mang foi ete doroi wiwing foi ete tamana ete inana ete ne arikangfosa ete ne kahofafo, weo daria yau fo, ambori sobu fi sobuai ria Allai fo fuba webepiaring sewa aha weru ne sobuai na nuneifo ki, tuti sobu numainufo. ³⁰ Wape kaiwasa bitoyao na nunei ninai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, mae mano na nunei ninai enai to kurumifui fosa ambori ewefoniai ki.*”

20

Yesusi medu yiwansoai kariri weenari romi

* **19:30** Ne arti mani toninai: Inontarai reantenang etarami Sengnei ne Kaiwo fosa, amani inontarai Yahudi, wape wiwo eroasoa kaha, esuai Allai ne Mananu rorong foi kaha ki. Wape inontarai etaramioai wefuiai, amani inontarai Yahudi kaha fosa, wape eroasoi, ansaino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

angguri

¹ Yesusi medu aha deyo, “Allai ne Mananu rong fo mani ne tarai toyari fyiwansoai nini. Inontarai manei ne romi angguri bei. Kameai kutung doari da kameai sera we inontarai we erufi nai. ² Sobu inontaraifo maneara, tuti medua futuai riasa we biai we mansiari rahida bei mani, doi dinari bei, nana mani doi mai we ne fiembaitai rahida bei. Ainanaya demisa era wa enari ne romi angguri foia.

³ Mayeai araha ureng indeatara mani, inontarai ne romi angguri foi da nariai aha tuti deti inontarai manea enai funomai na kondirorafoi.

⁴ Ampefe medu wesa deyo, ‘Mea kontai mera wa menari nehu romi angguri foi, tuti ibai mea fianai aino mai kariri fi meru fo ki.’ ⁵ Ampafe era wa. Mayeai araha ureng suraya boru tuti araha ureng botoru aha, inontarai ne romifo da sera we inontarai nariai aha. ⁶ Ramindena araha ureng ring mani da nariai aha to kondirorafoi tuti deti inontarai siai manea enai nai wape enari fiea kaha, ampefe medu wesa deyo, ‘We fiani meru fiea kahi, mae meminohi funomai na kondirorane rahida bei sentenang nina?’ ⁷ Emadu wei eteyo, ‘Wiro manei dohong fieai we ameru kaha.’ Ainanaya medu wesa deyo, ‘Tonana mani mea kontai mera wa merufi na nehu romi angguri foi.’

⁸ Ramindenara mani mano ne romi angguri foi medu we ne mandorifo deyo, ‘Wahu inontarai erufi we yau wasa ambori baisa, amani na mano erufi wefuia wasa paria sobu mano erufi na kameai wasa.’ ⁹ Ampefe mandorifo biai doi dinari bosiarai we inontarai erufi na ramindena

araha ureng ring fosa. ¹⁰ Ainanaya inontarai erufi na kameai fosa, ewaitarahio esobu doi fuba sewa mano erufi na ramindena fosa, manamo ea kontai esobu doi dinari bosiawarai. ¹¹ Esobu ene doifo mani, ehasou tuti ehutu mano demisa erufi wei foi na enemirorongfo. ¹² Eteyo, 'Eh! Todoni fino amerufi maraba paria we rahida bei sentenang, tuti wonei sina amea na kameaifa paria sobu ramindena, wape bai amea mai kariri mano era wefuiai ma erufi we araha ureng boyari kawuru fosa ninai?'

¹³ Manamo mano ne romi foi medu we inontarai nanisa manei deyo, 'Maniwowire! Wiro inari fisarawafeai we wau kaha. Weo tumadu ruhiai kawuru ampa we rufi we yau ne, ambori ibai wau rahida bei mani doi dinari bei. ¹⁴ Ka nemu doiwa tuti ro wa. Weo yeyo ibai mano yufi wefuai pari nini doi dinari bei kariri ibai wau ninai kontai. ¹⁵ Weo fianai aino nehu ne, nehu mambiriu we yeyo yohonai todoni, kariri nehu awiafo. Ete enemurorong pirahai we warahu takahetuai funomai tonanafo ne? "

¹⁶ Ainanaya Yesusi medu tuarai aha, deyo, "Tonanai kontai inontarai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, mae mano enai to kurumifui fosa ambori ewefonai ki."

*Webetoru Yesusi medu kariri ne mararehafo
(Markusi 10:32-34; Lukasi 18:31-34)*

¹⁷ Rahida Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa era to bendari Yerusalemi ayai fo, era wa mairabuang mani, fianduhisa mae medu wesa deyo, ¹⁸ "Metarami ma. Nina mani, tara to Yerusalemi ayai finina. Na wanai Kaisung Inontarai nei ambori manei dewayani we imami

baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa ki. Tuti ambori etohong aiboi marareha fo wei ki.
¹⁹ Kontai etohoni to inontaraio etaroangno Allai kaha fosa we ambori eteiberahi, erarubati na wai, tuti epahui na aitabafoi. Wape rahida bo botoru foi, ambori suwi aha ki.”

Yakobusi tuti Yohanesi uinami dutang Yesusi we fieai

(Markusi 10:35-45)

²⁰ Mayeai Zebedeusi binengfoi tuti ne kaisungfo suru, amani Yakobusi tuti Yohanesi, itora we Yesusia. Disangkapa awebukafo na Yesusi arongreafo tuti dutani we fieai. ²¹ Yesusi dutang wiwingfoi deyo, “Aie, fianai butang wea ne?” Wiwingfoi medu we Yesusi deyo, “Moduraia futuai we yau, we rahida ru wang Mananufu mani, bohong kataio mai fo we nehu kaisungne suru, amani manei minohi na waramu domoya wai tuti manei na waramu dowe wai.” ²² Yesusi yoa we suru deyo, “Muwaitawang fianai aino murutang weai nina kaha. Weo mubiriu we murunung nano fi dadirao yunung nai nei e? Mubiriu we musodai dadira ambori isodairi foi konta rai e?” Uroa ureyo, “Aubiriu wea rai.” ²³ Yesusi medu we suru deyo, “Nehu dadira nani murunung nai kontai. Nehu dadira nanai musodairi rai. Wape kariri mandoni dino ambori minohi na enehung domoya nei tuti na enehung dowe nei mani, yau wiwo ikutu kaiwo kariri nana kaha. Katai nani Alalai meinenami we inontarai kawuru ampa, amani mano diri suru kawuru we uminohi na nanaia fo.”
²⁴ Yesusi ne inontarai ewesura mano wei fosa etarami finanai ampefe ehasou mambetahatuifo

suru paria. ²⁵ Mae Yesusi sahu kipasa ma, medu wesa deyo, “Mewaitawanaifa weo na kaiwasa etaroang Allai kaha fosa, amani Yahudi kaha fosa, mano ewenunggamiei we ene parentanei enari kanggani ene kaiwasafai. Tuti mano ewewafoniai fosa etanggewa ene kaiwasafai na tapapa. ²⁶ Wiro mene tarai tonana kaha, mae mandoni dino deyo fiebai sewa na mea fo mani, todoni kontaio we-mangfata we mea. ²⁷ Tuti mano deyo wefoniai na mea fo mani, todoni kontaio wewoming we mea akawuru wo. ²⁸ Toyari Kaisung Inontarai nei kontaio wiro da ma we mefatarai kaha, mae we fiata mea tuti we dohong ne taraifo we feriri kaiwasa bitoya foi.”

*Yesusi niari inontarai uremifafa mandu uwati
(Markusi 10:46-52; Lukasi 18:35-43)*

²⁹ Rabuang bo Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa era weru bendari Yeriho fo mani kaiwasa bitoya era ria Yesusi. ³⁰ Tete inontarai uremifafa mandu uminohi na rang dereungfo na katai nani. Utaramioai we Yesusi da na nanafo usahu ureyo, “Sengno Dauti ne Kaisungne wau, aromuo auru!”

³¹ Kaiwasa bitoya fosa esua suru we unem-boru, manamo wiro utantumasa kaha, mae usahu mambiriu aha ureyo, “Sengno Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo auru!” ³² Ainanaya Yesusi doa ukai tuti sahu suru ura weia tuti medu we suru deyo, “Fianai aino mureyo inari we muru ne?” ³³ Inontaraifo suru uroa we Yesusi ureyo, “Daie, aureyo auwati.” ³⁴ Yesusi aro suru paria ampefe yuai warangfo waratawang uuremifo, na

kutu nanai kontai uremifo tabau uwati. Ainanaya uraria Yesusia.

21

*Yesusi suai to bendari Yerusalemi
(Markusi 11:1-10; Lukasi 19:28-38; Yohanesi 12:12-15)*

¹ Era wa kefang we Yerusalemi mani, esobu munue Betfage na wiwoi Saituni eneungfo. Na nanai Yesusi demi ne inontarai dirisa fosa uwe-mandu ura fafong. ² Medu we suru deyo, “Mura to munue watai na taaromife wanai, mura waroi afui kahai mae muwati manei tebuhi ne keledai manei doari na nanai tuti antungfoi. Murehuwi ambori muka suru we yau ma. ³ Inontarai manei medu fieai we muru kariri fio munari nina mani, mumadu wei mureyo, ‘Sengnei dino demi auru auka suru weia ne,’ tuti yoa we muka suru ki.”

⁴ Finanai kawariai ambori Sengnei ne Kaiwo nabifoi meduraia fo wetarai, amani,

⁵ “Boiririaifa we Kadawing Sioni foi,*

‘Mewati! Mene Mananufi da we mea ma ne,
I enerorong tewawa tuti dautai na
keledai manei,

amani keledai antung dine.’ ”*

⁶ Ainanaya Yesusi ne inontaraifo suru ura wa tuti unari kariri Yesusi ne kaiwo dererai we surua fo. ⁷ Uka keledaifo tuti antungfoi we Yesusia mayeai ne inontaraifosa etohongno ene ansung boriai feai awiai ebuaisai na keledai kuruinafo suru, tuti Yesusi dautai ayai minohi sau keledai

* **21:5** Kadawing Sioni foi mani kaiwo neta weai we ‘kaiwasa na bendari Yerusalemi fo.’ * **21:5** Zakariai 9:9

antungfoi. ⁸ Kaiwasa bitoya paria eha ene ansungfoa ehafarai na rangfoi, manea kontai eharai ai totua fo tuti ehafarai kontai na rangfoi, ambori emaranding rangno Yesusi da nai foi.

⁹ Kaiwasa bitoyao era na Yesusi arongfo tuti kurung fosa esahu eteyo,

“Hosana! Fiai fuba we Dauti ne Kaisungnei.

Moanafeai we Mano da na Sempaisi wonong ne!

Hosana! Fiaifeai we Allai na katai dedai!”*

¹⁰ Yesusi suai to bendari Yerusalemi afui nanai, bendarifo niukuayai paria na kaiwasafai, etutang wawerasa we Yesusifo eteyo, “Inontarai mandoni dinini?” ¹¹ Kaiwasa bitoya foi eroa eteyo, “I mani, Yesusi, nabio na bendari Nazareti na nu Galilea foi dine.”

*Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi
(Markusi 11:15-17; Lukasi 19:45-46; Yohanesi 2:13-16)*

¹² Ainanaya Yesusi suai to Allai ne Munufoi rofongfo tuti data kaiwasa mano etawayangfi tuti mano ewaworifi na nana fosa. Bebari ene mejao eriwang doi naya fo tuti kaderaao mano etawayang muntung we korbani fosa eminohi naya fo. ¹³ Tuti medu wesa deyo, “Na Allai ne Kaiwofo medu fieai, amani dotu tonina:

‘Nehu Mununei ahui we munuo wenadi nai,’* wape menariri wemunu mananapia.”

¹⁴ Inontarai euremifafa tuti esoberahai fosa era wei to Sempaisi ne Munufoia, tuti niarisara ebeng.

¹⁵ Wape imami baba fosa tuti mantaunau Kaiwo

* **21:9** Masmuri 118:26 * **21:13** Yesayai 56:7; Yeremiai 7:11

Musai soi fosa ewati kahai fitantuma Yesusi niari fo, kontai etaramio arikangfosa esahu na Sempaisi ne Munufoi eteyo, “Hosana! Fiaifeai we Dauti ne Kaisungne wau!” ampefe enemirorongfoi kerira Yesusi paria. ¹⁶ Ainanaya emadu wei eteyo, “Taramuo arikangnesa kaiwo emadurai nina e?”

Yesusi yoa wesa deyo, “Yo, tarahuoa to! Wape mea mani, metatorai na Sengnei ne Kaiwofo kaharai e? Kaiwo dotu tonon:

‘Na arikang eawemifang bararika fosa tuti arikang baba fosa,

Wau moinenang fiaifo na eboromifo kawuru ampa.’*”

¹⁷ Ainanaya Yesusi da werusa, da to munue Betania tuti dena na wanai.

*Yesusi deikanggani ai urungfoi
(Markusi 11:12-14, 20-26)*

¹⁸ Kamiai kutungfo Yesusi daraberahi to Yeruselemi aha, tuti na rang rorong fo wewisi.

¹⁹ Kefang we rangfoi nanai deti ai urung rowei, ampefe da wa detioi, manamo aifo webong kaha mae wereraung terai. Ampafe deikanggani aifo deyo, “Aine wau, wiro webong ahang kahai we fitawafa.” Na tatofang kutu nanai kontaio aifo reraung siamorang tuti memasara.

²⁰ Yesusi ne inontaraifosa epapuhing paria we ewati fi Yesusi niari nana fefe. Etutang wawerasa eteyo, “Todonai ai reraung siamorang tuti memasa sikerawa nanai?”

* **21:16** Masmuri 8:2

²¹ Yesusi yoa wesa deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, meroasoai tarai tuti menemiro-rong soriru kaha mani, fianai aino inari we ai urung fininai ambori menari kontai ki, tuti wirotanai tera kaha, mae memadu we uai nini meteyo, ‘Tuwera weru katai nini tuti taukaha rawanang rausi!’ nana mani finanai kaririai.
²² Meroaso mani, fianai aino metutang weai na mewenadi we Allai fo, mesobuai ki.”

*Mano ewefoniai we Yahudi fosa etutang bera Yesusi kariri ne mambiriu we niarifi fo
(Markusi 11:27-33; Lukasi 20:1-8)*

²³ Ainanaya Yesusi daraberahai to Allai ne Munufoi, amani suai awafui deunau na munu rofongfo. I doa deunau mae imami baba fosa tuti inontarai ewefoniai we Yahudi fosa era wei ma tuti etutani eteyo, “Na mandoni wonongne tuti ne mambiriune nari fi bitoya tonina fenina? Tuti mandoni dino yuai wau we nari fininaifa ne?”

²⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Yau kontai yutang bera mea we fieai, tuti finana meteisaharai we yau mani, ambori yeisaharai kontai we mea kariri na mandoni dino yuai yau we inari fininaifa ne ki.

²⁵ Meteisaharai we yau, weo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mani, mandoni dino yuaisi we webaptisi kaiwasa tonana ne? Allai ete inontarai nunei manei e?”

Imami baba fosa tuti mano ewefoniai we Yahudi fosa emadu kaririai wawerasa eteyo, “Masino tateyo, ‘Allai dino yuaisi we niari finana ne,’ nana mani ambori dei we tata aha ma deyo, ‘Tonana mani, we fianie wirotanai meroaso Yohanesi kahai nina?’ ²⁶ Wape tateyo, ‘Inontarai

batang manei andino yuaisi ne,' nana mani tamatai kaiwasa bitoya foi we emamuna we tata ki, weo eroasoai we Yohanesi mani nabi manei dine fefe.”²⁷ Ampefe eroa we Yesusi eteyo, “Ameserawawerahai.” Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Tonana mani yau kontai wiro yeikaririai we mea kaha weo mantei dino yuai yau we inari fi bitoya nini faini.”

Fiyiwansoai kariri kaisung mandu

²⁸ Yesusi medu deyo, “Menemitituai tofino: inontarai manei ne kaisung mandu. I da wa deisaharai we ne kaisung fuba foi deyo, ‘Kaisungne waune, rahida nini roa rufi na tone romi angguri foi.’²⁹ Arikangfoi yoa deyo, ‘Bereri, imarira,’ wape mayeai detua berahi paria we kaiwo medu we tamanai tonana fo tuti da wa yufi na romifoia.³⁰ Ainanaya wawafoi da we ne arikang fui foi aha medu wei deyo, ‘Kaisungne waune, rahida nini roa rufi na tone romi angguri foi.’ Arikang fui foi yoa we tamanai deyo, ‘Yo, Daie ira ki,’ wape wiro da kaha.³¹ Na arikangfo suru mantei dino dohong kariri tamang ne kaiwofo ne?”

Eroa we Yesusi eteyo, “Mano fuba foi.”

Ampefe Yesusi medu wesa deyo, “Tarai, imadurai we me mau yeyo, inontarai efanduhi pajaki we Kaisari tuti wiwing diru nesa ansaino esuai fafong to Allai ne Mananu rorong fo, mae mea mani bireri rai.³² Weo Yohanesi da ma we deinawiai we mea kariri rang mesi foi, tuti meroaso ne kaiwofo kaha. Wape mano efanduhi pajaki we Kaisari fosa tuti wiwing diru fosa eroaso. Mewati tonanai

ampa wape wirowi metarabera mea weru mene sasariwai tuti meroasoika kaha.”

Yesusi medu fyiwansoai kariri weenari romi angguri

(Markusi 12:1-12; Lukasi 20:9-19)

³³ Yesusi medu paria aha soirio fyiwansoai bei siai aha, amani medu deyo, “Metaramio fyiwansoai siai nini kontai. Wene kahofa manei, niari romi angguri bei, sanamia kiaia tuti yu worefoi wari romifoi sentenang. Kontai sirai kamirei we katai ehua anggurifoi nai tuti biaungno katai ne tarai toyari yawa dedai bei we ewaitawang wedua romi angguri foi nai. Mayeai sawing romifoi tononontarai manea ewarami rorongfo, ambori anggurifoi wetarai mani, etato tarafoi maisa. Ainanaya mano ne romifoi dontai to nu siaia. ³⁴ Tete rabuang bo romifoi wetarai fo, mano ne romifoi demi ne mangfata manea etontaia weo eha atorafo ria mano ewaitawang ne romi fosa. ³⁵ Manamo mano eru romifoi sa etafusa, eboi manei, emung manei, tuti esotati manei na kamiai. ³⁶ Mayeai mano ne romifoi demi nari ne mangfata manea aha, ea efau sewa mano fafong fosa, manamo mangfata nanisa kontaio eboisaraotafai kiasa, enari kangganisa toyarine.

³⁷ Ainanaya mano ne romi foi demi ne kaisungfoi wesa, weo enetituai deyo, ‘Nehu kaisungnei mani, esomi wei rai.’ ³⁸ Manamo we eru romifoi sa ewati ne kaisungfoi we da ma fo nanai, emadu wawerasa eteyo, ‘Ne kaisung ambori sobu tamang fi minohi tutira fe andinini, ampafe tamunia mireha weruaia, ambori fianai aino tamang

minohi tutira fo taha we tata.’ ³⁹ Etafuria tuti efa-fari to boriai weru romifoi awariai emuni nayai.”

⁴⁰ Ainanaya Yesusi bera imami baba fosa tuti inontarai ewefoniai we Yahudi fosa aha deyo, “Tofino mano ne romi foi daraberahi ma mani fifiani aino dohonai we mano eru romifoi sa fo?”

⁴¹ Eroa wei eteyo, “I ambori da ma tuti mingno inontaraio esaipaya nanisa weruai mae dohong romifoi we inontarai siai we eruti, amani mano tete rahida eteting angguri foi mani ambori etohong ne atorafu na mai weia fosa.”

⁴² Yesusi medu wesa aha deyo, “Metato Sengnei ne Kaiwo arawang bo dotu tonina nei kaha rai e? Amani:

‘Kamieio mano enari munu nesa ehabioi fi,
andi wekamiei reantenang we etang
kamieifoi doa sauwi ampa.

Sengnei andino niari finina,

tuti fi mehikai paria na tauremine.’*”

⁴³ Yesusi medu nari aha deyo, “Ampafe yeisaharai we mea, weo Allai kia ne Mananufu weru mea tuti dohonai we kaiwasa siai esomi wei tuti etohong kariri ne dawiafo sa ki. ⁴⁴ Inontarai etawai na kamiei nani mani, eworu ki, tuti man-tei dino kamiei nani sau kangguni mani ambori yoyaria wenukahi ki.”†

⁴⁵ Imami baba fosa tuti Farisifosa etaramioai, ewaitawanai we Yesusi ne fiyiwansoai medura fo reng wesa kariri todoni eteiyari we Mananu Mampariri foi fo. ⁴⁶ Ampefe erurai we etafuri,

* **21:42** Masmuri 118:22-23 † **21:44** Kamieifoi mani yiwanso Yesusi, tuti mano esobu karira na kamieifoi mani yiwanso mano eteiyaya Yesusi we Mananu Mampariri Allai demi ma foi, toyari inontarai Yahudi fosa.

manamo ematai we enari tonanai, weo ewait-
awanai we kaiwasa bitoya foi eroasoai we Yesusi
mani nabi dine.

22

Fiyiwansoai we muniara mandirau (Lukasi 14:15-24)

¹ Yesusi medu we kaiwasa bitoya foi aha na
fiyiwansoai bei, medu deyo, ² “Allai ne Man-
anu rorong fo mani ne tarai toyari fiyiwansoai
nini; Mananu manei niari muniara bei we do-
honsua ne kaisungfoi weriraufo. ³ Rahida bo
muniarafai ne diru neungfo we niariri fo, demi
ne mangfatafosa era we mano wenotisara fosa
we era to muniarafoia, manamo mano wenotisa
fosa eteiaya mangfatafosa, we wiwo era wa kaha.
⁴ Ainanaya mananufai demi nari mangfata siai
manea aha, tuti deyo ‘Meteisaharai we mano
iwenotisa fosa weo, “Imainenang fiang we mu-
niarafi ampa, amani sapi tuti sapi antung ebiri-
ayai fesa imunsa ampa. Tuti fi siai imainenang
mai ampa. Ampafe mera to muniara mandirau
ne ma to.” ’ ⁵ Wape mano wenotisa fosa wiwo
etantuma mangfatafo ene kaiwofo kaha, mae era
we mansiawarai to ene fi eru fosa, amani manei da
to ne romifo, manei siai aha da wa yufi siai. ⁶ Tuti
mano wei fosa etafu mangfatafosa enari kang-
ganisa tuti emunsa. ⁷ Mananufai tarao finanane
kesoua dang wawerahi paria ampefe denatu ne
afai mamuna fosa we emung inontarai nanisa tuti
enunung ene bendarifo.

⁸ Ainanaya sahu ne mangfatafosa, medu wesa
deyo, ‘Muniarafi imainenami ampa, wape mano

iwenotisa fosa emai we era to muniaranei ma kaha. ⁹ Ampafe mera kahairaia to rang fuba foi, weo mewenoti kaiwasa mandoni saino mesobusa na nana fosa ambori era to muniaranei ma.’ ¹⁰ Ampafe mangfatafosa era to rangfoia, eha inontarai esobusa na nana fosa to muniarafolia, amani inontarai eharira fosa tuti inontarai ebeng fosa. Ampefe munuo enari muniara nai foi sefang na kaiwasa wenotisa ma nanisa.

¹¹ Mayeai mananufai da wafui we deti kaiwasafoi tuti deti inontarai manei sensung ansung mai we muniarafai kaha. ¹² Ainanaya dutang be-
rahi deyo, ‘Maniwowire, todoni wonsung na ansung mai feai kaha, wape wuai to muniara mandiraufi mampui nina?’ Inontarai nani medu fiea kaha, nemboru terai. ¹³ Mayeai mananufai medu we ne mangfatafosa deyo, ‘Mewora inontarai nini aweng tuti warang, ambori mehabioi to boriai to katai mamantiti fo. Na wanai inontaraifosa ambori esobu ne karirafu tuti esaia etamirai paria.’ ” ¹⁴ Yesusi kife ne kaiwo kariri fiiyiwansoafai deyo, “Inontarai wenotisa fosa efau, wape mano irisa fo mani efau turura kaha, tonanai kontai kaiwasa Allai wenotisa fosa bitoya, wape mano dirisa fosa bitoya kaha.”

Yesusi medu kariri bai pajaki we mananu Kaisari

(Markusi 12:13-17; Lukasi 20:20-26)

¹⁵ Mayeai inontarai eweFarisi fosa emadu ruhiai we todoni eweangari Yesusi ambori medu sara kaiwofea. ¹⁶ Ainanaya etemi ene inontarai erariasia fosa manea tuti Herodesi ne inontarai manea era wa emadu we Yesusi eteyo, “Dai

Mantaunaune waune, amewaitawanai we wau mani inontarai enemurorong mesi di wau tuti bounau ne wetaraifo kariri Seng Allai ne rangfo. Wiro tau funomai we kaiwo inontarai emadura fo kaha weo wiro womi we mano ewewonomi fosa kaha fefe. ¹⁷ Ampefe boisaharai we amea, kariri tane hukumifo, mesi we tabai pajaki weo Mananu Kaisari ete bireri e?”*

¹⁸ Manamo Yesusi deitawang ene anggarifo, ampefe medu deyo, “Inontarai menari fayafayarai di mea! We fianie meweanggari yau we metafu yau na nehu kaiwone nina? ¹⁹ Yo, tonana mani meteinawiai we yau doi mebai pajaki nai wai.” Ainanaya etohong doi dinari bei wei, ²⁰ tuti dutang berasa deyo, “Mandoni dino yabani na doi finina, tuti mandoni dino wonongfe watai nai ne?” ²¹ Eroa wei eteyo, “Mananu Kaisari.” Yesusi medu wesa aha deyo, “Tonana mani metohonai we Mananu Kaisari fifiani aino Kaisari neng fo, tuti we Allai fifiani aino Allai neng fo.” ²² Etarami Yesusi medu fenanai, epapuhing paria dohona mani era werui anina.

Yesusi deunau kariri inontarai esuwi na mararehaorong fo

(Markusi 12:18-27; Lukasi 20:27-40)

²³ Rahida nani kontai, inontarai maneiru teai na inontarai eweSaduki fosa era we Yesusia. Ea mani

* **22:17** Etutani tonanai ambori ewedayari sawai na fi medura fo. Weo deyo mai we ebai pajaki we parenta Roma foi mani, Farisifosa ehasouwi tuti etinggairi na Majelisi Agama foi, mae deyo mai kaha mani, nana mani inontarai era ria Herodesi ehasouwi tuti etinggairi na parenta Roma foi.

inontarai Yahudi saine, wape eroasoai we inontarai emarareha nesa wirowi esuwiahang kaha. Era wa weo etutang berahi, ²⁴ eteyo, “Dai Mantau-naune waune, nabi Musai soi kaiwo ninai deyo, ‘Mang manei rirau wape sobu arikang kaharai mae mireha, nana mani ne tahatuifo dau ne wiwingfoi aha, ambori dohong arikang we mano mireha nani ne ririafoi aha.’” ²⁵ Ametaterai weo mambetahatui eweitu, mano fuba foi riraua, wape wirowi une arikang kaharai mae mangfoi mireha weru wiwingfoia, ampafe mano suari foi dau ne wiwingfoi aha. ²⁶ Ne tonanane, we ne tahatui mano suari foi, paria sobu mano fui pari foi kontai. ²⁷ Ne fui pari fo wiwingfoi kontai mirehara. ²⁸ Ampefe na rahida mansuwi-suwi foi mani, na mambetahatui eweitu nanisa, mantei dino wiwingfoi sahu we ne mang ne? Weo mambetahatui eweitu fosa erau wiwingfoi fefe.”

²⁹ Yesusi yoa wesa deyo, “Menemititui sarawai paria, weo wirowi metafo Sengnei ne Kaiwofo tuti meroaso ne mambiriwofo kaha. ³⁰ Rahida bo mansuwi-suwi aha foi mani, kaiwasa wirowi rirau ahang kaha, mae eminohi toyari wewai na Waidani. ³¹ Wape kariri inontarai emarareha ne esuwiahang fo mani, metato kaiwo Allai medura fo kahai e? Weo Allai deyo,

³² ‘Yau mani Allaio mene werengno Abrahami,

Isaki tuti Yakupi esomi wei foi di Yau.’”

Seng Allai nani mani wirowi Seng we inontarai emarareha kaha, mae i mani Seng we inontarai etarang, tuti wirowi inontarai emarareha fo saino

* ^{22:24} Ulangan 25:5-6 * ^{22:32} Keluaran 3:6

esomi wei fo kaha, mae mano etarang fosa, an-saino esomi wei ne. Nanai deinawiai we Abrahami sitoru etarang aha na Waidani ampa.”

³³ Kaiwasa bitoya foi pepuhing paria we etaramio Yesusi ne kaiwo aunau fo fefe.

Yesusi medu kariri kaiwo wereantenang na Hukumi Musai soi fo

(Markusi 12:28-34; Lukasi 10:25-28)

³⁴ Farisifosa etaramioai we Yesusi ne kaiwofo wemambiriu paria dohona mani Sadukifosa emadu fiea ahang kaha, ampefe efanduhisa.

³⁵ Manei na ea, i mani mantaunau Kaiwo Musai soi fo manei dine, da wa dutang bera Yesusi, weo deo weanggariri fefe, ³⁶ deyo, “Dai Mantaunaune waune, na Sempaaisi ne Hukumine, kaiwo doni aino fuba sewa ne?” ³⁷ Yesusi yoa wei deyo,

“ ‘Enemuwawu Sempaaisi, nemu Allai, na enemurorongwai sentenang, na numuanin-uwai sentenang, tuti na enemutituitawa sentenang.’* ”

³⁸ Kaiwo nana mani, kaiwo fuba na Hukumifofo tuti kaiwo reantenang foi dinani. ³⁹ Tuti hukumi boru foi mesi kariri nanai amani:

‘Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera mantaung wau wa.’*

⁴⁰ Kaiwo fuba Musai soi fo tuti nabifosa esoi fo, weneung na hukumi boru ninai.”

Kaiwo kariri Yesusi, Mananu Mampariri dine fo
(Markusi 12:35-37; Lukasi 20:41-44)

⁴¹ Inontarai eweFarisi fosa efanduhisa na nanai ampefe Yesusi dutang berasa deyo,

* **22:37** Ulangan 6:5 * **22:39** Imamati 19:18

⁴² “Menemitituai fiani kariri Mananu Mampariri foi ne? Na mea mani, iweriria na mandoni?” Eroa eteyo, “I mani Dauti ne Kaisung dine.” ⁴³ Yesusi deyo, “Tonana mani, todoni Dauti mantauni, rahida bo Allai sensoni na Nuaninu Mirarebana foi, sahui we ne Seng nina? Weo deyo,

⁴⁴ ‘Seng Allai nei medu we nehu Sengnei deyo,
 “Munohi na warahu domoya nei,
 pariao iwedaya nemu aitetanesa taha
 tawangsa kiai na awemuwai.” ’*

⁴⁵ Ampafe Dauti mantauni sahu Mananu Mampariri foi we ne Sengfoi tonana mani, todonie i mani weriria terai na Dauti ma nina? Mae nanai deinawiai we Sengno Mamparirifo dedai sewa Mananu Dauti tuti ne riria fo terai.” ⁴⁶ Wiro manei wemambiriu we yoa wei ahang kaha. Tuti nano rahida nani kontai inontarai ewearira we etutang Yesusi we fieai ahang kaha.

23

Yesusi deunau kariri Farisi fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti deiberasa we ene enari fayafayara fo

(Markusi 12:38-40; Lukasi 11:37-54, 20:45-47)

¹ Ainanaya Yesusi medu we kaiwasa bitoya foi tuti we ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo,

² “Mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti Farisifosa esobu mambiriu we eteisaha Kaiwo Musai soi fo.

³ Ampafe kaiwo etaunauwai kariri Kaiwo Musai soi fo nanai, metaramioai tuti metohong kaririai na mai, wape wiro metohong kariri ene etohong toa fo fanai. Weo etaunau kariri kaiwofo, wape

* **22:44** Masmuri 110:1

mantaunsa wirot etohong kariria kaha. ⁴ Kaiwo dadira tuti maraba fo etohonai we inontarai siai, eteyo nari wani, nari nini fanai, etemisa we esoduatai ete we etohong kaririai, wape mantaunsa wirot ewaramiai inontarai nanisa kuteai we etohong kariria kaha.

⁵ Fi kiai enari fo, enari we ambori inontarai siai ewatisa terai we ea mani inontarai eroasoai disa. Ehase kotakio soi Kaiwo Sengfo na erewomifo tuti na ewarami raongfo, kontai enari ireu abirarung fo tiawai na ansung boriei etatara fo, we deinawiai we ea mani inontarai efabai disa. ⁶ Ea kontai efaraise we na muniara bei mani, era wa eminohi na kadera we mano wenotisa to muniarafoi na fong pari fo, tuti na munu agama Yahudi fo mani esera we eminohi pari na kadera watai na fong pari fe fo. ⁷ Eparaise paria we na kaiwasa bitoya foi, toyari na kondirorafoi, kaiwasa esomi wesa nayai tuti esahusa we ‘Rabi* ete Mantaunau’.

⁸ Wape mea mani dohonao merurai we inontarai esomi we mea tuti esahu mea we ‘Mantaunau’ fanai. Weo mene Mantaunau mansiari kawuru tuti mea kiai mesahu mea we doroi. ⁹ Tuti wirot mesahu inontarai mandoni kontai na nuneisa na wang ‘Dai’ fanai, weo mansiari terai andino we mene Dai ne, amani Dai na rorafaisi. ¹⁰ Tuti wirot inontarai manea esahu mea we mewenunggamiei fe, weo inontarai mansiari andino wenunggamiei we mea ne, amani Mananu Mampariri nei. ¹¹ Inontarai mandoni dino fiabai we mea mani todoni kontai wemangfata we mea wa. ¹² Mandoni dino yuai ne taraifoia weinontarai dedai mani, Allai ambori niariria tewawa

* **23:7** Kaiwo *Rabi* fo mani neta we Mantaunau.

ki, tuti mandoni dino niariria enerorong tewawa mani, ambori Allai yuaisia dedai ki.

¹³ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo mekafe rahutu Allai ne Mananu Rorong foi ambori inontarai esuai nai fanai. Mantaung mea wiro mesuai afui kaha, mae metaba wedua inontaraio ete esuayai to Sempaisi ne Mananu rorong fo afui fosa kontai.

[¹⁴ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo mepampamu wiwinafosa meha ene ra eminohi tutira fo. Tuti mewenadi mani mene nadifo dewariroi, mesera we ambori kaiwasa bitoya fosa etato mea. Ampafe todoni kontaio mesodai aiboi maraba sewa fo rai.†]

¹⁵ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo meta fai wari rawanang rausi, tuti mera na rei, to katai bodoni kontai, we menari inontarai mansiari kawuru somi we Allai kariri mene metawiawa. Wape inontarai nani, metaunauwi we da ria mea na mai, pariao niari karirafo pari sewa mene menariwa, ambori sodai ne karirafo fuba sewa weru mea aha na Soroha rorong foi.

¹⁶ Mano meuremifafao mewiwang inontarai siai wa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Weo

† **23:14** Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha.

metaunau meteyo, ‘Masino manei fefora na Sempaisi ne Munufoi mani, ne fefora nanai wiro wefiea kaha, wape fefora na fio emasio na Sempaisi ne Munufoi mani, ne feforafo todoni kontaio weworahi rai.’ ¹⁷ Mano mewebonggoi tuti meuremifafa ne meaine! Fiani dino dedai sewa ne, emasifo ete Sempaisi ne Munuo wedaya emasi nani mirarebana foi e? ¹⁸ Tuti metaunau inontarai kontai meteyo, ‘Manei fefora na Mesbao nunung korbani nai foi mani, wiro ne fefora nani wefiea kaha, wape fefora na korbano ohonai we Sempaisi fo mani, ne fefora nani todoni kontaio weworahi.’ ¹⁹ Inontarai meuremifafa wa meaine, finai aino dadaai sewa ne, korbanifo ete mesbao wedaya korbanifo mirarebana foi e? ²⁰ Ampefe mandoni dino fefora na mesbafoi mani, i fefora na mesbafoi tuti fianai aino watai nai fo. ²¹ Tuti mandoni dino fefora na Munu Seng foi mani, i fefora we Munu Seng foi tuti Mano niai nai foi. ²² Kontai mandoni fefora na rorafaisi, nana mani fefora na Allai ne kadera mananu minohi nai foi tuti na Mano minohi nai nani, amani Allai mantauni wonongfo.

²³ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo metohong kariri fi katui fo, wape fi fuba fo wiro metohong kariria kaha. Toyari finunsai burayang fo tuti fi we indawang fi naya fo,† metohonai we Sempaisi ne perpuluhanfo, mai kariri mene koangfoi. Wape fi fuba fo kiai memarira we metohong kaririai tonana, amani wiro mehutu

† **23:23** Toyari kaung, kemiri, tuti fi bemining.

kaiwo na mesi kaha, mearomio inontarai kaha, tuti metohong kariri fi memadura fo pampang kaha. Ne beng pari fo mani, metohong kariri fi fuba ninai mae merurai we menari ne katuifo kontai. ²⁴Mano meuremifafao mewiwiaing inontarai siai wa mea, na merurai we metohong kariri fi katui mae memarira we menari ne mai sewa fo mani, ne tarai kariri mewati borarafui manei na mene merehawa ambori mehabioi, wape unta fiabai manei metoni funomai. Nana mani merurai we metohong kariri fi katui na Sempaaisi ne Hukumifo, wape ne fubao todoni kontaio ohong kariria fo wiro metohong kariria kaha.

²⁵ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo mene nofi metunung naya wa tuti rewanguai metampi naya wa, meruai boriei-wara mararebanai, wape ne rorongfo mani sefang na fi mai kaha fo, amani meuremi fiabai we ra paria tuti metenangoing funomai. ²⁶ Farisi meuremifafa ne mea! Reantanang mani meruai rurang nofi rorong wa tuti rewanguai rorongwa akawuru wo, ambori ne boriaiwa mararebanai kontai ki!

²⁷ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo mene tarai toyari fafo keri na ke bua ampefe boriaiwa bua karofaria mahikai wape ne rorong-wausi sefang na inontarai eneina tuti ne piraro bitoya nai. ²⁸ Na tonanane kontai na mene tarai boriei wai mani, wati mea weinontarai menari ne wetaraifo di mea, wape na menemirorongwai

mani, inontarai menari fayafayarai tuti meharira paria di mea.

²⁹ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo menari nabio na fafongfa emunsa fosa tuti inontarai enemirorong masi wei fosa kontai ene fafofo, menaria mahikai, ³⁰ tuti memadu meteyo, 'Masino, rabuang bonanai amaino, toyari amene werengfosa, nana mani wiro amemung nabifosa kaha rai.' ³¹ Mae fi menari wa deinawiai we mea mani meweriria na inontarai emung nabi fafong fasa. Ampafe na kaiwo memadurai tonanafo meteinawiaia kasau ampa, weo mea kontai meweriria na mene werengno emung nabi tonana fosa, amani mea kontai mehontai na memung nabi fafongfa sa, weo meweriria na mene wereng nanisa ma fefe. ³² Tonana mani, sasari ne seao mene werengfosao enari kaha fo, metohong kaririai to, pariao mai kaririaia.

³³ Inontaraio mewarami aipaya di mea, mene tarai toyari tawai memuna! Inontarai meharira toyari fefa. Todoni meteyo mekaharai weru aibo i ambori mesodairi na Soroha rorong foi ki? ³⁴ Yau ambori yemi nehu nabifo manea, inontarai esawai na Sempaaisi ne Kaiwofo sa, tuti mantau-nau Kaiwo Mahikai fosa we mea ma rai. Tuti inontarai nanisa, ambori manea memunsa tuti mepahusa na aitabafo, manea kontai merarubasa na munu agama Yahudi fo na wai weababo fo, tuti menumiaisa na bendari bei to bei we menari kangganisa. ³⁵ Na tonanafo ambori mesuang inontarai emasio etohong sarawa kaha fosa ene

rika fuba tibata nano nunei tiburai ma fo, were-antenang na Habel inontarai enerorong mesi foi, paria sobu Zakariai, Berekyai ne kaisungfoi, mano memuni na Sempaishi ne Munufoi, amani na Rorong Mirarebana foi tuti mesbafoi ne katai ruhi fo. § Mano enemirorong mesio emarareha na mewaramiwa tuti na mene werengfosa ewaramifo fosa kiai, na reantenangfo pariao ninaifa ne mani, ene rikafo tau we mea. ³⁶ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, finana kai inontarai fuinini mea mesoduati kiai rai.”

*Yesusi enerorong fituayai weo inontarai
Yerusalemi fosa weo wiro emaya wei kaha
(Lukasi 13:34-35)*

³⁷ “Yerusaleme! Yerusalemi wo! Nabifosa kiai memunsa! Inontarai Sempaishi demisa era we mea ma fosa, meru kamieio sara emarareha. We-beiru teai mauwa yohong weai paria we ikaruhi mea kiai we yewawu mea, toyari manggohei inangfoi we tebung wedua ne arikangfosa na warapemafo suru, manamo memaya kaha tuti meteiyaya yau. ³⁸ Mewati! Mene Munu Seng nei wiatai wewui ki, Allai wiro weriria mea ahang kaha. ³⁹ Weo yeisaharai we mea mau, na kutu ninai wiro mewati yau ahang kaha pariao memadu meteyo, ‘Moanafeai we mano ro na Sengnei wonongne wau.’ ”

§ **23:35** Na Kaiwo Mamo foi, Habeli mani mano reantenang pari mireha weo niari kariri ne yoaso Allai fo, tuti Berekyai mani mano fui pari foi dine. Ato kaririai na bukua 2 Tawarikhi 24:20-22.

24

Yesusi medu kariri Sempaishi ne Munufoi we ambori miru fo

(Markusi 13:1-2; Lukasi 21:5-6)

¹ Yesusi da weru Sempaishi ne Munufoi mae ne inontarai erariati fosa era weia tuti emadu riati kariri Munu Seng foi ne mehikaifo. ² Manamo Yesusi medu wesa deyo, “Mewati Munufoi we mehikai paria ne ne? Tarai, imadurai we mea mau yeyo; Munu Sengno menemikandori wani ambori inontarai manea emeiria misuhi kiai, kamiei boyari kontaio wiro doa na ne katai doa nai foi ahang kahai ki.”

Yesusi medu kariri rahida nunei werea naya fo
(Markusi 13:5-13; Lukasi 21:7-19)

³ Ainanaya da to wiwoi Saituni, da wa suki aweu minohi nanai, ne inontarai erariati fosa titousa eraoia emadu riati na mantaunsa eteyo, “Boikaririafa we amea, kidoni wori fi antanafa modurai nanai kawariai ki, tuti fiainawiai fianai aino kawariai we amewaitawanai kariri rahida barabera wau nai aha ma foi tuti rahida nunei werea naya fo ne?”

⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Metanansiau wed-uarai ambori dohona inontarai etatofa mea fe. ⁵ Weo inontarai bitoya ambori era ma eteyo emadu we mea na wonohune tuti eteyo, ‘Mananu Mampariri metamang wei nei di yau.’ Tuti na kaiwo emadurai tonanane etatofa kaiwasa bitoya kontai. ⁶ Kontai ambori metarami mamunafei, tuti kaiwasa emamuna wawerasa, wape dohonao mematai fanai. Ne tonanane todoni kontaio

kawaria akawuru wo. Wape nanai wiro deinaw-
iai we nunei werea nayai finana kaha. ⁷ Tonanai
kontai parentafei ambori memuna we parentafei
ki, tuti mananu manei ambori memuna we man-
anu siai manei ki. Na doni kontai ambori mundiei
beba foi fio nai ki, tuti kaharifo miung ki. ⁸ Ne
nani kiai arahio fi reantenang finanai, ne tarai
toyario wiwinsanaio amaina pirahai tantuma we
dawing.

⁹ Na rabuang bonani, inontarai eharira fosa
etafu mea etohong mea tono inontarai ewarami
rorong fo ambori enari kanggani mea tuti emung
mea, tuti kaiwasa na nunei sentenang enemirireu
mea weo mea mani inontarai meraria yau di mea
fefe. ¹⁰ Rabuang bo sonana nei mani inontarai
bitoya eroaso yau ahang kaha mae ehurumitare
yau tuti inontarai etawayang wawerasa, kontaio
enemirireu wawerasa. ¹¹ Nabi tarai kaha bitoya
ambori ehawariai ki, tuti etatofa kaiwasa bitoya.
¹² Inontarai enari ne karirafo bitoya sewa aha, we-
daya kaiwasa bitoya wiro enemiwawusa ahang
kaha. ¹³ Wape mandoni dino doaria mutu paria
sobu werea naya fo mani ambori sobu faririfo
ki. ¹⁴ Tuti Kaiwo Mahikai kariri Allai ne weM-
ananufo, todoni kontaio wuwuai wari nunei sen-
tenang, ambori kaiwasa na doni konta foi taraoai.
Nanaia mani, nunei da wa sobu werea naya foa
finanai.”

*Fi dadira fuba tuti mampariri tarai kaha fosa
(Markusi 13:14-23; Lukasi 21:20-24)*

¹⁵ “Ampafe rahida bo mewati mano kerira pari
tuti wedaya ne karira pari fo foi, amani mano
fafongfa nabi Danieli medu fafong kariria fo,

mewatioi doa na Rorong Mirarebana pari foi na Munu Seng foi mani, amani kataio mesi we doa nai kaha foi, (kaiwo nani todoni kontai mano metatorai nini wa mea metafurai),* ¹⁶ rabuang bonanai mani, inontarai enayai na Yudea fosa todoni kontaio ewawu ahera, emitto to katai weuai fo we etadiwa nayai. ¹⁷ Mano tete rabuang bonani niayai na ne munu refongfo wiwo da wafui we kia fieai na munu rorongfo fanai. ¹⁸ Mano niayai na romifoi, dohonao daraberahi to ne munufui we kia fieai kontai fe. ¹⁹ Rahida nana fo, rahida karira paria we wiwinsanaifosa tuti wiwingno etinsui ui, weo nana mani ewawu ahera kaha. ²⁰ Mewenadi we dohonao mewawu tete danunang rorong fo ete rahida Sabati fanai. ²¹ Weo na rabuang bonani, dadirao ming kaiwasafui nani, ne dadira fuba pari fine wiwo kawariai na wea kaharai, na rahida reantenang nunei tibaura fo paria sobu ninai, tuti wiwo kawariai na eai ahang kaha. ²² Masino rahida nanai Allai fioukiraia tanang kaha mani, mansiari kontaio wiwo kiaharai weru karira nana kaha. Wape Allai enetituai we ne inontarai dirisa fosa, wedaya fiouki rahida nanaia tanang.

²³ Rabuang bonani manei medu we mea deyo, ‘Mewati! Mananu Mampariri fi andinini!’ ete ‘Mewatia-andiwani!’ dohonao meroasoa fe. ²⁴ Weo mampariri tarai kaha fosa tuti nabi tarai kaha fosa ambori ehawariai ki. Ea ambori enari fi fuba bitoya paria tuti fitantuma bitoya we

* **24:15** Toyari Yesusi medu fafong na kaiwo ninai, inontarai manei wonong fino Titusi, dewa Yerusalemi tuti sota Sempaisi ne Munufui na fuina 70 AD.

enari we etatofa mano Allai dirisa fosa kontai, masino ebiriu we enarisa tonanai. ²⁵ Ampefe mearomioaifa, finanai kai wiro kawaria kaharai mae, yeikaririai kawuru we mea kai ampa, ambori metawa fanai.

²⁶ Ampefe inontaraifosa emadu mani eteyo, ‘Mewatia da ma niayai na katai minano tuti wekamamiaife fo,’ nana mani mera wa fanai, ete emadu eteyo, ‘Mewatioi na mununei, i niayai na rorong bo rorong pari fuisi,’ wiro meroasoa fanai.

²⁷ Weo Kaisung Inontarai nei ne da ma fo mani ne tarai toyari kaiwewa keiwewa na rorafaisi, ne sambewarafoi sambewarai na do wanang murang foi mani paria sobu do wanangfui foi. ²⁸ Fi mireha piro fei wiatai na doni mani, atio korowei esifo etari katai nani. [Toyari nanai kontai, rahida ira nai aha ma foi mani, ati pari ki, wiro yediwa yau kaha.]”

Rahida Kaisung Inontarai nei daraberahi aha ma fo

(Markusi 13:24-27; Lukasi 21:25-28)

²⁹ “Rabuang bo dadira fuba pari fo kiai mani, na tatofang kutu nanai kontai,

‘Wofaisi ambori memantiti ki,

tuti embaifaisi sambewarai ahang kahai ki, awahafaisi ambori tiafating na rorafaisi tuti sawai ki,

tuti fi wemambiriu na rorafaisi ambori dari babiaini ki.’*

³⁰ Ainanaya fiainawiai kariri Kaisung Inontarai fo dariai na rorafaisi. Kaiwasa na nunei sentenang ematai esai etaidu, we Kaisung Inontarai

* **24:29** Yesayai 13:10, 34:4

nei ambori watioi we da na kafafefo na rorafaisi meu, ne tapapafo fuba paria tuti ne sambewaraio dadai fo fiabai. ³¹ Tuti songgeri fuba foi dotu, ambori Kaisung Inontarai foi demi ne wewaifosa we efanduhi ne kaiwasa diriri foi na do wanang murang foi paria sobu do wanangfui foi, tuti na do wanangsai foi paria sobu do wanamba foi, kontai na rorafaisi reafea pari sobu reafeai.”

*Yesusi deinawi fiainawiai na ai urung
(Markusi 13:28-31; Lukasi 21:29-33)*

³² “Mesobu aunau na ai urung nei neo fiyiwansoanei, wati to aifo we wedahamia kai, rerorifo kiawariai aha mani, nana mani waitawanai we katu wori wemunudang ki. ³³ Tonanai kontai we mewatio finani kiai kawariai mani, mewaitawanai kontai we rahidafo kefang ampa. ³⁴ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai na rabuang boninisa wiro emarareharao ehai kaharai mae finanai kawariai kawurua. ³⁵ Rorafaisi tuti nunei niai rai, wape nehu Kaiwone watai wenumainu.”

*Tatanansiau tuti tatamang na mai weo taserawawera rahida Kaisung Inontarai foi da nai ma fo
(Lukasi 17:26-30, 34-36)*

³⁶ “Tonanai ki, wape kariri rahida tuti araha ureng beiru Kaisung Inontarai nei da nai ma fo, mandoni kontai deitawana kaha. Wewai na rorafaisa kontai ewaitawana kaha, Kaisung Inontarai nei kontai deitawana kaha, mae Dai mesiri andino deitawana ne. ³⁷ Rahida bo Kaisung Inontarai nei da nai ma foi mani ne tarai toyari na rabuang bo Noaki na fafong nanai. ³⁸ Weo rabuang bonani foafoi dautai kaharai mae kaiwasafosa etampi tuti etunung tuti erirau, tonanai

paria sobu rahida bo Noaki suai to ne wa fiabai rorong fo, ³⁹ tuti ewaitawang fianai aino ambori kawariafo kaha, paria foa fiabai foi dautai su foisa fo. Tonanai kontai we na rahida Kaisung Inontarai nei da nai ma fo.

⁴⁰ Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. ⁴¹ Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. ⁴² Ampefe metanansiau, weo wiro mewartawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. ⁴³ Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani man-anapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. ⁴⁴ Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewartawana kaha foi ma ki.”

Mangfata mano mesi tuti mangfata mano mesi kaha

(Lukasi 12:41-48)

⁴⁵ “Mandoni dino wemangfata mesi tuti sewai ne? Mandoni dino wemangfatao dohong kariri ne mambaisengfoi ne kaiwofo na mai, na rahida yuaisi wenunggamiai we mangfata mano wei fosa, ambori dohong fiang wesa na rahida neungfo ne? ⁴⁶ Denteng paria we mangfatao niari kariri ne mambaisengfoi ne kaiwofo na mai, ambori rahida mambaisengfoi daraberahi ma mani, sobu ne mangfatafoi we dohong kariri kaiwo demi wea fo. ⁴⁷ Tarai, imadurai we mea mau yeyo,

mambaisengfoi ambori yuaisi wenungkamiai we ne fianggeng minohi tutira fo kai ki. ⁴⁸ Wape tarahai mangfatafoi kerira tuti enetituaitai na enerorongfoi deyo, 'Nehu mambaisengfoi niaya waroi paria wirot daraberahi ahera ma kaha rai,' ⁴⁹ ainanaya bioi mangfata mano siai fosa tuti dampi tuti dunung ria inontarai emayeru fosa. ⁵⁰ Mayeai mambaisengfoi daraberahi na rahida tuti araha ureng bo mananaioi foi, amani mangfatafoi wirot deitawana kaha foi. ⁵¹ Ampefe mambaisengfoi ambori miuni amani ferangkahutu mangfata kerira nani tuti soari tonok katai inontarai enari fayafayara fosa ewatai nai fo. Na wanai ambori esodai ne karirafoti tuti esaia etamirai paria ki."

25

Yesusi medu fyiwansoai kariri kadawing ewesurafo

¹ "Kaisung Inontarai nei rahida bo yarabera yau we iweMananu nai ma foi mani ne tarai toyari fyiwansoai nini ki: kadawing ewesura emainenang ene oborifo, ambori era wa we etamang we mandiraufoi. ² Kadawing nanisa ewering ewebonggoi tuti ewering esawai. ³ Kadawing ewebonggoi fosa eha ene oborifo, wape eha pari maning siai. ⁴ Mae kadawing esawai fosa eha ene oborifo tuti emainenang ene maningfeai kontai. ⁵ Mandiraufoi da ahera ma kaha, ampefe kadawing ewesura fo euremimamong ainanaya etenawa.

⁶ Diru rabuangna mani inontarai manei sahu deyo, 'Mandiraufoi da ma to! Mera ma tatamang

wei.’ ⁷ Kadawing ewesura fosa etoa barisa, ehai ene oborifo. ⁸ Kadawing ewebonggoi fosa emadu we mano esawai fosa eteyo, ‘Metohong maningfeai we amea, weo amene oborine deo fafe fefe.’ ⁹ Kadawing esawai fosa eteyo, ‘Bireri, weo amene maningne demoyarai we ametatorai we mea konta kaha, ampefe mera wa mewori na mano dewayang maning foi.’ ¹⁰ Ainanaya kadawing ewebonggoi fosa era wa we ewori maningfo nanai, mandiraufoi sobu kataifoia. Kadawing emainenang fosa esuai ria mandiraufoi to katai muniara foi tuti ehafe rahutufaia.

¹¹ Waroi ahang kaha mae kadawing wei fosa era ma esahu eteyo, ‘Daie, Daine waune, fai rahutunei we amea!’ ¹² Manamo mandiraufoi yoa wesa deyo, ‘Yeroanso mea kaha.’ ”

¹³ Yesusi medu kariri fyiwansoaifoi awa kiai mani deyo, “Tonanaifa ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bodoni ete araha ureng beiru fo kaha.”

Yesusi deiriri fyiwansoai kariri mangfata man-toru

(Lukasi 19:12-27)

¹⁴ “Kaisung Inontarai nei rahida bo yarabera yau we iweMananu nai ma foi mani ne tarai to-yari fyiwansoai nini kontai. Amani mang manei de dontai to nu waroi. Donta kaharai mae sahu ruhi ne mangfatafosa, mayeai deto ne doi minohi tutira fo wesa we etawayang nayai we esera we ne faufea. ¹⁵ Inontaraifoi dohonai we ne mangfatafosa kariri ene mambiriufu. Dohonai

we manei doi emasi aderi* ring sefang, manei aha mani dohongno doi emasi aderi boru sefang, tuti manei aha mani dohongno doi emasi aderi boyari sefang, ainanaya dontai to nu waroia. ¹⁶ Mangfata mano sobu doi emasi aderi ring fo kia doifoia dewayangna mani, sobu doi emasi aderi ring nari aha. ¹⁷ Tonanai kontai mangfata mano sobu doi emasi aderi boru fo dewayangna doifoia mani sobu doi emasi aderi boru kontai aha. ¹⁸ Wape mangfata mano sobu doi emasi aderi boyari foi da wa sirai kamirei bei, ambori dediwa doifoi nayai.

¹⁹ Waroi paria mayeai mambaisengfoi daraberahi aha ma, tuti dutang ne mangfatafo sitoru we ne doi yoaso sitoru we itorurai nai fo. ²⁰ Mangfata mano sobu doi emasi aderi ring fo kia ne doi emasi aderi sura fo da wafui tuti medu we ne mambaisengfoi deyo, 'Mambaisengne wau, doi emasi aderi ring roaso yau yewayang naya fe ainina, boti ma, isobu doi emasi aderi ring aha.' ²¹ Mambaisengfoi medu wei deyo, 'Mahikai paria! Wau mani mangfata mosi di wau, weo bohong kariri nehu yawiane na mai. Anta iroaso wau na fi katui tuti nariri na mai, ampafe ninaia mani yohong fi fuba feai we wau we rufi nai aha ki. Ro mampui naya puraise ria nemu mambaisengne yau.'

²² Ainanaya mangfata mano sobu doi emasi aderi boru foi da naria aha fui tuti medu we mambaisengfoi deyo, 'Mambaisengne wau, doi emasi aderi boru roaso yau we yewayang naya

* **25:15** Doi emasi nanai wonong fino talenta, bei mani ne harga dedai paria kariri aderi bei sefang na emasi.

fe ainina, boti ma, yewayanaia mani isobu boru aha.’ ²³ Mambaisengfoi deyo, ‘Mahikai paria! Wau mani mangfata mosi di wau, weo bohong kariri nehu yawiane na mai. Anta iroaso wau na fi katui tuti nariri na mai, ampafe ninaia mani yohong fi fuba feai we wau we rufi nai aha ki. Ro mampui naya puraise ria nemu mambaisengne yau.’

²⁴ Ainanaya mangfata mano sobu doi emasi aderi boyari foi da naria aha fui medu deyo, ‘Mambaisengne wau, yeitawanai weo wau mani inontarai nemu kaiwo tapapa di wau, wau mani boting aibongfo mae tanami kaha, tuti ka fi na katai wirowirurai nai kaha. ²⁵ Nana mani, imatai, ampefe ira wa isarai kamirei ambori yediwa nemu doine wa nayai. Ampafe boti ma, nemu doifi dinini.’

²⁶ Mambaisengfoi medu wei deyo, ‘Wau mani mangfata korira tuti uremu marira we rufi di wau. Todoni e, boitawanai weo yau wirowirurai yeting aibongfo mae itanang kaha tuti ika fi na katai wirowirurai naya fo kaha. ²⁷ Tonana mani todoni kontai ka doiwaia wia na bangki ambori dawing nayai, ambori yarabera yau tonina mani ika tamu antungfo.’ ²⁸ Mayeai mambaisengfoi medu we mangfata siai fosa aha deyo, ‘Ka doifo werui tuti bohonai we mangfata mano ne doi emasi aderi sura foi. ²⁹ Weo mano sobuai kawurua foi ambori sobuai fuba aha ki, ampafe nengfo fuba aha, wape mano sobu kuteai manamo niari kaririai kaha foi ne kutu nayai nai fo kontai ambori tafating werui ki. ³⁰ Tuti mangfata mano kerira tonananei mani, mehabioi to boriai to katai memantiti foi. Na

wanai ambori sodai ne karirafo tuti saia damirai paria.’ ”

Rahida bo Kaisung Inontarai foi, amani Yesusi, kiutu kaiwo we inontarai eharira tuti inontarai emasi nesa nai foi

³¹ “Rahida bo Kaisung Inontarai nei daraberahi na ne sambewaraio dadai fo ma we weMananu foi tuti ne wewaifo kiai era tutiri ma fo, I ambori minohi na kadera mananu foi na sambewaraio dadai na rorafaisi ki. ³² Amani kaiwasa na nunei sentenang fianduhi na arongreafo, tuti ambori detosa we rabuang boru, kariri inontarai dehung fiahung foi we deto dombafosa weru kambingfosa. ³³ Dohong dombafosa, amani inontarai emararebanai fosa, enai na eneung domoya foi, tuti kambingfosa, amani inontarai eharira fosa, na eneung doweifo.

³⁴ Ainanaya Mananufi medu we inontarai eminohi na eneung domoya fosa deyo, ‘Mano nehu Dai mioang mea ne mea, mera ma, mesuai to Mananu rorong meinenang we mea na nufi tibau nai foi ma foi. ³⁵ Weo rahida bo iwawisi foi metohong fiang we yau, tuti arohutataha mani, metohong mereha yunung, ira weinontarai aisei mau mani metohong katai we yau na mene munu rorong wai, ³⁶ nehu pari ansung mani, mesansung yau, imaninang mani mefata yau, inai na aitamurorong fo mani metuambawa yau.’

³⁷ Ainanaya inontarai enemirorong mesi fosa eroa eteyo, ‘Sengne waune, rahida bodoni amewati wau wowisi tuti ametohong fiang we wau, ete aromutataha ampefe ametohong mereha we bunung ne? ³⁸ Rahida bodoni amewati wau

weinontarai aisei, ampefe ametamang we wau ametohong katai we wau ne? Rahida bodoni amewati wau nemu pari ansung tuti amesansung wau ne? ³⁹ Rahida bodoni amewati wau moninang ete wa na aitamu rorong ampefe amefata wau tuti ametuambawa wau ne?’ ⁴⁰ Mananufoi yoa wesa deyo, ‘Tarai, imadurai we mea mau yeyo, fianai aino menari we nehu doroio ne fiea kahai arorawa foi mani, menari we yau kontai.’

⁴¹ Ainanaya Mananufoi medu we inontarai mano dowe fosa, deyo, ‘Mera weru urehureane weo Allai fefora mea ampa, ampefe mea mesuai to Adia danggararu we fitawafa foi, amani katai Allai meinenami weo Saminsenifoi tuti ne we-waifosa nai foi. ⁴² Weo rahida bo iwawisi foi metohong fiang we yau kaha, tuti rahida bo aro-hutataha foi wirot metohong mereha we yunung kaha. ⁴³ Iweinontarai aisei mae metamang we yau kaha, nehu pari ansung mani wirot mesansung yau kaha. Imaninang tuti inai na aitamu rorong foi mani, wirot mefata yau kaha.’

⁴⁴ Ainanaya mani emadu eteyo, ‘Sengne waune, rahida bodoni amewati wau wowisi, ete aromu-tataha, ete weinontarai aisei, ete tata ansung kaha, ete moninang tuti nai na aitamu rorong foi mani, wirot amefata wau kaha ne?’ ⁴⁵ Mananufoi yoa wesa deyo, ‘Tarai, imadurai we mea mau yeyo, fianai aino wirot menari we nehu doroio ne fiea kahai arorawa foi mani, wirot menari we yau kahai kontai.’ ⁴⁶ Inontarai tonina nesa esuai to kataio odai ne karirafo naya fo we fitawafa, mae mano enemirorong mesi fosa mani esuai to numainufo.”

26

Imamifosa eweboyari we emung Yesusi

(Markusi 14:1-2; Lukasi 22:1-2; Yohanesi 11:45-53)

¹ Yesusi deunau fi fuba nani kiaia mani, medu we ne inontarai erariati fosa deyo, ² “Mewaitawanai ampa, weo rahida boru aha mani tatohonsua rahida Paska foi. Tuti inontarai manei dewayang Kaisung Inontarai nei we ne aitetafosa ambori epahui na aitabafoi.”

³ Ainanaya imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa efanduhisa na imami fuba Kayafasi ne munu fiabai foi. ⁴ Emadu ruhiai we etafu Yesusi na mamunggasai we ambori emuni. ⁵ Manamo emadu wawerasa eteyo, “Wiro tanari finanai na rahida Paska foi fanai, weo nana mani kaiwasa bitoya foi ehuaya etohona rai.”

Na Betania wiwing manei sara Yesusi na maning niunsai mampori

(Markusi 14:3-9; Yohanesi 12:1-8)

⁶ Na kutuo Yesusi niai na Betania na Simoni, mano raminde nanai meninang kusta foi, ne munufoi, ⁷ wiwing manei da wei ma. Wiwing nani kia maning niunsai mampori botori bei, maning nani ne harga dedai paria. Yesusi wiata dampi mae wiwingfoi sara bau nungkamiai na maning niunsai mampori fo. ⁸ Yesusi ne inontarai erariati fosa ewati finana ampefe ehasou eteyo, “We fianie mei funong maning niunsai mampori foi wana? ⁹ Weo maning wani awayani mani ne harga dedai tuti doifo dohonai weo inontarai ene pari fi fosa.”

¹⁰ Yesusi deitawang enumikamieifoi, ampefe deyo, “Metatawa wiwingnei we fiani? I niari fio

mahikai fo we yau. ¹¹ Weo inontarai ene pari fi fosa mani, enayai rahang mea pampang na rahida neungne, wape yau mani yau wirow inayai rahang mea waroi ahang kahai ki. ¹² I sara maning niunsai mampori nei na nehu tarainei tonina ne we meinenang nehu tarainei we ambori esarai fo. ¹³ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na nunei sentenang, na katai doni kontai nehu Kaiwo Mahikai fo ewuwuai naya mani, fi wiwingfi niari ninai kontaio etaiririai ki ambori earomio kariri i.”

*Yudasi yoa we dewayang Yesusi
(Markusi 14:10-11; Lukasi 22:3-6)*

¹⁴ Ainanaya Yudas Iskarioti, manei na Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa, da we imami baba fosara. ¹⁵ Medu wesa deyo, “Metohong fiani we yau ambori yewayang Yesusi we mea ne?” Ampefe ebaiti na doi peraki piareia sura. ¹⁶ Na rahida bonani to fongna fo Yudasi sera we rahida mai we dewayang Yesusi nayai.

Yesusi dang fiang Paska ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa

(Markusi 14:12-26; Lukasi 22:7-23; Yohanesi 13:21-30)

¹⁷ Na rahida bo reantenang etohonsua mu-niara Roti Weragi Kaha foi, Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa eraoia etutani eteyo, “Daie, katai bodoni dino enemurorong niayai nai we amemainenang fiang Paska we wau nai ne?” ¹⁸ Yesusi medu wesa deyo, “Mera wa mesuai to bendari Yerusalemi, we inontarai manei, tuti memadurai wei meteyo, ‘Mantaunaufoi medu

deyo; Nehu rahidafe de kikeu to, ampefe yau tuti nehu inontarai eraria yau nesa ametohonsua Paskanei ruhiai na nemu mununei.’ ” ¹⁹ Ampefe ne inontaraifosa enari kariri fiani aino demisa wea fo, era wa emainenang fiang we Paskafoi.

²⁰ Diru nanifai Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa ewatai na mejafai etampi. ²¹ Ewatai etampi mae Yesusi medu wesa deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, manei na mea ambori dewayang yau ki.” ²² Etarami kaiwo fenanai enemirorong fituayai paria, ainanaya mansiari-mansiari dutang bari Yesusi aha deyo, “Daie, wiro yau kahai e?” ²³ Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai dewayang yau nei dino soang ne rotiforia yau na rewanguai boyari ne. ²⁴ Tarai, Kaisung Inontarai nei ambori mireha kariri fianai aino fafongfa nabifosa esoi na Sempasi ne Kaiwofoa fo. Wape we mano dewayang Kaisung Inontarai neia mani, ambori sobu ne karirafu ki! Ne mahikai sewa we wenanifaini mani, wiro saubaunung to nunei ma fanai.”

²⁵ Yudasi, mano ambori dewayang Yesusi foi medu wei deyo, “Dai, Rabie, wiro yau kahai to?” Yesusi yoa deyo, “Yo, toyari wau boisaha bera mantaung wau aha ne.”

²⁶ Rabuang bo etampi foi, Yesusi kia rotifeai dutang Sempaasi dohong mahikai wei. Ainanaya fioabau rotifoi na warangfo tuti dohonai we ne inontaraifosa. Yu rotifo dohonai wesa tonanai mae medu wesa deyo, “Mehari mau tuti metani, weo nehu taraifi dinini.” ²⁷ Mayeai kia nofi soni angguri nai foi, dutang Sempaasi dohong mahikai wei. Ainanaya dohong angguriwai na nofiwai aha

wesa tuti medu deyo, “Metunung kiai na nofi nini.
²⁸ Angguri nini mani nehu rika dine, rikao na Kaiwo Areraio Allai dohonai we inontarainesara, rikao tiwowu we kaiwasa bitoya foi ambori Allai feriri ene sasarifo. ²⁹ Yeisaharaifa weo angguri nini wiwo yunumi ahang kahai, paria yunung angguri weworu ria mea na Dai Allai ne Mananu rorong foi.” ³⁰ Ainanaya erohi rarung rowei we efiai Sempaisi, mayeai era to wiwoi Saitunia.

*Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki
(Markusi 14:27-31; Lukasi 22:31-34; Yohanesi 13:36-38)*

³¹ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Diru bonini kontaio, mea kiai ambori mewawu taterai weru yau ki. Weo na Allai ne Kaiwofo dotu tono: ‘Imung ne mantahungfoi,

tuti dombafosa ambori ewawu taterai ki.’*
³² Wape rahida bo isuwi aha foi mani, ambori ira foni meara isobu mea na nu Galilea foi ki.”

³³ Petrusi yoa deyo, “Bereri kontai. Tarahio mano wei nesa, mae yau mani todoni kontaio iwawu weru wau kaha rai.” ³⁴ Yesusi medu wei deyo, “Tarai, imaduarai we wau mau yeyo, diru nini wiwo mangohei bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua, amani boyo wiwo boroanso yau kaha.” ³⁵ Petrusi yoa deyo, “Todoni kontai ki, paria imereha kontai ria wauo, ifafora wau na wea kaha rai!” Tuti ne inontarai mano wei fosao, emadu tonana kontai.

*Yesusi wenadi na Getsemani
(Markusi 14:32-42; Lukasi 22:39-46)*

* **26:31** Zakariai 13:7

³⁶ Ainanaya Yesusi tuti ne inontaraifosa era to katai bei wonong fino Getsemani. Na katai nani medu wesa deyo, “Meminohi na nina mae itaha tourai to wanaia iwenadi nai.” ³⁷ Ainanaya kia Petrusi tuti Zebedeusi ne arikangfo suru, amani Yakobusi tuti Yohanesi, itora ruhiai riati, na siari nanafo niuruainso enerorongfoi fituayai tuti weansarai finanaya. ³⁸ Ainanaya medu we sitoru deyo, “Enehurorongnei fituayai paria nehu tarai toyari yeyo imereha. Ampafe muntodayai na ninai tuti muntorena fanai mae muntowaitawang weduarai ria yau.”

³⁹ Yesusi saha tourai waroi kuteai weru sitoru, ainanaya suki aweu kioha boha arong tuti wenadi we Sempaishi, deyo, “Daie, wobu rangfeai mani, kadeo ruai fi miraba fuba isodairi nini weru yau, wape wiro kariri nehu yawiane fanai, mae kariri nemu bawiawa terai.”

⁴⁰ Mayeai daraberahi we ne inontarai kia sitoru fo itoru aha, wape da wa mani sobu sitoru we itorenawa itowaitawang mai kaha. Ampefe medu we Petrusi deyo, “Wiro muntowemambiriu we muntowaitawang weduarai araha ureng boyari ria yau kaha e?” ⁴¹ Muntowaitawang weduarai tuti muntorutang Sempaishi, ambori Saminseni weanggari muntoru fanai. Tarai we muntonumi-aninuwa biriu we dohong kariri ne bengfo, mae muntone taraiwa wemambiriu kaha.”

⁴² Yesusi da weberu wenadi tuti deyo, “Daie, masino dadira nini tiwera weru yau kaha, mae todoni kontai isodairi mani, yo, kariri nemu bawiawa terai.” ⁴³ Ainanaya daraberahi we ne inontaraifo sitoru aha. Wape da wa mani sobu sitoru

we itorenawa, weo itouremi mamong paria fefe.

⁴⁴ Ainanaya da weru itoru nari aha, nana mani webetoru we wenadi finana, amani wenadi dafu kaiwo iari fo. ⁴⁵ Ainanaya daraberahi aha tuti medu we ne inontaraifo sitoru deyo, “Muntowatai muntorena nendai e? Muntowati! Rahidafe kikeu ampa we Kaisung Inontarai nei, mano dewayani foi soari to inontarai sasari fo ewaramiro-rongfo ampa. ⁴⁶ Muntoroabari muntoru ambori tora. Weo muntowati, mano dewayang yau fi da kawuru ma nina.”

Etafu Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa ewawu taterai

(Markusi 14:43-50; Lukasi 22:47-53; Yohanesi 18:1-11)

⁴⁷ Yesusi doa medu tonanai we sitoru mae, Yudasi da wei ma. Yudasi nini mani Yesusi ne inontaraio ewesuraya mandu fo manei dine. Kaiwasa bitoya era riati ma, eha sondu tuti aihoi. Kaiwasa nanisa mani, mano imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa, ansaino etemisa ne. ⁴⁸ Na antanafa, Yudasi mano dewayani foi medu wesara deyo, “Inontarai mandoni dino inunahi fo mani, inontarai dinani, metafuri.” ⁴⁹ Ainanaya Yudasi da bau Yesusia tuti medu deyo, “Bengfeai we Dai Rabio Mantaunaune wau.” Mae suana nina Yesusi. ⁵⁰ Yesusi yoa wei deyo, “Maniwowire, fi ro weai we yau ma ne, nari kariria to.*” Mayeai inontarai fau fosa etaha afong, eru tawani tuti etafuria.

⁵¹ Na kutu nanai inontarai daria Yesusi fo manei fiating ne sondufoi tuti ferang kutu imami

* **26:50** Ete, tarahai dotu tofino: We fiani e ro to ninai ma ne?

fuba Kayafasi ne womingfoi tarandaungfoia fi-tuayai. ⁵² Yesusi medu wei deyo, “Tata nemu sonduwai nari aha fui, weo inontarai mandoni dino memuna na sondu mani ambori sobu mai kahai, mae mireha na ne tonana ne kontai ki. ⁵³ Dohonao boitarahi yutang Dai Allai mani fiata yau kaha rai e? Imaya mani yutani denatu wewai rabuang sewa weru rabuang suraya boru we fiata yau. ⁵⁴ Wape, Allai niari tonana mani, fianai aino medurai na ne Kaiwofo we fininai ambori kawariafo, wirowariai kariria kahai ki.”

⁵⁵ Na kutu nanai medu we kaiwasa bitoya foi deyo, “Mewaitarahio yau mani inontaraio mamuna di yau e†, donio meha sondu tuti aiboi mera ma we metafu yau nai nina e? Rahida neungne inayai yeunau pampang ria mea na Sempaisi ne Munufoi rofongfo, mae wirowariai metafu yau kaha. ⁵⁶ Wape fi fuba nini kiai kawariai ambori fianai aino nabifosa etoia fo, mai kaririai.” Ainanaya ne inontarai erariati fosa kiai ewawu taterai werui anina.

*Yesusi doa na Majelisi Agama fo euremireafu
(Markusi 14:53-65; Lukasi 22:54-55, 63-71;
Yohanesi 18:12-14, 19-24)*

⁵⁷ Mano etafu Yesusi fosa ehari to imami fuba Kayafasi ne munufoi, na nanai mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa efanduhisa kawuru na nanaia, amani mano esahusa we Majelisi Agama. ⁵⁸ Petrusifo da ria Yesusi na waroi paria suai kontai to imami fuba Kayafasi ne munu dereungfo afui, tuti minohi ria

† 26:55 Ete mananapi.

inontarai ewaitawang munufoi sa, weo deti kariri fi enari we Yesusia werea naya fo.

⁵⁹ Imami baba fosa tuti Majelisi Agama fosa tan-tenang erurai paria we esobu inontaraio epampamu etinggai Yesusi we dohong sarawai ambori etohong aiboi marareha fo wei. ⁶⁰ Kaiwasa bitoya era ma we etinggai funong Yesusi, manamo wiro esobu kaiwo sarawa feai demoyarai we etohong aiboi marareha fo wei kaha. Ainanaya inontarai mandu ura afong uroa na euremirerafo, ⁶¹ tuti ureyo, “Inontarai nini mani medu deyo, ‘Ibiriu we itota Sempaisi ne Munufoia kiai tuti ibauni na rahida botoru aha doa.’ ”

⁶² Ainanaya imami fuba foi doa tuti medu we Yesusi deyo, “Todonie boromu tibau we kaiwo fuba etinggai wau weai nini kahai wei ne?” ⁶³ Wape Yesusi fioai borong kutuea kahaia. Ainanaya imami fuba foi medu wei deyo, “Na Allai Mano Darang foi wonongne, boisaharai we amea we wau mani Mananu Mampariri foi, amani Allai ne Kaisungfoi di wau e?” ⁶⁴ Yesusi yoa wei deyo, “Tonanai kariri modurawa, wape yeisaharai we mea weo na rahida bowani mani mea kiai ambori mewati Kaisung Inontarai nei we minohi na Allai Mano weMambiriu foi warang domoya fo tuti da na kafafefo na rorafaisi meu.”

⁶⁵ Ainanaya imami fuba foi kesou paria tuti fiosiabu ne ansungfo tuti medu deyo, “Ee! Inontarai nini deibera Allai! Kasau we tata ampa. Mandoni dino tatutani we medu kariri ne sarawafo aha ne? Weo metaramioai terai na metaramine we deibera Allaifo ampa, weo deyo I mani Seng Allai ne Kaisung dine. ⁶⁶ Ampafe

menemitituai tofino?” Eroa eteyo, “Inontarainei mesi we sobu aiboi marareha to!”

⁶⁷ Ainanaya ehandio urengfo tuti eboi. Manea kontai eboipa tararei, ⁶⁸ tuti emadu eteyo, “Mananu Mampariri ne wau, boroanai toyari nabi, boisaharai we amea mandoni dino bioi wau nei.”

Petrusi fefora we wirow deroanso Yesusi kaha
(Markusi 14:66-72; Lukasi 22:56-62; Yohanesi 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Petrusi minohi na munu dereung boriei fo mayeai mangfata wiwing manei da ma tuti medu wei deyo, “Yesusi inontarai Galilea foi ne inontarai erariati fe manei di wau to!” ⁷⁰ Wape Petrusi fefora na euremireafodeyo, “Yeitawang fi modura wa kaha.”

⁷¹ Ainanaya da to rahutu borongno esuai nai we munufoi afuifo nanai, mangfata wiwing siai manei detioi tuti medu we inontarai etoari na nana nesa deyo, “Inontarai nini kontai anta doaria Yesusi inontarai Nazareti foi.” ⁷² Manamo Petrusifo fefora beyari nariai aha deyo, “Tarai, inontarai wani wirow yeroansoi kaha!”

⁷³ Waroi ahang kaha mae inontarai etoari na nana nesa era we Petrusi tuti etutani eteyo, “Wiro bereri ahang kaha, mae wau mani inontarai roria Yesusife manei di wau, weo modune modukariri ea fefe.” ⁷⁴ Petrusi feforawa mutu beyari deyo, “Kaiwo metinggai yau weai ninai, iserawa iru na wa amangwau, yau yeroanso inontarai wani na ea kaha.” Na tatofang siari nanai kontao manggohei bibe finana. ⁷⁵ Ainanaya Petrusi aro fianai aino Yesusi medurai weia fo, deyo, “Wiro

mangohehi bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua.” Ampafe da to boriai weru katai nani tuti saia wiro denteng ahang kaha.

27

Inontarai ewenunggamiai we Yahudi fosa eha Yesusi we Pilatusia
(*Markusi 15:1; Lukasi 22:66, 23:1; Yohanesi 18:28*)

¹ Kameai kutung mae imami baba fosa kiai tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa efan-duhisa emadu ehutu kaiwo weo emung Yesusi.
² Ainanaya era wa ewora Yesusi warangfo suru, eharia etohoni we Pilatusi gubernuri parenta Roma foi.

Yudasi mireha toa fo
(*Rasuli 1:18-19*)

³ Yudasi mano dewayang Yesusi foi detioai we etohong aiboi marareha fo we Yesusifo nanai, en-erorong fituai paria, dohona mani kia doi peraki piareia surao imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa ebaiti naya fo da wa dohong ene nari aha. ⁴ Medu wesa deyo, “Inari sasari paria, weo yewayang inontaraio dohong sarawa kaha foi.” Manamo eroa weia eteyo, “Finana mani wiro fi we amea kaha, fi mantaung wau woduata fine.”

⁵ Yudasi tarao emadu tonanafo, so doi nani awafui watai na Munu Seng foia, tuti da wa soro kota rahanangfoi mireha anina.

⁶ Imami baba fosa eruru doi Yudasi soai afui fo, tuti emadu eteyo, “Doi nina mani doi sobuai we mung inontarai naya fine, ahuai we doi

werika fine, ampefe kariri Hukumifoi mani wirot ohonai afui watai we Sempaishi ne Munufoi fanai.”

⁷ Ampefe emadu ruhiai we doifoa mani, etohonai we ewori kahofa aino wonong fino *Kahofa Inontarai Niari Fi Na Kahofa Ura*. Kahofa nanai etohonai we inontarai aisei enai nana fosa manea emarareha mani esaraisa nayai. ⁸ Nanai wedaya paria sobu rahida bonini inontarai esahuai we *Kahofa Rika*. ⁹ Ne tonanane kawariai ambori nabi Yeremiai ne kaiwo medura fo wetarai amani, “Esobu doi peraki piareia sura,

amani harga na nu Israeli fosa ehutuai we ebaiti naya fo.

¹⁰ Tuti doi nanai etohonai we ewori kahofa inontarai niari fi na kahofa ura foi nayai, nanai aino Sengnei deinawiai we yaune ambori enari kaririai.”*

Pilatusi gubernuri we parenta Roma foi dutang bera Yesusi

(Markusi 15:2-5; Lukasi 23:2-5; Yohanesi 18:29-38)

¹¹ Yesusi doa na Pilatusi, gubernuri we parenta Roma foi arongreafo mani, dutang berahi deyo, “Taraie, wau we Mananu we inontarai Yahudi fesa ne ne?” Yesusi yoa deyo, “Yo, tonanai kariri modurawa.”

¹² Wape imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa emadu ehikatawanai we etinggai Yesusi pampang, manamo medu sobu kaiwofea kahaia. ¹³ Dohona mani Pilatusi medu wei deyo, “Etinggai wau we nari fikarira bitoya tonina ne, wirot taramuoa kaha e?” ¹⁴ Wape Yesusi

* **27:10** Zakariai 11:12-13; Yeremiai 19:1-13, 32:6-9

wiro fioai borong kutea kahaia, wiro yoa kariri fi etinggairi naya fo bei kontai kahaia, wedaya Pilatusi pepuhung paria.

Yesusi sobu aiboi marareha

(Markusi 15:6-15; Lukasi 23:18-25; Yohanesi 18:39-40, 19:16)

¹⁵ Na rahida fuba Paska foi neungfo mani, gubernurifo ne koang we deiai inontarai niai na aitamu rorong fo manei da to boriai, kariri kaiwasa bitoya fo ene etawiafo. ¹⁶ Rahida bonani, inontarai wewonong na warang saipaya manei wiatai na aitamu rorong fo, wonong fino Yesus Barabasi. ¹⁷ Kaiwasa bitoya fianduhi na wanai, ampafe Pilatusi dutang berasa deyo, “Mandoni dino itawini we mea ne: Barabasi, ete Yesusi mano ahui we Mananu Mampariri nei e?” ¹⁸ Pilatusi medu tonanaifa we deitawanai weo imamifosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa enemirorong pirahai we Yesusi, donio ehari ma nina.

¹⁹ Arahio Pilatusi da wa minohi na kadera kutu kaiwo nai foi we deo kiutu kaiwo mae binengfoi denatu kaiwoariri wei ma deyo, “Bonansiau, wiro bohong aiboifeai funomai we inontarai dohong sarawa kaha nani fanai. Weo inontarai manani dohonaia diruafa yemiai karira paria fefe.”

²⁰ Wape imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa ewawori kaiwasa bitoya foi, dohona mani etutang we Pilatusi we ambori sawing Barabasi mae dohong aiboi marareha we Yesusi. ²¹ Ainanaya Pilatusi dutang bera kaiwasa bitoya foi aha deyo, “Na inontarai nini suru mandoni dino itawini we mea ne?” Manamo kaiwasa bitoya foi sahu deyo, “Barabasi.” ²² Pilatusi deyo,

“Tonanaifa mani fiani aino inari we Yesusi, mano ahui we Mananu Mampariri nei ne?” Esahu ruhiai kai eteyo, “Pahui na aitabafoi.” ²³ Ampafe dei aha deyo, “Wape fisarawaio todoni fino niari ne?” Manamo esahu mambiriu nariai aha eteyo, “Pahui na aitabafoi!”

²⁴ Arahio Pilatusi urengfo tabau we yurai todoni kontaio wiro dapa kaiwasa bitoya foi aha kaha, kontai mimeatai we kaiwasa bitoya foi dohonao ehuaia etohona fe. Ampefe kia merehafeai ma yuai warangfo suru nai na kaiwasa bitoya foi euremireafu tuti medu deyo, “Yohong sarafieai kahai we inontarai nini ne rikane, mantaung mea mesoduata ne.” ²⁵ Ampefe eroa wei eteyo, “Yo, inontarai nini ne rikane tau we amea tuti amene arikangnesa ki!”

²⁶ Ainanaya Pilatusi sawing Barabasi we kaiwasa bitoya foi, wape demi ne afai mamuna fosa eruba Yesusi tuti dohoni eharia we epahui na aitabafoi.

*Afai mamuna fosa emei kanggani Yesusi
(Markusi 15:16-20)*

²⁷ Mayeai Gubernuri ne afai mamuna fo manea eha Yesusi to ene munu fiabai eminohi nai foi afui, ainanaya esahu ne afai mamuna fosa kiai we efanduhisa na nanai wari Yesusi. ²⁸ Etisu Yesusi ne ansungfo tuti etohong ansung barikao ne hargai dedai feaia satarai, nana mani, ansung boriei toyari ansungno mano ewemananu fosa esansunsa nai fo. ²⁹ Etaya sapewi mananu weababo bei na ai arirawang weababo fo, etohoni satarai na nungkamiaifo, mayeai etohong

aireafea yu weaitatohi mananu na warang domoya foi. Ainanaya etuang aweu etisangkapa eawemibukafo tuti eteiberahi eteyo, “Inontarai Yahudi ne ene mananune waune, amefiai wau!”³⁰ Ehandioi tuti eha aireafo werui aha, eboi bau nungkamiai nayai pampang.³¹ Emei kangganikaia fo, etisu ansungfo werui mae etohong man-tauni ne ansungfo nari aha satarai, ambori ehari era we epahui na aitabafoi.

Yesusi epahui na aitabafoi

(Markusi 15:21-32; Lukasi 23:26-43; Yohanesi 19:17-24)

³² Ainanaya Yesusifo eharia. Na rang rabuang ehanggungno inontarai manei arahio de suai to bendarifo, wonong fino Simoni, inontarai Kirene dine, erutawani etemi sodua Yesusi ne aitabafoi.³³ Mayeai era sobu katai bei wonong na kaiwo Iberani mani Golgota, nana mani wonong fino katai *Woming Nungkamiei*.³⁴ Na nanai etohoni dunung angguri enaririao pirandima, wape bororuaing anggurifo nanai mani deia-yari.³⁵ Mayeai epahu Yesusi na aitabafoi, eru-aisi ayai sawai, mayeai efating aikarai we etato ne ansungfoi maisa.³⁶ Etato ansungfo mai eara, eminohi ewaitawang Yesusi na aitabafoi ne-ungfo.³⁷ Tuti na aitaba sau nai foi nungkamiaifo esoi kaiwo etinggairi naya fo amani dotu tono, Yesusi, Mananu Inontarai Yahudi Dinini.³⁸ Na katai nani kontai epahu inontarai mananapi mandu, manei na eneung dowe, manei na ene-ung domoya.

³⁹ Kaiwasa fuba da na nana foi ehimi enumi tuti eteiberahi eteyo, ⁴⁰ “E, inontarai boyo tota Sem-paisi ne Mununei tuti rahida botoru ruaisi aha ne waune, waramupa karira ninai weru wau. Allai ne Kaisung di wau mani, bia weru aitabawai.”

⁴¹ Tonanai kontai imami baba fosa tuti mantaunau kaiwo Musa soi fosa kontai mano ewewafoniai we Yahudi fosa eteibaberahi eteyo, ⁴² “I mani feriri inontarai siai, wape wemambiriu we feriri bera mantauni kaha. I mani Mananu Israeli dine! Ha, tonana mani bia weru aitabafoi to, nana mani taroasoi finana. ⁴³ Yoaso Allai tuti medu deyo Allai ne Kaisung dine. Yo, tonana mani Allai miaya mani, andino feriri na kutu nina fe.” ⁴⁴ Na tonanane kontai, inontarai mananapi mandu epahu suru na nana ne, ureiberahi kontai.

Yesusi ne mireha toa fo

(Markusi 15:33-41; Lukasi 23:44-49; Yohanesi 19:28-30)

⁴⁵ Tete rahida rabuang araha ureng suraya boru, na tantuma kataifo memantiti sentenang paria sobu araha ureng botoru. ⁴⁶ Tuti tete ramindena araha ureng botoru foi, Yesusi bibe fuba deyo, “*Eli, Eli, lama sabaktani?*” nana mani deyo, “Dai Allai, Dai Allai, todoni tawing yau nina?”*

⁴⁷ Inontarai maneiru teaio etoa kefang na nana fosa etaramio Yesusi bibe fo tuti eteyo, “Sahu we nabi Elia.” ⁴⁸ Inontarai manei na kaiwasa nanisa sikaherawa kia mandafeai, yorang na angguri sisasa feai, mayeai kia aifarang bei ma disanai nai, ainanaya subarai to Yesusi borongfo ayai. ⁴⁹ Wape inontarai mano wei fosa emadu eteyo, “Tawini!

* **27:46** Masmuri 22:1

Tatamang tawatioai we Eliai da ma suki weru aitabafoi rai ete bireri e.”

⁵⁰ Ainanaya Yesusi bibe fuba beyaria aha na rawafui tapapa, mayeai kiaharaia.

⁵¹ Na siari nanai kontaio ireu aburung sau wetaba na Sempaisi ne Munufoi rorongfo miabu weberu, na yaifo paria sobu kofafo,* tuti mundiei fiabai bei fio, wedaya kamirangfo tababau ⁵² tuti fafo tapapasa. Tuti inontarai emararebanaio emararehara fosa esuwi aha. ⁵³ Etariai na fafofo tonanai tuti inontarai nanisa kontai, rahida bo Yesusi suwi na marareha rorong fo aha fo, ea kontai era wa esuai to bendari Yerusalemi, na nanai kaiwasa bitoya ewatisa nayai.

⁵⁴ Mano wenunggamiei we rai mamuna fosa tuti ne afai mamuna ewaitawang wedua Yesusi fosa, epapuhing tuti ematai paria we ewati mundiai fio fo tuti fifuba nani kiai fefe, amani emadu eteyo, “Tarai, inontarai nini Allai ne Kaisung dine.”

⁵⁵ Na nanai wiwing bitoya raminde era ria Yesusi na Galilea ma we efatari fosa, etoa ewati kariri fi fuba kawariai nanai na waroi. ⁵⁶ Na wiwing nanisa mani, Maria Makdalenai, tuti Mariaio Yakobusi tuti Yusupi uinamifo, tuti Zebedeusi ne arikangfo uinamifo, itohontaifa.

Esarai Yesusi na fafofo

(Markusi 15:42-47; Lukasi 23:50-56; Yohanesi 19:38-42)

* **27:51** Na ireu aburung sau wetaba na Sempaisi ne Munufoi rorongfo miabu weberu ambori wedua Rorong Mirarebanai Pari foi ahang kaha mani, deinawiai we Yesusi ne mirehafoi fia rang we inontaraine tata ne we tara pari to Seng Allai.

⁵⁷ Dirua mani inontarai ne ra bitoya manei na bendari Arimatea dao Pilatusia. Inontarai nani wonong fino Yusupi tuti i kontai inontarai daria Yesusi manei dine. ⁵⁸ Dao Pilatusia tuti dutani we Yesusi ne taraifo, ampafe Pilatusi dohong kaiwoariri we afai mamuna fosa, aninanaya etohong Yesusi ne taraifo weia. ⁵⁹ Mayeai Yusupi kia Yesusi ne taraifo tuti sensani na ireu ne harga dedai, amani ireu lineni dine. ⁶⁰ Ainanaya dohong ne taraifo wiatai na mantauni ne fafo waworu foi, fafo mantauni dahi na wiwoi wekamiei fo. De-
doi kamiei fiabai bei awa wia wedua fafo borongfoa akawuru wori da wa. ⁶¹ Maria Makdalena tuti Mariai mano siai foi uminohi na fafo borongfo.

Rai mamuna ewaitawang Yesusi ne fafofoi

⁶² Kameai aha mani, rahida Sabati dine, imami baba fosa tuti Farisifosa era ruhiai we Pilatusia, ⁶³ tuti emadu wei eteyo, “Mambaisengne wau ne, amearomioai we na inontarai sofa biriu foi darangne, medurai deyo, ‘Rahida bo botoru foi mani, isuwi aha ki.’ ⁶⁴ Ampefe bemi inontarai ewaitawang wedua fafofoi paria rahida bo botoru foi. Dohona ne inontarai erariati fosa era wa ehamanana ne taraifo fe, nana mani etaiririai eteyo, Yesusi suwi na marareha rorong fo ampa. Tatofa wefuiai nana mani, karira sewa ne fafong fo.”† ⁶⁵ Pilatusi medu wesa deyo, “Meha nehu afai mamuna manea mera wa ambori ewaitawang fafofoi na mai.” ⁶⁶ Ainanaya eha afai mamuna fosa era to Yesusi ne fafofoia, ewora

† **27:64** Kariri Farisifosa mani tatofa wereantenang fo mani Yesusi we Mananu Mamparirio Allai demi ma foi dine.

tawang kamiefoi tuti etohong afai mamuna fosa etoa wari fafofoi.

28

Yesusi suwi aha
(*Markusi 16:1-7; Lukasi 24:1-12; Yohanesi 20:1-10*)

¹ Rahida Sabati foi kiaia, na rahida Minggu kameai kutung Maria Makdalenai tuti Maria mano siai foi ura wa uwati fafofoi.

² Mayeai na tantuma mundiai fuba bei fio mam-biriu, weo Allai ne wewai manei biari na ro-rafaisi meu, da to fafofoi dedoi kamiei wia kobu fafo borongfo, tuti minohi saui. ³ Wewaifoi ne tarai dansairai toyari kaiwewa fenana, tuti ne ansungfo bua karofari tantenang. ⁴ Afai mamuna ewaitawang fafofoi emataia erirorara tuti euremimakaha etawai aweu.

⁵ Ainanaya wewaifoi medu we wiwingfo suru deyo, “Wiro mumatai fanai, yeitawanai musera we Yesusi, mano epahui na aitabafoi. ⁶ I wiro wia na ninai ahang kaha, weo suwi ampa kariri medurai we meara fo, mura ma muwati katai anta wia nai nei. ⁷ Tuti mura musaherawa muraiririai we ne inontarai erariati fosa, we i suwi ampa, tuti da fafongna demang ea na Galilea, ambori na wana ewatioi ki. Muaromio fi imadurai we muru ninai.”

⁸ Wiwingfosuru umito weru fafofoi, umito na umatai wape kontai umirising, ampefe umito usaherawa weo uraiririai we Yesusi ne inontarai erariati fosa. ⁹ Mayeai na tantuma Yesusi dario wiwingfosuru tuti medu we suru deyo, “Mahikaifeai.” Ainanaya ura kefania ufaung

awengfo usomi wei. ¹⁰ Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, “Mumatai fanai, mura wa muraiririai we nehu doroifosa ambori era to Galilea, na wana ewati yau ki.”

Afai mamuna etairiri kariri fifuba nani kiai

¹¹ Arahio wiwingfo suru ura mae, afai mamuna ewaitawang fafofoi manea etaraberasa to bendarifo tuti etaiririai we imami baba fosa kariri fifuba ewatioi nani kiai. ¹² Ainanaya imami baba fosa era wa efanduhisa ria mano ewewafoniai we Yahudi fosa, emadua ehutu kaiwo ruhiai, ampefe etohong doi bitoya paria we ebai afai mamuna fosa nai. ¹³ Tuti emadu wesa eteyo, “Metaiririai mani meteyo ‘Yesusi ne inontarai erariati fosa era diruai ma tuti ehamanana ne taraifi ampa, weo ametena fefe.’ ¹⁴ Tuti masino Gubernuri Pilatusi tarao kaiwo mewuwuai kariri metena fo mani, ambori amemadu wei ki, ambori wiro mesobu aiiboifea kaha.” ¹⁵ Ainanaya afai mamuna ewaitawang fafofoi eha doifoa tuti etohong kariri fifiani aino imami baba fosa etareraf wesa fo. Nanai wedaya kaiwo kairiri Yesusi we ne inontaraifosa era diruai ma ehamananai foi, kaiwo nanai dafai wariai na inontarai Yahudi fosa paria sobu rahida bonini.

Yesusi demisa we ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo

¹⁶ Yesusi ne inontarai ewesuraya mansiri fosa era to wiwoi bei na Galilea, kariri ne kaiwo dereraf wesara fo. ¹⁷ Na wanai ewati Yesusi ampafe esomi wei, wape kontai manea enemirorong soriru we Yesusi dine ete bereri e. ¹⁸ Yesusi da kefangsara tuti medu wesa deyo, “Dai Al-lai dohong mambiriu doni konta fo we yau,

amani mambiriu kiai na rorafaisi tuti na nunei.
¹⁹ Ampefe mera wari nunei sentenang metau-
nau kaiwasa nunei kiai ambori eraria yau, tuti
mewebaptisisa na Dai Allai wonongne, Kaisung
Yesusi wonongne, tuti Nuaninu Mirarebana nei
wonongne. ²⁰ Metaunasa ambori etohong kariri
fifiani aino yemiai we mea wa, tuti mearomioai
we iweriria mea pampang paria sobu nunei kiai
naya fo.”

Sempaisi Ne Kaiwo Mirarebanai New Testament in Ambai

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ambai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ambai

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

a4b461f1-cd72-5074-9be0-b39efea15ceb